

Абдушарифи Боқизода

Силсилаи китобҳои омӯзишӣ (1)

**Дастури
омӯзиши алифбои арабӣ**

маъруф ба

ҶОИДАИ ТОҶИКӢ

ДУШАНБЕ- 2012

ББК 81. 2 Араб я 72 + 81. 2 Тоҷик
Б – 90

*Китоб ба рӯҳи орамидаи модарам
– Иронбиш Чалолӣ эҳдо мегардад*

Китоб аз ҷониби Кумитаи оид ба қорҳои дини назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (мақтуби № 120 /3-01 аз 27.01.2012, Ташхиси давлатии диншиносии № 348) ба чоп тавсия шудааст.

Б – 90

Боқизода А. Дастури омӯзиши алифбои арабӣ маъруф ба Қоидаи тоҷикӣ. – Душанбе, 2012. – 112 с.

Китоб ҷанбаи омӯзишӣ ва тарбиявӣ дошта, бо шеваи нав омода гардидааст. Он аслан барои худомӯзии алифбои арабӣ пешбинӣ шуда ва ҳамзамон барои ғановати фикрии хонанда дар бахши дуюм ба тарҷима ва баёни хулосаи бистуяк сураи охири Қуръон пардохта, бахши сеюм ва чоруми онро бо омӯзаҳои имонӣ ва матолиби маънавӣ пурбор намудем.

Китоб барои доираи васеи хонандагон ва дӯстдорони фарҳанг ва тамаддуни исломӣ тақдим мегардад.

Б – 90

© Абдушарифи Боқизода

Сухане чанд дар хошияи «Қоидаи тоҷикӣ»

Ҳампайвандии наслҳои одамон ва аслҳои фарҳангӣ ҷавҳари фалсафаи таърих бувад. Аз ин маъно «истимрор» меҳвари табалвури суннатҳои фарҳангист, ки ба ҳайси мабдаъ ва маоди ҳастии маънавии ақвоми ориёитабор кафили бақои таърихӣ онҳо будааст. Аз қудрату нуфузи ҳамин омили фарҳангӣ буд, ки тамаддуни чандҳазорсолаи эронӣ туронӣ дар масири пурпечутоби таърих ба мисли тамаддуноҳои дигаре, чун қибтиён ва бобулиён, нобуд нашуд. Бахусус тоҷикони ду соҳили дарёи Ому, ки тайи ҳазор сол дар ихотаи амвоҷи нерӯманд ва тавсияталабонаи қавмҳои сахронишин қарор гирифта буданд, ба шарофати ҳамин пайванди қавии занҷираи суннатҳои фарҳангиашон тавонистанд низоми давлатдорӣ ва мероси миллатсолориро дар худ ҳифз намоянд.

Дар замони Шӯравӣ тоҷикон то андозае дар сиёсат сохибхитиёр шуда бошанд ҳам, вале низоми коммунистӣ ба мисли теги дудам буд. Аз як сӯ, тоҷикон дар он давра ба шоҳроҳи рушди миллий дар бӯди моддӣ ворид гардиданд, аммо аз сӯи дигар, ин комёбиҳои нисбии моддӣ мо дар ивази ончунон талафоти сангини рӯҳонӣ равоӣ ба даст омаданд, ки бе тардид, заминаи рушди маънавии халқу кишварро хароб карданд. Коммунистони идеулужигарои Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравӣ ҳамачиҳата саъй карданду пайваста кӯшиданд, ки моро ҳам аз мероси фарҳангии гузаштагонамон ва ҳам аз саодати дидор ва гуфтугӯ бо бародарони ҳамдину ҳамзабонамон маҳрум созанд.

Давлати томгарои коммунистӣ низоми пешини маорифи диниро барҳам зада ва суннатҳои таърихӣ фарҳангии «миллатҳои сотсиалистӣ»-ро ба кулӣ «боқимондаҳои урфу одатҳои кӯҳна» эълон карда, мардумро дар рӯҳи ба истилоҳ атеизми ҷанговар тарбия кардан хост. Аслан ҳадафи асосии ҳамлаи давлат ба дин Ислом буд. Зимнан яке аз сабабҳои поймол шудани ҳаққу ҳуқуқи таърихӣ тоҷикон дар солҳои бистум ин буд: роҳбарони идеологиязадаи ҳизби коммунист бо талқини баъзе шарқшиносони сиёсатзада ба ҳулоса омада буданд, ки дар миёни халқҳои Осиёи Марказӣ тоҷикон назар ба халқҳои дигар мусулмонони рошидтар ҳастанд ва аз ин рӯ, аз ҷиҳати идеологӣ мавриди эътимод нестанд. Дар натиҷаи таъқибу таъбидҳои солҳои сиюм ва ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ аксари пешоҳангони фарҳанги миллии мо нобуд гардиданд ва ҷои холимондаи уламо ва фуқаҳои сохибкамолро қишре аз муллоёни худомӯз ва донишгоҳнадида гирифтанд.

Аҷобати қор дар он аст, ки дар замони Шӯравӣ ҳама ба таври саросарӣ саводи хондану навиштан пайдо карданд, вале онҳое, ки «Шоҳнома»-ро (ҳатто пас аз баргардон ба ҳуруфи кириллӣ) то охир хонда бошанд, ҳатто дар миёни шоирону нависандагон ва мунаққидон, ангуштшумор буданд. Бо ин сабаб дар давраҳои охири коммунистӣ баъзе таҳсилкардагонӣ шӯравимаоб миллатгаро шуданд ва бо мақсади худфурӯшии сиёсӣ ва аз ҷиҳати ҷаҳолати арзишҳои маънавий-миллӣ худро барои ҷомеа «равшанфикр» муаррифӣ карданд.

Дар замони пасошӯравӣ фазои маънавии ҷомеа дар доҳили сегӯшаи «нависанда-китоб-хонанда» аз он ҳам бадтар шуд ва бозори озоди арзишҳо, ки ба истилоҳ «маданияти омавӣ» рукни асосии онро ташкил медихад, ба вучуд омад.

Ҳақиқати талх ин аст, ки бисёр унсурҳои ин «маданият» – аз китобу кинофилмҳо гирифта то синамою видеонамоишҳо ва намоишҳои телевизионӣ – ба рӯҳу равони суннатҳои фарҳангии мо рост намеоянд. «Глобализатор»-ҳои навбаромади пасомодернистӣ тоҷирони моҳир ҳастанд, онҳо рӯҳиёти наврасонро хуб мавриди суиистифода қарор дода, ба сӯи бизоати беарзиши маданияти худ мекашонанд ва таассуфовар аст, ки аллакай бозҳои компютерӣ ҷойгузини китоб ва китобхонӣ гардидааст.

Боз ба тақдире тақвими аҳди Шӯравӣ рӯй оварда, ин нуктаре ёдрас мекунам, ки ҷараёни ворид намудани ганҷҳои тамаддуни қадиму қадим ба ҷомеа аввал аз ғалбери идеологияи давлатӣ гузашта, баъд ба мо мерасид. Аз ҷумла мероси фарҳангии ҳазорсолаи ҳудумон, ки қайҳо ба ҳазинаи фарҳанги ҷаҳонӣ дохил шудааст, аввал бо меъёрҳои сохтаю бофтае, ба мисли «динию иртиқӣ», «дахрию мутараққӣ», «бойу феодалӣ», «буржуазӣ зидди мардумӣ» ва ғайраҳо сара мешуд ва пас аз нақдҳои материалистӣ ба дасти хонанда мерасид ва биноан, осори хаттии гузаштаи дуру наздик бо ихтисорҳои худсарона ва таъбирҳои муғризона ҷоп мешуданд. Дар натиҷаи ин тадбири номатлубу носавоб тамоми ҷаҳони таърихӣ маънавии фарҳанги ниёгонамон аз байн рафт, пайванди наслҳо ва асолати «истимрор»-и таърихӣ дар он ба кулӣ қатъ гардид ва ворисон моҳияти рисолати аҷодонашонро, ба таври бояду шояд, дигар дарк карда наметавонианд.

Акнун пас аз истиқлоли кишвар фарҳанги миллӣ ва сохтори маърифатии ҷомеа ба аҳди навин ва андешае муносиб бо ҷойгоҳи таърихӣ он дар ҷаҳони муосир ниёз дорад ва бояд ҳамон ваҳдати таърихӣаш дубора барқарор гардад, то онро аз занҷирҳои даступогири фикрӣ ва рукуди маърифатии иҷтимоӣ бираҳонад ва заминаҳои рушди ақли таҳлилӣ ва пешрафти паҳлӯҳои гуногуни зиндагиро дар он побарҷо созад. Зеро аз як сӯ, ҳар миллат ва кишваре ба фарҳанги нерӯманди иҷтимоӣ ва ҷаҳонбинии пӯёе ниёз дорад, то бар пояи он хатти дурӯсти фикрӣ, барномаи равишманди маънавий ва ангезаҳои пурбори ифтихори миллиро барои фарзандони худ пешбинӣ ва таъмин намояд ва аз сӯи дигар, Ислом дар тӯли бештар аз ҳазор соли охир дар мағз андар мағзи расму одот ва суннатҳои миллиамон ҷой гирифта ва бахшҳои гуногуни осори фарҳангии гузаштагонамон аз ҷайзи он баҳра бардоштаанд.

Муносибати сард бо арзишҳои миллӣ, бархӯрди манфӣ бо мероси гаронмояи ниёгон ва нигоҳи душманона ба дин дар ҷаҳон даҳаи гузашта на танҳо ҷомеаро дар арсаҳои гуногуни илмӣ, иқтисодӣ ва ғайра ба ҷои шоистае нарасонд, балки онро аз рушди тадриҷии илмӣ, салиқаи эҷодкорӣ ва заминаҳои бештар аз ҳазорсолаи фарҳанги миллӣ низ маҳрум сохт.

Ҷомеаи ҷаҳонӣ имрӯз, ки бӯхронитарин давраҳои таърих ва шадидтарин ҳолати таназзули маънавию аз сар мегузаронад, дар он рӯйкарди тозае ба фарҳанги исломӣ мушоҳида мешавад. Институтҳои байналмилалӣ ва марказҳои паҷӯшишӣ дар кишварҳои пешрафта бо нигоҳи мантиқӣ ба таълимоти башардӯстона (гуманӣ)-и Ислом арзишҳои инсонӣ онро мавриди омӯзишҳои таҷрибӣ ва таҳқиқотҳои ҷомеашиносонаи худ қарор дода истодаанд. Бо ҷуръат метавон гуфт, ки таълимоти гуманӣ ва омӯзаҳои маърифатии Ислом на танҳо дар таҳқиқи пояҳои ваҳдати миллӣ, эҳёи асолати фарҳангӣ ва рушди маънавиёти ҷомеа

метавонанд нақши созанда ва муассир дошта бошанд, балки метавонанд меҳвари ваҳдати фикрӣ, таҳдоби ҳамгароии тамаддунҳо ва асоси ҳамдилии ҷомеаи ҷаҳонӣ низ бошанд.

Бинобар ин, кайҳо боз зарурати нигариши тоза ба арзишҳои миллӣ, донишҳои динӣ ва андӯхтаҳои пурбори ниёгон эҳсос мешуд. Бояд ба ин захираи нафиси фарҳангӣ ва мероси гаронбаҳои илмӣ бо нигоҳи нав ва рӯйкарди илмӣ бархӯрд шавад ва бозшиносӣ, таҳия ва пешкаши он барои кишрҳои гуногуни мардум бо услуби хос ва ё методологияи муносибе анҷом гирад.

Алифбои арабӣ ин танҳо ҳуруфе нест, ки аҷдоди мо тавассути он баъзе китобхояшонро нигошта бошанд, он барои мусулмонон, аз ҷумла тоҷикон, фақат расмулхат набуда, балки тарҳ ва тарзи навишти ҳуруфи арабӣ бар раванди самти тафаккур ва ҷаҳонбинии мо нақши равшан гузоштааст. Қуръонро низ набояд фақат китоби муқаддаси диние донист, ки табаррукан дар маросимҳои хоше тиловат мешавад, балки Қуръон ва умуман Исломи дар воқеъ, дар мардуми Аҷам муҳити маънавие ба вучуд овард, ки барои рушди тамоми фарҳанги ҳосу оми мусулмон замина гардид. Низомии шеърӣ нав ба забони порсии дарӣ дар қолаби илми арӯз бо ҳуруфи алифбои арабӣ арзи вучуд кард ва забони адабии мо – форсии тоҷикӣ, ки то кунун боқист ва иншоаллоҳ зиндаю ҷовид хоҳад монд, бори нахуст дар заминаи таълимоти фарҳангии дини Исломи ва дар ҷорҷӯбаи алифбои арабӣ арзи вучуд кард.

Абдушарифи Боқизода, воқеан ҳам, тавонистааст, ки дар чандин китоб ва рисолаҳои худ бо ин равиш ба донишҳои динӣ ва матнҳои улуми исломӣ бархӯрд наояд ва заминаи омӯзиши равишманд ва мутолиаи таҳқиқиро барои насли нав омода созад. Китоби «Фикҳи исломӣ»-и ӯ дар муаррифии фарҳанги қонунгузорӣ ва риштаи ҳукуки динӣ ва «Тафсири навини Қуръони карим» (ҷилди аввал) дар ҳавзаи маорифи қуръонӣ боарзиштарин дастоварди илмӣ барои миллат дар ҷанд даҳаи ахир ба шумор меравад. Эшон роҳро барои чунин иқдоме дар радифи барномаҳои фарҳангии кишвар боз карда ва сукути ваҳшатзои илмиро дар ин меҳвар дарҳам шикастанд.

Китоби «Қоидаи тоҷикӣ», ки ҳоло пешкаши шумо мегардад, дар сатҳи маънавии ҳамин тақозои илмию иҷтимоӣ навишта шуда, барои ҳар хонандаи соҳибтарадуде, ки шиносӣ бо мероси ниёгон ва пайванди таърихии фарҳанги гузашта бо ҳол ва ояндаро меҷӯяд, роҳнамои киром хоҳад буд!

Барори қор, Худо мададгор!

Акбари Турсон

Хусни матлаъ

Имрӯз дар тамоми дунё барои омӯзиши мустақилонаи алифбо, дастури забон ва муҳовара бо забонҳои гуногун равишҳои нав ва барномаҳои хубе пешбинӣ ва дар дастрасии алоқамандон гузошта шудааст. Дар ҳоле, ки барои худомӯзии бахшҳои ҷудоғонаи забони арабӣ барои хоҳишмандони он дар Тоҷикистон ҳанӯз кори чандон назаррасе анҷом дода на-шудааст.

Бо назардошти ин ниёзи илмӣ ва бо баррасии барномаҳои гуногун-шева дар ин замина барои худомӯзии алифбои арабӣ китоберо ба тарзи нав омода ва матолиби онро ба 4 бахш ҷудо намудем. Бахши якумро дар шакли дарсҳо тартиббандӣ намуда, нахуст қоида ва хулосаи ҳар дарсро баён кардем ва пас аз он машқҳоеро барои таҷкими малакаи хо-нанда дар поёни ҳар дарс дарҷ намудем. Сипас бо гузоштани саволномае имкони худсанҷишӣ ва худбаҳоидиҳиро барои ӯ фароҳам сохтем.

Дар бахши дуюм ним ҳизби пораи сиюми Қуръони карим – бистуяк сураи охир барои ифодаи ҳолатҳои таҷвидӣ бо рангҳои махсусе нишона-гузорӣ шуда ва барои кӯмак ба навомӯзон тарзи талаффузи онҳо дар овонавишт (транскрипсия) ва пас аз он тарҷима ва шарҳи мухтасари ҳар сура ба тартиб оварда шудааст. Сураҳои боқимондаи ин пора барои ифо-даи ҳолатҳои таҷвидӣ бо рангҳои махсусе аломатгузорӣ шудааст.

Дар бахши 3 ва 4 баъзе пандҳои ахлоқӣ, омӯзаҳои тарбиявӣ ва кали-маҳои муҳимми асосҳои динро баён кардем, то падарон, модарон, мураб-биён ва дигар қишрҳои мардум дар ислоҳи худ ва ҳамин тавр, дар тарби-яи солими фарзандон аз он истифода кунанд. Паёмбар (с) мефармояд: *«Беҳтарин тӯҳфаи падару модар барои фарзанд тарбияи хуб аст»*.¹

Беҳтарин фарзанд ва насл ҳамон фарзанд ва насле мебошад, ки дар марҳалаҳои муҳимми синну солӣ бо тоати Худо, муҳаббати Паёмбар (с) ва дилбастагӣ ба некиҳо парвариш ёбанд.

Пойгоҳи қорӣ моро дар ин китоб Қуръони карим бо номи «Мусха-фи таҷвид» ва «Қоидаи бағдодӣ» ташкил медиҳад.

* * *

Дар овонавишт (транскрипсия)-ҳо барои ифодаи баъзе ҳарфҳо ва са-доҳо аломатҳо ва рамзҳои хосе ба кор рафтаанд:

а) Барои ифодаи ҳарфи ҳамза дар мавридҳои зарурӣ вергули чаппае ба ин шакл «◀» гузошта шудааст, зеро дар алифбои имрӯзаи мо, ки бар

¹ Сунани Тирмизӣ, 1952.

асоси алифбои русӣ омода гардидааст, барои ифодаи ин ҳарф шакл ва ё аломате вучуд надорад.

б) Барои ифодаи садои дароз (кашида)-и «а» ҳарфи «о» ба кор рафтааст, ки дар тамоми мавридҳо ба андозаи ду фатҳа кашида мешавад. Вақте дар миёна ва ё охири калима «алиф»-и мад омада бошад, он низ ба андозаи ду фатҳа кашида мешавад.

в) Барои ифодаи садои дароз (кашида)-и «а» дар лафзи Аллоҳ, вақте борик талаффуз мешавад, аломати вергулгунае пас аз ҳарфи «а» ба ин шакл «’» гузошта шудааст. Он ба маънои борик талаффуз намудани лафзи Аллоҳ ва ба андозаи ду фатҳа кашидани садои «а» мебошад.

г) Барои ифодаи садои дароз (кашида)-и «ӯ» ҳарфи «ӯ»-и зада ба кор рафтааст. Вақте дар миёна ва ё охири калима ҳарфи «вов»-и сокин ва моқабл мазмун омада бошад, он ба андозаи ду замма кашида мешавад.

д) Барои ифодаи садои дароз (кашида)-и «ӣ» ҳарфи «ӣ»-и зада ба кор рафтааст. Вақте дар миёна ва ё охири калима ҳарфи «йо»-и сокин ва моқабл максур омада бошад, он ба андозаи ду қасра кашида мешавад.

ж) Барои ифодаи идғом дар байни ду калима дар миёни онҳо хатчаи уфуқие (тире) гузошта шудааст. Ин ба маънои он аст, ки ҳарфи охири калимаи аввал дар ҳарфи аввали калимаи дуюм идғом мешавад

Ин ҳолат вақте пеш меояд, ки ҳарфи охири калимаи аввал танвин ва ё нуни сокин ва ҳарфи аввали калимаи дуюм яке аз ҳарфҳои шашгонаи идғом бошанд. Онҳо аз ҳарфҳои: «ي» (йо), «ر» (ро), «م» (мим), «ل» (лом), «و» (вов) ва «ن» (нун) иборат буда, дар калимаи «يرملون» (ярмалун) ифода меёбанд, ба монанди: *شَرًّا يَرَهُ، خَيْرًا يَرَهُ*. Дар ин ҳолат «танвин» ва «нун»-и сокин дар ҳарфҳои мазкур идғом мешаванд ва дар овонавишт (транскрипсия) тарзи талаффузи он ба ин шакл навишта мешавад: Хайран-ярах, шарран-ярах.

Ҳамчунин, агар дар аввали калима «алифлом»-и таъриф, яъне «ал» ва пас аз он яке аз ҳарфҳои шамсӣ: «ت» (то), «ث» (со), «د» (дол), «ذ» (зол), «ر» (ро), «ز» (зо), «س» (син), «ش» (шин), «ص» (сод), «ض» (зод) ва ғайра биояд, ҳарфи «ал» дар он ҳарф идғом мешавад. Вақте ҳаракати ҳарфи охири калимаи қаблӣ низ ба он пайваст шавад ва имкони якҷоя навиштани онҳо вучуд надошта бошад, барои ифодаи идғом дар ду тарафи ҳарфи аввал бо хатчае фосила гузошта мешавад. Аммо, агар навишти якҷояи онҳо мушкилиеро дар талаффуз эҷод нанамояд, онҳо дар овонавиштҳо якҷоя ва бе тире навишта мешаванд, ба монанди: *الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. Ин ҳолат дар овонавишт ба ин шакл ифода ёфтааст: Аррахмони-р-рахӣм, ихдина-с-сиротал мустақӣм.

Дар дохили калима бошад, дар миёни ҳарфҳои идғомшаванда тире нагузоштем, вале бояд идғоми онҳо дар вақти талаффуз риоя шавад.

з) Дар ҳолати иқлоб барои риояи сабуқӣ тарзи талаффузи калимаро дар овонавишт (транскрипсия) овардем ва ба ҷои ҳарфи «нун» якбора ҳарфи «мим»-ро навиштем, ба монанди: لَيْبَدَنَّ، مِنْ بَعْدِ، لَنْسَفَعًا بِالنَّاصِيَةِ. лаюм-базанна, мим баъди ва ланасфаъам бинносияҳ.

Лозим ба ёдоварист, ки алифбои забони арабӣ аз рост ба чап хонда мешавад. Овонавиштҳо бошанд, бар асоси навишти забони имрӯзаи тоҷикӣ аз чап ба рост навишта шудаанд. Бинобар ин, ҳангоми муқоисаи онҳо бо матни оятҳо бояд хониши ду тарафаи ҳар оят ва овонавишти он дар назар гирифта шавад.

Ҳамчунин бояд гуфт, ки алифбои имрӯзаи мо бар асоси алифбои русӣ омода гардидааст, ки он гунҷоиши зарфиятҳои алифбои ниёгонро надорад. Бинобар ин, баъзе ҳарфҳои алифбои ниёгон дар овонавиштҳо ба як шакл ифода ёфтаанд. Ҳарфҳои: «ت» ва «ط», ҳамчунин ҳарфҳои: «ث», «س», «ص», ҳарфҳои: «ذ», «ز», «ض», «ظ» ва ҳарфҳои: «ح» ва «ه» дар овонавиштҳо ба як шакл: «т», «с», «з» ва «х» навишта шудаанд. Аз ин рӯ, решаёбии калимаҳо ва талаффузи дурусти онҳо барои навомӯзон мушқил мебошад. Онҳо бояд дар ин бора ба устод муроҷиат намоянд.

Аз устодон ва омӯзгорон хоҳиш мешавад, ки маъноӣ дарсҳо ва тарзи корбурди дурусти қоидаҳо бо мисолҳои амалӣ барои навомӯзон тавзеҳ диҳанд.

Аз хонандагони азиз хоҳиш менамоем, ки ин китобро бо чашми ҳамдешӣ ва аз боби ҳамкорӣ мутолиа намоянд ва барои беҳтар гардида ни мӯҳтавои он дар оянда пешниҳодоти созанда ва назароти ислоҳии худро ба мо ирсолдоранд.

Дар хотима аз тамоми бародарони арҷманд ва дӯстони худҷӯе, ки дар таҳия ва ҷопи ин китоб саҳми худро гузоштаанд, самимона сипосгузорӣ менамоем ва аз даргоҳи Худованд сарбаландӣ ва комғории ду ҷаҳонро барояшон таманно дорам!

Муаллиф

Алифбои арабӣ

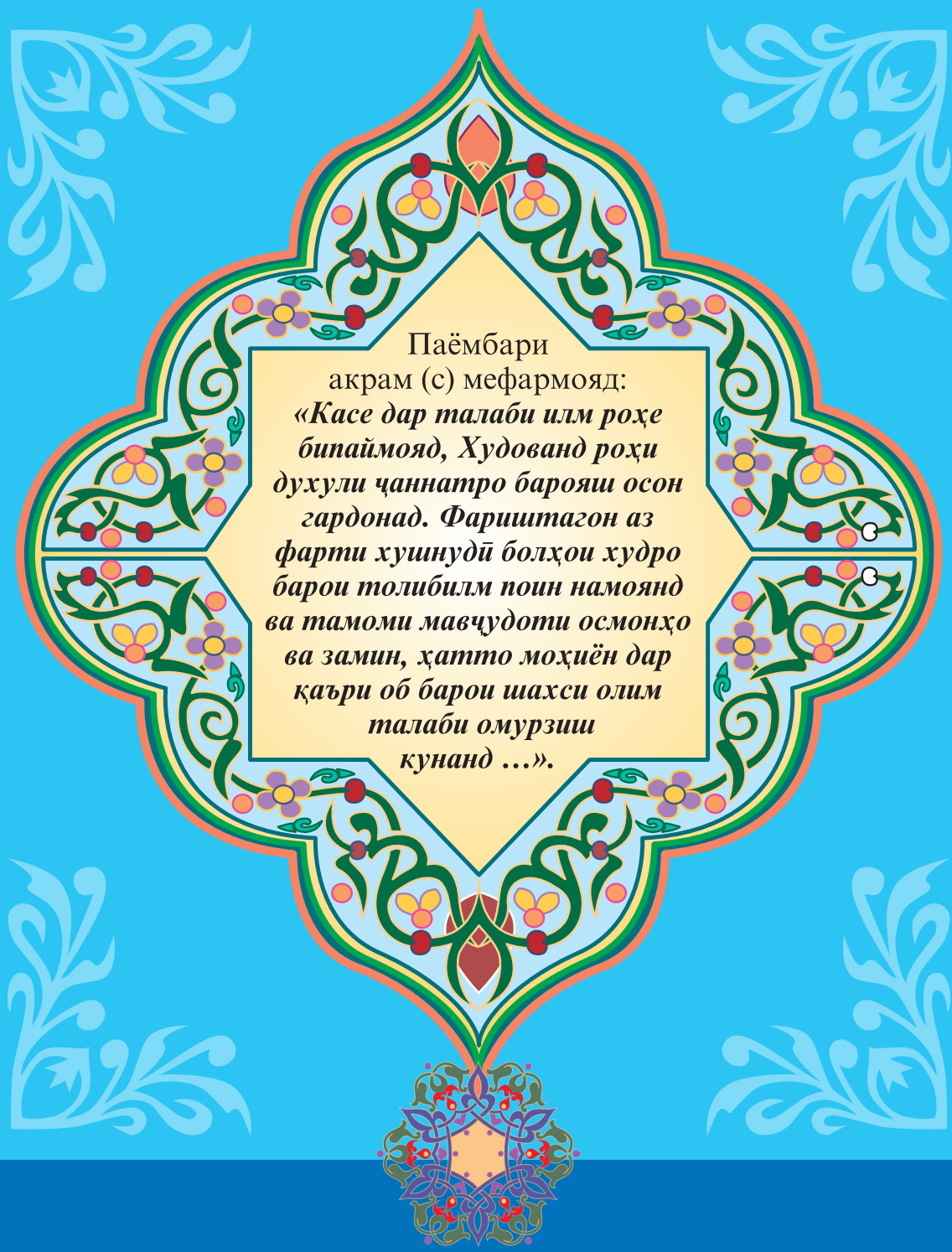
№	Шакли харфҳо	Номи харфҳо	№	Шакли харфҳо	Номи харфҳо
1	ا	Алиф	16	ط	То
2	ب	Бо	17	ظ	Зо
3	ت	То	18	ع	Ъайн
4	ث	Со	19	غ	Ғайн
5	ج	Ҷим	20	ف	Ҷо
6	ح	Ҳо	21	ق	Қоф
7	خ	Ҳо	22	ك	Қоф
8	د	Дол	23	ل	Лом
9	ذ	Зол	24	م	Мим
10	ر	Ро	25	ن	Нун
11	ز	Зо	26	و	Вов
12	س	Син	27	ه	Ҳо
13	ش	Шин	28	ء	Ҳамза
14	ص	Сод	29	ي	Йо
15	ض	Зод			

Аломатҳо ва ҳаракатҳо

фатҳа	касра	замма	танвин	сокин	ташдид	мад
ـَ	ـِ	ـُ	ـً, ـٍ, ـٌ	ـّ	ـّ	ـّ

БАҲШИ АВВАЛ

Паёмбари
акрам (с) мефармояд:
*«Касе дар талаби илм роҳе
бипаймояд, Худованд роҳи
духули ҷаннатро барояш осон
гардонад. Фаршитагон аз
фарти хушнудӣ болҳои худро
барои толибилм поин намоянд
ва тамоми мавҷудоти осмонҳо
ва замин, ҳатто моҳиён дар
қазри об барои шахси олим
талаби омурзиш
кунанд ...».*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Дарси аввал

Ҳарфҳои алифбо

Алифбои забони арабӣ аз бисту ҳашт ҳарф иборат аст. Агар алифи мадро ҳарфи мустақиле ба шумор оварем, шумораи онҳо бисту нӯх ҳарф мешавад.

Алифбои забони арабӣ аслан аз бисту ҳашт ҳарф иборат аст ва алиф ба сурати садои дароз (кашида) ба кор меравад, вале агар қорбурди онро ба таври мустақил низ эътибор намоем, дар он сурат шумораи ҳарфҳои алифбо бисту нӯх ҳарфро ташкил медиҳад.

ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر
алиф	бо	то	со	чим	хо	хо	дол	зол	ро
ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف
зо	син	шин	сод	зод	то	зо	ъайн	ғайн	фо
ق	ك	ل	م	ن	و	ه	ء	ي	
коф	коф	лом	мим	нун	вов	хо	хамза	йо	

Саволҳо:

1. Алифбои забони арабӣ аз чанд ҳарф иборат аст?
2. Алифи мад кадом ҳарф ва чӣ гуна аст?

Дарси дуюм

Аломати фатҳа

Садоҳои кӯтоҳ ва дароз дар забони арабӣ ба воситаи ҳаракатҳо ва ё аломатҳои хосе ифода меёбанд, ки онҳоро

ҳаракатҳои ҳарфҳо мегӯянд.

Хатчаи уфукие, ки дар болои ҳарф ба ин шакл (—) гузошта мешавад, фатҳа (забар) номида шуда, садои кӯтоҳи «а»-ро ифода мекунад.

Дар забони арабӣ садоҳои кӯтоҳ ва дароз ба воситаи аломатҳои хосе, ки ба онҳо ҳаракатҳои ҳарфҳо гуфта мешавад, ифода меёбанд. Яке аз ин ҳаракатҳо фатҳа (забар) мебошад, ки ба сурати хатчаи уфукие дар болои ҳарф гузошта мешавад ва садои кӯтоҳи «а»-ро ифода мекунад, ба монанди: **أَبَتِ ج**

Машқи 1

رَ	ذَ	دَ	خَ	حَ	جَ	ثَ	تَ	بَ	أَ
ра	за	да	ха	ҳа	ча	са	та	ба	а
فَ	غَ	عَ	ظَ	طَ	ضَ	صَ	شَ	سَ	زَ
фа	ға	ъа	за	та	за	са	ша	са	за
	يَ	ءَ	هَ	وَ	نَ	مَ	لَ	كَ	قَ
	йа	а	ҳа	ва	на	ма	ла	ка	қа

Аломати касра

Хатчаи хобидае, ки дар поёни ҳарф ба ин шакл (—) гузошта мешавад, касра (зер) номида шуда, садои кӯтоҳи «и»-ро ифода мекунад.

Дар забони арабӣ барои ифодаи садои кӯтоҳи «и» хатчаи хобидае дар поёни ҳарф гузошта мешавад, ки онро касра (зер) мегӯянд ва садои кӯтоҳи «и»-ро ифода мекунад, ба монанди: **أَبِ تِ ج**

Машқи 2

ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
ри	зи	ди	хи	хи	чи	си	ти	би	и
ف	غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز
фи	ғи	ъи	зи	ти	зи	си	ши	си	зи
	ي	ء	ه	و	ن	م	ل	ك	ق
	йи	и	хи	ви	ни	ми	ли	ки	қи

Аломати замма

Нуктаи думдоре, ки ба шакли вергул (◌[◌]) дар боло ва ё дар пеши сари ҳарф (◌[◌]-) гузошта мешавад, замма (пеш) номида шуда, садои кӯтоҳи «у»-ро ифода мекунад.

Барои ифодаи садои кӯтоҳи «у» нуктаи думдоре дар боло ва ё дар пеши сари ҳарф гузошта мешавад, ки он ба шакли вергул (◌[◌]) (◌[◌]-) навишта шуда ва онро замма (пеш) мегӯянд, ба монанди:

أَبُتُّتُّ جُ

Машқи 3

ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
ру	зу	ду	ху	ху	чу	су	ту	бу	у
ف	غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز
фу	ғу	ъу	зу	ту	зу	су	шу	су	зу
	ي	ء	ه	و	ن	م	ل	ك	ق
	йу	у	ху	ву	ну	му	лу	ку	қу

Саволҳо:

1. Фатҳа чист ва дар кучои ҳарф гузошта мешавад?
2. Касра чист ва дар кучои ҳарф гузошта мешавад?
3. Замма чист ва дар кучои ҳарф гузошта мешавад?
4. Он аломатҳоро ба тоҷикӣ чӣ мегӯянд ва онҳо кадом садоҳоро ифода мекунанд?

Дарси сеюм

Аломати танвин

Танвин навъи дигаре аз ҳаракати ҳарфҳо мебошад, ки ба шакли ду фатҳа (ـَ), ду касра (ـِ) ва ду замма (ـُ) дар боло ва поёни ҳарф гузошта шуда, садои «ан», «ин» ва «ун»-ро ифода мекунад.

Дар забони арабӣ навъи дигари ҳаракат вучуд дорад, ки ба шакли дугонаи ҳаракатҳои қаблӣ гузошта шуда, садои «ан», «ин» ва «ун»-ро ифода менамояд. Онро танвини фатҳа, танвини касра ва танвини замма меноманд. Танвин ба маънои эҷоди садои нун мебошад, яъне ҳаракати ҳарфи охири калима гоҳо ба сурате хонда мешавад, ки аз он садои нун шунида мешавад. Вақте дар боло ва ё поёни ҳарфе аломати танвинро дидем, он ба ин маъност, ки аз талаффузи он садои нун шунида мешавад, ба монанди:

أَبَتْتْ جَ، إِبْتِثْ جَ، أَبْتَتْ جَ

Машқи 4

رَ	ذَ	دَ	خَ	حَ	جَ	ثَ	تَ	بَ	أَ
ран	зан	дан	хан	хан	чан	сан	тан	бан	ан
فَ	غَ	عَ	ظَ	طَ	ضَ	صَ	شَ	سَ	زَ
фан	ған	ъан	зан	тан	зан	сан	шан	сан	зан
	يَ	ءَ	هَ	وَ	نَ	مَ	لَ	كَ	قَ
	йан	ан	хан	ван	нан	ман	лан	кан	қан

ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
рин	зин	дин	хин	хин	чин	син	тин	бин	Ин
ف	غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز
фин	гин	ъин	зин	тин	зин	син	шин	син	зин
	ي	ء	ه	و	ن	م	ل	ك	ق
	йин	ин	хин	вин	нин	мин	лин	кин	қин

ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
рун	зун	дун	хун	хун	чун	сун	тун	бун	ун
ف	غ	ع	ظ	ط	ض	ص	ش	س	ز
фун	гун	ъун	зун	тун	зун	сун	шун	сун	зун
	ي	ء	ه	و	ن	م	ل	ك	ق
	йун	ун	хун	вун	нун	мун	лун	кун	қун

Саволҳо:

1. Танвин чист ва аз талаффузи он садои кадом ҳарф ба вучуд меояд?
2. Танвин чанд навъ аст?

Дарси чорум

Аломати сокин

Агар ҳарфе аз ҳаракатҳои сегонаи: фатҳа, касра ва замма ҳоли бошад, онро сокин, яъне беҳаракат меноманд. Ҳарфи сокин дар ин ҳолат бо ҳарфи пеш аз худ, ки ҳатман дорои ҳаракате мебошад, дар як ҳичо якҷоя хонда мешавад. Аломати сокин ба шакли нуқтаи дарунҳоли ва ё сифри бисёр хурде (◌ْ) дар болои ҳарф гузошта мешавад.

Гоҳо баъзе ҳарфҳои калима аз ҳаракатҳои сегона ҳолӣ мебошанд ва ин ҳолати беҳаракатии ҳарфро сокин меноманд. Барои ифодаи сукуни ҳарф аломати махсусе ба шакли нуктаи дарунҳолӣ ва ё сифри бисёр хурде дар болои он гузошта мешавад, ки онро сокин мегӯянд, ба монанди:

3	2	1	3	2	1	3	2	1
كُم	نَ	بَا	كُم	نَ	بَيَ	كُم	نَ	بَوُ
кум	на	бо	кум	на	бай	кум	на	бав

Чандест, ки дар кишварҳои арабӣ ва марказҳои илмии он кишварҳо дар имлои худ ба ҷои нуктаи дарунҳолӣ сараки ҳарфи «ҳо»-ро (ه) ба кор мебаранд.

Машқи 5

اَنْكُمْ اَيْنَكُمْ اَيْنَكُمْ اَوْنَكُمْ اَوْنَكُمْ اَوْنَكُمْ اَوْنَكُمْ اَوْنَكُمْ اَوْنَكُمْ
 بَوْنَكُمْ تَانَكُمْ تَيْنَكُمْ تَوْنَكُمْ تَوْنَكُمْ تَوْنَكُمْ تَوْنَكُمْ تَوْنَكُمْ تَوْنَكُمْ
 ثَوْنَكُمْ جَانَكُمْ جَيْنَكُمْ جَوْنَكُمْ جَوْنَكُمْ جَوْنَكُمْ جَوْنَكُمْ جَوْنَكُمْ
 حَوْنَكُمْ حَوْنَكُمْ حَانَكُمْ حَيْنَكُمْ حَوْنَكُمْ حَوْنَكُمْ حَوْنَكُمْ
 دَانَكُمْ دَيْنَكُمْ دَيْنَكُمْ دَوْنَكُمْ دَوْنَكُمْ دَوْنَكُمْ دَوْنَكُمْ دَوْنَكُمْ
 ذَوْنَكُمْ ذَوْنَكُمْ رَانَكُمْ رَيْنَكُمْ رَيْنَكُمْ رَوْنَكُمْ رَوْنَكُمْ زَانَكُمْ زَيْنَكُمْ
 زَيْنَكُمْ زَوْنَكُمْ زَوْنَكُمْ سَانَكُمْ سَيْنَكُمْ سَيْنَكُمْ سَوْنَكُمْ سَوْنَكُمْ شَانَكُمْ
 شَيْنَكُمْ شَيْنَكُمْ شَوْنَكُمْ شَوْنَكُمْ شَوْنَكُمْ

Саволҳо:

1. Сукуни дар соҳаи садоносии ба ҷӣ маъност?
2. Аломати сокин чист ва дар кучо гузошта мешавад?
3. Оё ба ҷои аломати аслии сокин аломати дигаре низ ба кор меравад?

Дарси панҷум

Аломати ташдид

Аломати седандонаи уфукие, ки ба ин шакл (◌ّ) дар болои ҳарф гузошта мешавад, ташдид номида шуда, талаффузи бошиддати ҳарф ва ё кӯбидани садои ҳарфи пешинро ба он ҳарф ифода мекунад.

Дар риштаи садоиносии забони арабӣ аломате вуҷуд дорад, ки талаффузи бошиддати ҳарф ва ё кӯбидани нисбии садои ҳарфи пешинро ба он ҳарф ифода менамояд. Онро ташдид мегӯянд ва ба шакли седандонаи уфукие (◌ّ) дар болои ҳарф гузошта мешавад.

Дар забони арабӣ вақте ду ҳарфи ҳамчине ва ё ҳаммаҳраҷ дар паҳлӯи ҳам қарор гиранд ва ҳарфи аввал сокин ва ҳарфи дуюм ҳаракатдор бошад, ҳарфи аввал дар ҳарфи дуюм идғом, яъне дохил карда мешавад ва онҳо якҷо ва бо шиддат талаффуз мешаванд, яъне садои ҳарфи қаблӣ ба ҳарфи идғомшуда каме кӯбида мешавад. Вақте ду ҳарф дар якдигар идғом шаванд, дар вақти имло танҳо як ҳарф навишта мешавад ва барои ифодаи идғом ва талаффузи бошиддати он ҳарф дар болояш аломати ташдид гузошта мешавад, ба монанди:

جَلَّ	ثَلَّ	تَلَّ	بَلَّ	أَلَّ
جَلَّ-لَ	ثَلَّ-لَ	تَلَّ-لَ	بَلَّ-لَ	أَلَّ-لَ
чалло	салло	талло	балло	алло

Машқи 6

أَلَّ بَلَّ تَلَّ ثَلَّ جَلَّ حَلَّ خَلَّ دَلَّ ذَلَّ رَلَّ زَلَّ سَلَّ شَلَّ صَلَّ ضَلَّ
 طَلَّ ظَلَّ عَلَّ غَلَّ فَلَ قَلَ كَلَ لَلَ مَلَ نَلَ وَلاَ هَلَ يَلَ

اَنَّ بَيْنَ ثُوْنٍ ثَانَ جَيْنَ حُوْنٍ خَانَ دَيْنَ ذُوْنٍ رَانَ زَيْنَ سُوْنٍ شَانَ صَيْنَ
 ضُوْنٍ طَانَ ظَيْنَ عُوْنٍ غَانَ فَيْنَ قُوْنٍ كَانَ لَيْنَ مُوْنٍ نَانَ وَيْنَ هُوْنٍ يُوْنٍ،
 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ، قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ، مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

Саволҳо:

1. Аломати ташдид дар кучо гузошта мешавад ва чиро ифода мекунад?
2. Ҳарфе, ки дар болои он ташдид гузошта шудааст, чӣ гуна талаффуз мешавад?
3. Ташдид ба кадом шакл навишта мешавад?

Дарси шашум

Садоҳои дароз (кашида)

Агар пас аз ҳарфе, ки дар болои он фатҳа гузошта шудааст, алифи мад ояд, фатҳа дар ин маврид ба андозаи ду баробари худ кашида мешавад ва садои дарози «а» ҳосил мешавад. Пеш аз алифи мад ҳамеша фатҳа меояд.

Алифи мад дар риштаи садошиносӣ садои дарози «а»-ро ифода мекунад ва бо кашидани садои фатҳаи ҳарфи қаблӣ ҳосил мешавад. Фатҳаи ҳарфи қаблӣ дар ин ҳолат як баробари дигар мад дода (кашида) мешавад. Аҳёнан дар ин ҳолат фатҳа ба шакли хатчаи росте (⌵)гузошта мешавад, на ба шакли уфуқӣ (хобида).

Пеш аз алифи мад ҳамеша фатҳа гузошта мешавад ва дар хониши тоҷикӣ он садои «о»-ро ифода мекунад, вале он набояд ба сураи садои «о» дар забони тоҷикӣ талаффуз шавад, балки ба андозаи ду фатҳа бо садои «а» кашида мешавад, ба монанди:

ذَا	دَا	خَا	حَا	جَا	ثَا	تَا	بَا
зо	до	хо	ҳо	ҷо	со	то	бо

Агар пас аз ҳарфе, ки дар поёни он касра гузошта шудааст, ҳарфи «ي» (йо)-и сокиндор ояд, касра дар ин маврид ба андозаи ду баробари худ кашида мешавад ва садои дарози «й»-ро ифода мекунад. Аҳёнан дар ин ҳолат касра ба шакли хатчаи амудӣ (ـ) гузошта мешавад.

Гоҳо дар калимаҳо пас аз касра ҳарфи «ي» (йо)-и сокиндор воқеъ мешавад. Дар ин ҳолат ҳарфи «ي» (йо) ба сурати касраи кашида талаффуз мешавад, ки он бо мад додани касраи ҳарфи қаблӣ ҳосил мешавад. Касра дар ин ҳолат як баробари дигар кашида мешавад ва баъзан ба шакли хатчаи рост (ـ) дар поёни ҳарф гузошта мешавад, ба монанди:

ذِي	دِي	حِي	جِي	ثِي	تِي	بِي
зӣ	дӣ	хӣ	хӣ	чӣ	сӣ	бӣ

* * *

Агар пас аз ҳарфе, ки дар болои он замма гузошта шудааст, ҳарфи «و» (вов)-и сокиндор ояд, замма дар ин маврид ба андозаи ду баробари худ кашида мешавад ва садои дарози «ӯ»-ро ифода мекунад.

Гоҳо дар калимаҳои забони арабӣ пас аз замма ҳарфи «و» (вов)-и сокиндор воқеъ мешавад. Ҳарфи «و» (вов) дар ин маврид ба сурати заммаи кашида талаффуз мешавад ва садои дарози «ӯ»-ро ифода мекунад. Заммаи пеш аз «вов» як баробари дигар мад дода (кашида) мешавад, ба монанди:

ذُو	دُو	حُو	جُو	ثُو	تُو	بُو
зӯ	дӯ	хӯ	хӯ	чӯ	сӯ	бӯ

Машқи 7

اَنْ بَانَ تَانَ ثَانَ جَانَ حَانَ خَانَ دَانَ رَانَ زَانَ سَانَ
 شَانَ صَانَ ضَانَ طَانَ ظَانَ عَانَ غَانَ فَانَ قَانَ كَانَ لَانَ مَانَ
 نَانَ وَانَ هَانَ يَانَ، فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبِ اللَّهِ، وَ أَصْلَحَ بِالْهَمِّ، فَتَابَ عَلَيْهِ
 إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ، هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا، وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ
 أَمْنًا، إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ، مَلِكِ النَّاسِ، إِلَهِ النَّاسِ

اَيْنَ بَيْنَ تَيْنَ ثَيْنَ جَيْنَ حَيْنَ خَيْنَ دَيْنَ ذَيْنَ رَيْنَ زَيْنَ سَيْنَ
 شَيْنَ صَيْنَ ضَيْنَ طَيْنَ ظَيْنَ عَيْنَ غَيْنَ فَيْنَ قَيْنَ كَيْنَ لَيْنَ مَيْنَ
 نَيْنَ وَينَ هَيْنَ يَيْنَ، وَ جِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَ الشُّهَدَاءِ، فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ
 مَسَدٍ، وَ قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ، وَ قِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَ مَنْ
 أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلاً، إِلَّا قِيلاً سَلَامًا سَلَامًا

اُونَ بُونُ ثُونُ جُونُ حُونُ خُونُ دُونُ ذُونُ رُونُ زُونُ
 سُونُ شُونُ صُونُ ضُونُ طُونُ ظُونُ عُونُ غُونُ فُونُ قُونُ كُونُ
 لُونُ مُونُ نُونُ هُونُ يُونُ، وَ قُولُوا لِّلنَّاسِ حُسْنًا، قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَ
 مَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا

Саволҳо:

1. Фатҳа дар кадом ҳолат садои «а»-и дарозро ифода мекунад?
2. Агар пас аз фатҳа алифи мад ояд, он чӣ гуна талаффуз мешавад?
3. Касра дар кадом ҳолат садои «й»-и дарозро ифода мекунад?

4. Агар пас аз касра ҳарфи «йо» ояд, он чӣ гуна талаффуз мешавад?
5. Замма дар кадом ҳолат садои «ӯ»-и дарозро ифода мекунад.
6. Агар пас аз замма ҳарфи «вов» ояд, он чӣ гуна талаффуз мешавад?
7. Ҳаракати ҳарфҳо дар ҳолатҳои зикршуда чӣ қадар кашида мешаванд?

Дарси ҳафтум

Аломати мад

Барои мад (кашидани садо) аломати махсусе ба шакли (≅) дар болои ҳарф гузошта мешавад, ки онро аломати мад мегӯянд.

Мад ду навъ аст: мадди табиӣ ва мадди ғайри табиӣ. Маदди табиӣ он аст, ки пас аз фатҳа ҳарфи «ا» (алиф), пас аз касра ҳарфи «ي» (йо)-и сокиндор ва пас аз замма ҳарфи «و» (вов)-и сокиндор ояд. Дар ин ҳолат садои мадро ба андозаи ду ҳаракат кашида мешавад ва ҳеҷ аломате дар болои ҳарф гузошта намешавад. Дар соҳаи садошиносии забони арабӣ ҳарфҳои «алиф», «вов» ва «йо»-ро ҳарфҳои мад мегӯянд.² Мадди табииро мадди аслий ва мадди ғайри табииро мадди фаръӣ низ мегӯянд.

Дар мадди ғайри табиӣ – фаръӣ – садо аз ду то шаш баробари ҳаракати ҳарф кашида мешавад ва барои ифодаи он дар болои ҳарф аломати мад гузошта мешавад. Мад вақте ба ин андоза кашида мешавад, ки пас аз ҳарфи мад яке аз сабабҳои мад низ омада бошад. Сабабҳои мад «ҳамза» ва «сокин» ҳастанд, ки дар фанни таҷвид баён мешаванд, ба монанди:

بَاء	سَاء	جَاء	شَاء	طَائِعٌ	جَائِعٌ	يَشَاءُ	يُسَيِّئُ
боа	соа	чоа	шоа	тоиъун	чоиъун	яшоу	юсиу

² Мисолҳои он дар дарси «Садоҳои дароз» зикр гардидаанд.

Машқи 8

تُوبُوا إِلَى اللَّهِ، أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ، تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ،
فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ، وَمَا أَذْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ،
رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا، رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ
حَسَنَةً

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ، وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ، وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ،
سِيءَ بِهِمْ، سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا، أُولَئِكَ عَلَيَّ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ

Саволҳо:

1. Аломати мад кадом аст?
2. Мади чанд навъ мешавад?
3. Мади табиӣ чист?
4. Мади ғайри табиӣ чист?
5. Аломати мад дар кадом навъи он гузошта мешавад?
6. Дар мади ғайри табиӣ садо чӣ қадар кашида мешавад?
7. Аломати мад дар кучо гузошта мешавад?

Машқҳои умумӣ барои дарсҳои гузашта

أَمِنًا بَأْسًا تَابِعًا ثَابِتًا جَاهِلًا حَامِدًا خَالِدًا دَافِعًا ذَاكِرًا رَاكِعًا
زَاهِدًا سَاجِدًا شَاكِرًا صَابِرًا ضَامِنًا طَائِعًا ظَالِمًا عَابِدًا غَالِبًا فَاسِدًا
قَاصِدًا كَاتِبًا لَاجِيًا مَانِعًا نَاجِيًا وَاهِيًا هَادِيًا يَاجِيًا، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
سُبْحَانَكَ، إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

آمِنٌ بَائِسٌ تَابِعٌ ثَابِتٌ جَامِعٌ حَامِدٌ خَالِدٌ دَاخِلٌ ذَابِحٌ رَاهِبٌ
 زَاجِرٌ سَامِعٌ شَاكِرٌ صَادِقٌ ضَارِبٌ طَالِبٌ ظَالِمٌ عَاقِدٌ غَافِرٌ
 فَاعِلٌ قَاعِدٌ كَاهِلٌ لَازِمٌ مَاضِيٌ نَاطِرٌ وَاسِعٌ هَائِلٌ يَابِسٌ وَاللَّهُ
 عَالِمُ الْغَيْبِ وَالْأَسْرَارِ

آمِنِينَ بَاسِطِينَ تَابِعِينَ ثَابِتِينَ جَاهِلِينَ حَافِظِينَ خَالِصِينَ دَاخِلِينَ
 ذَاهِبِينَ رَاشِدِينَ زَاهِدِينَ سَابِعِينَ شَافِعِينَ صَائِبِينَ ضَالِّينَ طَائِعِينَ
 ظَالِمِينَ عَالِمِينَ غَافِلِينَ فَاتِحِينَ قَانِتِينَ كَافِرِينَ لَاعِبِينَ مَانِعِينَ نَائِمِينَ
 وَاعْظِينَ هَالِكِينَ يَابِسِينَ

اِثْمُونَ فَاعِلُونَ اِكْلُونَ شَارِبُونَ جَامِعُونَ حَامِدُونَ ذَاهِبُونَ رَازِقُونَ
 سَابِقُونَ يَأْكُفِي يَأْشَافِي يَأْمَعَا فِي يَأْبَدِيْع السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، بِالْخَيْرِ،
 عَلَّمَنِي بِفَضْلِ قُدْرَتِكَ، شَاهِدُونَ شَاهِرُونَ طَاهِرُونَ خَائِفُونَ قَائِمُونَ غَافِلُونَ
 حَاضِرُونَ تَائِبُونَ تَعْلَمُونَ يَعْقِلُونَ مَالِكُونَ هَاشِمُونَ وَاسِعُونَ، يَا وَاسِعَ
 الْمَغْفِرَةِ، بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسَعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

فَعَلَ هُوَ فَعَلَا هُمَا فَعَلُوا هُمْ، فَعَلَتْ هِيَ فَعَلْنَا هُمَا فَعَلْنَا هُنَّ، فَعَلْتُ
 أَنْتَ فَعَلْتُمَا أَنْتُمَا فَعَلْتُمْ أَنْتُمْ، فَعَلْتَ أَنْتِ فَعَلْتُمَا أَنْتُمَا فَعَلْتُنَّ أَنْتُنَّ، فَعَلْتُ
 أَنَا فَعَلْنَا نَحْنُ، إِيَّاكَ إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ، إِيَّاكَ إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ، إِيَّايَ إِيَّانَا، لَهُ لَهَا
 لَهُمْ، لَهَا لَهَا لَهَا لَهَا، لَكَ لَكُمْ لَكُمْ، لَكَ لَكُمْ لَكُمْ، لِي لَنَا

اَثْوًا اَبْوًا اَثْوًا اَثْوًا اَجْوًا اَحْوًا اَخْوًا اَذْوًا اَذْوًا اَرْوًا اَزْوًا اَسْوًا
 اَشْوًا اَصْوًا اَضْوًا اَطْوًا اَعْوًا اَعْوًا اَفْوًا اَقْوًا اَكْوًا اَلْوًا اَمْوًا اَنْوًا
 اَوْوًا اَهْوًا اَيْوًا

اَيُّ اَبِي اَيُّ اَيُّ اَيُّ اَجِي اَحِي اَحِي اَدِي اَدِي اَرِي اَرِي اَسِي اَسِي
 اَشِي اَصِي اَضِي اَطِي اَعِي اَعِي اَفِي اَقِي اَكِي اَلِي اَمِي اَنِي
 اَوِي اَهِي اَيِي

اُقْتَلِي اُقْتَلًا اُقْتَلَنَ اُذْكَرِي اُذْكَرًا اُذْكَرَنَ يَابَنِي اَدَمَ اُرْزُقْ اِسْمَعُ
 اِسْمَعًا اِسْمَعُوا اِسْمَعْنَ اَشْكُرْ صِدْقًا صَادِقًا

اَعْظِمُ اَعْظِمُ اَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لِي اَوْحَوْقُ اَفْوَجًا اُكْفِرُوا اَلْبَابَا اَنْهَارًا اَوْتَادًا
 اَهْدِي هُدِي اِيْمَانًا اَتَّبِعْ تُبْصِرُونَ تُبْتُ تَبْكُونَ تَحْكُمُونَ تُجْزُونَ تَعْمَلُونَ
 تَزْرَعُونَ تَذْكُرُونَ تَسْمَعُونَ تَشْكُرُونَ تَكْفُرُونَ تُطْعَمُونَ تَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ
 تُقْبَلُونَ تَفْتَرُونَ تَفْعَلُونَ تُوعِدُونَ تَهْتَدُونَ يَتَّقُونَ يُؤْمِنُونَ يَوْمٌ عَظِيمٌ يَتَسَاءَلُونَ
 يَتَخَفَتُونَ يَتَنَازَعُونَ يَتَلَاوَمُونَ يَتَقَاسِمُونَ يَتَغَامَزُونَ يَتَحَامِدُونَ يَتَرَاحِمُونَ
 يَتَطَاعَمُونَ يَتَصَالِحُونَ يَتَحَامِدُونَ مُتَشَاكِرُونَ وَهُوَ حَفِيظٌ فَقَالَ فَاعِلُونَ

Дарси ҳаштум

Калимасозӣ

Аз ба ҳам пайвастанӣ ҳарфҳои алифбо калимаҳо ба вуҷуд меоянд ва ба ҳам пайвастанӣ он ҳарфҳоро калимасозӣ мегӯянд.

Тамоми калимаҳои гуногуне, ки дар захираи забон вуҷуд доранд, аз ҳарфҳои алифбо ба вуҷуд омадаанд. Ин пайдоиш ва сохташудани калимаҳоро аз ҳарфҳои калимасозӣ мегӯянд ва сохтори ба вуҷудомадаи калимаҳоро шакл (сиға)-и калима мегӯянд.

Вақте чанд ҳарфи алифбо дар паҳлӯи ҳам қарор мегиранд ва ба ҳам пайваст мешаванд, аз онҳо калимаҳо ба вуҷуд меоянд. Ин пайвасти ҳарфҳо ё ба воситаи ҳаракати ҳарфҳо ва ё ба воситаи ҳаракати ҳарфи аввал ва сукуни ҳарфи баъдӣ ҳосил мешавад, ба монанди:

كُتِبَ	كِتَابٌ	مَكْتُوبٌ	كُنْتُمْ	تُوبُوا
كُ-ت-ب	ك-ت-ا-ب	مك-ت-و-ب	كُن-تُمْ	تُو-بُوا
Ку-ти-ба	Ки-то-бун	Мак-тӯ-бун	Кун-тум	Тӯ-бӯ

Гоҳо дар натиҷаи пайвасти ҳаракати ҳарфи охири як калима бо ҳарфи аввали калимаи баъдӣ чанд ҳарф аз талаффуз соқит мешаванд. Ин ҳолат вақте пеш меояд, ки пас аз ҳарфи аслии дар охири калимаи аввал чанд аломати дигар ва ҳамчунин, дар аввали калимаи дуюм «ал» омада бошад.

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ	إِهْدِنَا الصِّرَاطَ	هَذَا الْبَيْتِ
و-ع-م-ل-وا-ال-ص-ال-ح-ات	إ-ه-د-ن-ا-ال-ص-ر-ا-ط	ه-ذ-ا-ال-ب-ي-ت
Ва ʼамилу-с-солиҳоти	Ихдина-с-сиротал	Ҳозал байт

Машқи 9

كُتِبَ ذِكْرَ رُكُوزِ رُفِعَ زُبْرَ غُفِرَ فُتِحَ كُفِرَ عَفِيَ وَعِدَ هُدِيَ
بِالْهُدَى، عَلَي صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، اللَّهُمَّ! آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّاهَا، أَنْتَ خَيْرُ
مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ! انشُرْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّءْ لِي
مِنْ أَمْرِي رَشَدًا،

اللَّهُمَّ! أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ، اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَمِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَمِنَ الْبُخْلِ وَالْجُبْنِ وَمِنْ ضَلَعِ الدِّينِ وَغَلْبَةِ الرَّجَالِ.

Саволҳо:

1. Калимаҳо аз чӣ ба вучуд меоянд?
2. Калимасозӣ чист ва сохтори калимаро чӣ мегӯянд?
3. Пайвасти ҳарфҳо ба воситаи чӣ ҳосил мешавад?

Дарси нӯҳум

Пайвасти ҳарфҳо

Ҳарфҳо ҳангоми сохтани калимаҳо ба воситаи ҳаракатҳои фатҳа, касра ва замма ва ё сокин бо ҳам пайваст мешаванд. Инро пайвасти ҳарфҳо дар таркиби калима мегӯянд.

Ҳарфҳои, ки калимаро ба вучуд меоваранд, ба воситаи фатҳа (забар), касра (зер), замма (пеш) ва ё сокин ба ҳам пайваст мешаванд ва онро пайвасти ҳарфҳо мегӯянд. Масалан, дар ҳиҷои аввали калимаи (الْحَمْدُ): ҳарфи «ا» (алиф) ба воситаи фатҳа бо ҳарфи «ل» (лом) пайваст шуда, садои кӯтоҳи «اَل» (ал)-ро ба вучуд овардаанд: **Алиф бо лом забар ал**, дар ҳиҷои дуюм ҳарфи «ح» (ҳо) ба воситаи фатҳа бо ҳарфи «م» (мим) пайваст шуда, боз садои кӯтоҳи «حَم» (хам)-ро ба вучуд овардаанд: **Ҳо бо мим забар хам**. Ҳарфи «د» (дол) пас аз худ ба чизе пайваст нашуда, балки бо ҳаракати замма садои кӯтоҳи «دُ» (ду)-ро ифода мекунад: **Дол пеш ду**. Чӣ тавре мебинем, сокин аломати пайванди ҳаракати ду ҳарф бо якдигар мебошад.

Ҳарфҳо дар калимаи (كِتَابٌ) ба воситаи касраи ҳарфи «ك» (коф), фатҳаи ҳарфи «ت» (то) ва танвини заммаи ҳарфи «ب» (бо) ба ҳам пайваст шудаанд: Ҳарфи «коф» ба воситаи ҳаракати касра: **Коф зер ки**, садои кӯтоҳи «ки»-ро ба вучуд овардааст, ҳарфи «то» ба воситаи фатҳа ба алиф пайваст шуда, садои дароз (кашида)-и «то»-ро ба вучуд овардааст: **То алиф забар то** ва ҳарфи «бо» ба воситаи танвини замма садои кӯтоҳи «бун»-ро ба вучуд овардааст: **Бо ду пеш бун**.

Машқи 10

كِتَابٌ، قَلَمٌ، كُرْسِيٌّ، مَكْتُوبٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، بَرَبُّ
النَّاسِ، مَلِكِ النَّاسِ، إِلَهِ النَّاسِ، مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ، قُلْ هُوَ اللَّهُ
أَحَدٌ، اللَّهُ الصَّمَدُ، اللَّهُمَّ! إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى.
اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ
نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا، اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ
شَرِّ مَا عَمِلْتُ وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ، اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ
نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ، وَفَجَاءَةِ نِقْمَتِكَ، وَجَمِيعِ سَخَطِكَ.

Саволҳо:

1. Ҳарфҳо калимаҳоро чӣ гуна ба вучуд меоваранд?
2. Пайвасти ҳарфҳо ба воситаи чӣ сурат мегирад?
3. Аломати сокин дар пайвастшавии ҳарфҳо чӣ вазифаро иҷро мекунад?

Дарси даҳум

Чумласозӣ

Чумла аз таркиб ва ба ҳам пайвастании калимаҳои гуногуни забон ба вучуд меояд.

Вақте калимаҳои гуногун дар паҳлӯи ҳам қарор мегиранд ва дар миёни онҳо ваҳдати лафзӣ ва маъноие ба вучуд меояд, онро чумла мегӯянд. Ҳар калима дар воҳиди чумла вазифа ва мавқеи муайянеро иҷро менамояд. Ба ҳам пайвастании калимаҳои гуногунро барои ифодаи маъное чумласозӣ мегӯянд.

Машқи 11

كُوْنُوا هُوْدًا اَوْ نَصَارِي، مَثَلًا مَّابْعُوْضَةً، ضَرْبًا ضَرْبًا ضَرْبًا ضَرْبًا
 ضَرْبِنَ ضَرْبَتَ ضَرْبَتِمَا ضَرْبَتِمَ ضَرْبَتِ ضَرْبَتِمَا ضَرْبَتِنَ ضَرْبَتُ ضَرْبِنَا،
 وَضَرْبَتَ عَلَيْهِمُ الدِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ، اِنْ تَنْصُرُوْا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ
 ذَلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ، ذَلِكَ ذَلِكُمَا
 ذَلِكُمْ ذَاكَ ذَاكُمَا ذَاكُنَّ فَذَلِكُنَّ، مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهِ
 تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ، اَيْمًا تَكُوْنُوا يُدْرِكْكُمْ الْمَوْتُ، فَمَا زَالَتْ تِلْكَ
 دَعْوَاهُمْ، مَثَلُ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ
 سَنَابِلَ، فِيْ كُلِّ سَنْبَلَةٍ مِّائَةٌ حَبَّةٍ

Саволҳо:

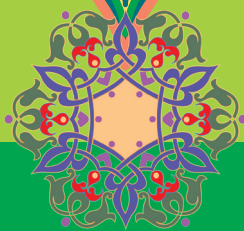
1. Чумла чист?
2. Чумла аз чӣ пайдо мешавад?
3. Кадом вақт калимаҳои ба ҳам пайвастаро чумла мегӯянд?
4. Оё калимаҳо дар таркиби чумла мавқеъ ва вазифае доранд?
5. Дар мисолҳои фавақ чумлаҳо ва калимаҳои таркиби онҳоро муайян созед.

БАХШИ ДУЮМ

Паёмбар (с) мефармояд:
*«Бехтарини шумо касе
аст, ки Қуръонро ҳам худ
биомӯзад ва ҳам онро
(ба дигарон)
омӯзиш диҳад».*
(Саҳеҳи Бухорӣ)

Чанд нуктаи тачвидӣ

Дар ин бахш барои равон шудани хониш, сайқал додани маҳорати талаффузи ботачвид ва ҳифзи порас аз Қуръони карим сураҳои порай «Амма»-ро ба таври комил ва пас аз зикри муҳимтарин қоидаҳои тачвид пешкаши хонанда менамоем. Дар ибтидо дар канори ҳар ояте аз сураи «Фотиҳа» то сураи «Шарҳ» овознавишт (транскрипсия)-и он ва дар поён баёни муҳтасари ҳар сура оварда шудааст ва дар сураҳои боқимонда муҳимтарин қоидаҳои тачвид ва мавқеи татбиқи онҳо дар матн бо рангҳои махсус нишон дода шудаанд.

Дар риштаи садоносии қуръонӣ ҳарфҳо аз маҳраҷҳои ҳосе, ки дар марказ ва канораҳои даҳон аз лабҳо то ҳалқ ҷой гирифтаанд, талаффуз мешаванд. Бинобар ин, баъзе ҳарфҳо дар вақти тиловати Қуръон бо садо ва бо қоидаҳои ҳосе талаффуз карда мешавад. Ин равиши тиловати Қуръонро тачвид меноманд.

1. Тафҳим ва он ба маънои ғафс ва бо пуррии даҳон талаффуз кардани ҳарф аст.

а) Агар ҳаракати ҳарфи охири калимае, ки пеш аз лафзи «Аллоҳ» (الله) омадааст, фатҳа (забар) ва ё замма (пеш) бошад, лафзи «الله» дар ин ҳолат ғафс ва бо пуррии даҳон хонда мешавад, ба монанди: رَسُولُ اللهِ، كِتَابُ اللهِ.

б) Агар ҳарфи «ر» (ро) ҳаракати фатҳа ва ё замма дошта бошад, он дар ин ҳолат бо тафҳим хонда мешавад, ба монанди: أَرَأَيْتَ، نَصْرُ اللهِ

2. Тарқиқ ва он ба маънои борик талаффуз кардани ҳарф аст.

а) Агар ҳаракати ҳарфи охири калимае, ки пеш аз лафзи «Аллоҳ» (الله) омадааст, касра (зер) бошад, лафзи «الله» дар ин ҳолат борик хонда мешавад, ба монанди: بِسْمِ اللهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ

б) Агар ҳарфи «ر» (ро) ҳаракати касра дошта бошад, он дар ин ҳолат тарқиқ карда мешавад, ба монанди: رِحْلَةَ الشِّتَاءِ، مِنْ شَرِّ.

в) Дар ҳолати сокин будани ҳарфи «ро» ҳаракати моқаблаш ба эътибор гирифта мешавад. Агар он ҳаракати фатҳа ва ё замма дошта бошад, ҳарфи «ر» (ро) бо тафҳим хонда мешавад, ба монанди: وَالْحَرِّ، تَرْمِيهِمْ، زُرْتُم

вале агар касра дошта бошад, ҳарфи «р» тарқиқ мешавад, ба монанди
المِرْصَادِ، فَذَكَرْتُ، وَاسْتَغْفِرُهُ.

3. Ғунна ва он ба маънои ба димоғ (бинӣ) баровардани овоз аст. Ҳарфҳое, ки бар асоси қоидаҳои таҷвид садои онҳо бо бинӣ бароварда мешаванд, «ن» (нун) ва «م» (мим)-и таъкиддор мебошанд. Ин ду ҳарф вақте мушаддад бошанд, ҳамеша ғунна, яъне садои онҳо ба димоғ бароварда мешавад(нд), ба монанди إِنَّهُ، رَبِّ النَّاسِ، فَأَمَّا، أَطْعَمَهُمْ مِنْ

4. Ихфо ва он ба маънои пӯшида ва ғайри равшан талаффуз намудани ҳарф аст. Агар пас аз «нун»-и сокин ва «танвин» яке аз ҳарфҳои ихфо боояд, онҳо ихфо карда мешаванд, ба монанди مِنْ جُوعٍ، عَنْ صَلَاتِهِمْ، نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ، يَتِيمًا فَآوَى.

Ҳарфҳои ихфо понздаҳ ҳарфи зерин ҳастанд, ки ғайр аз шаш ҳарфи идғом, шаш ҳарфи изҳор ва як ҳарфи иқлоб: (ب) дигар ҳамаи ҳарфҳои алифбои арабиро дар бар мегиранд: «ت» (то), «ث» (со), «ج» (чим), «د» (дол), «ذ» (зол), «ز» (зо), «س» (син), «ش» (шин), «ص» (сод), «ض» (зод), «ط» (то), «ظ» (зо), «ف» (фо), «ق» (қоф), ва «ك» (коф).

Фарқи ихфо аз ғунна он аст, ки дар ихфо забон ба махраҷи ҳарфи ихфошуда – «нун»-и сокин – бар нахӯрда, дар махраҷи ҳарфи ихфо қарор мегирад ва садои «нун» ба бинӣ бароварда мешавад. Дар ғунна бошад, забон ба махраҷи «нун» мерасад, он гоҳ садои «нун» ба бинӣ бароварда мешавад.

5. Изҳор ва он ба маънои ошкор ва равшан, яъне бе ғунна ва бе ихфо талаффуз намудани ҳарф аст. Агар баъд аз «нун»-и сокин ва «танвин» яке аз ҳарфҳои изҳор боояд, онҳо изҳор – ба таври равшан талаффуз карда мешаванд, ба монанди مَنْ حَقَّتْ، لِمَنْ حَشِي، نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ، سَمِيعٌ عَلِيمٌ.

Ҳарфҳои изҳор аз шаш ҳарфи ҳалқ: «ء» (ҳамза), «ه» (ҳо), «ع» (ъайн), «غ» (ғайн), «ح» (ҳо) ва «خ» (ҳо) иборатанд.

6. Идғом ва он дар истилоҳи уламои таҷвид ба маънои даровардани ҳарфе дар ҳарфи дигар ва бо шиддат талаффуз намудани онҳо мебошад.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

а) Агар пас аз «нун»-и сокин ва «танвин» яке аз ҳарфҳои идғом био-
яд, «нун» ва «танвин» дар он ҳарф идғом мешаванд. Ҳарфҳои идғом аз:
«ي» (йо), «ر» (ро), «م» (мим), «ل» (лом), «و» (вов) ва «ن» (нун) иборат бо-
да, онҳоро якҷоя «يِرْمَلُونَ» (ярмалун) гуфта мешавад, ба монанди: مِنْ رَبِّهِمْ
خَيْرًا يَرَهُ، شَرًّا يَرَهُ.

Дар ин ҷо дар чаҳор ҳарфи он: «ي», «ن», «م» ва «و» (يَنْمُو) идғоми бо
ғунна ва дар ду ҳарфи дигараш: «ل» ва «ر» идғоми бе ғунна мешаванд, ки
навъи аввалро идғоми ноқис ва навъи дуюмро идғоми комил мегӯянд.

б) Агар пас аз «алифлом»-и таъриф яке аз ҳарфҳои шамсӣ биояд, ҳар-
фи «лом» дар он идғом мешавад ва агар яке аз ҳарфҳои қамарӣ биояд,
дар он идғом намешавад, балки бо изҳор хонда мешавад, ба монанди
الْحَمْدُ، ذَلِكَ الْكِتَابُ، التَّوْبَةُ، الصَّوْمُ.

«Алифлом»-и таъриф ҳарфест, ки дар зимни қоидаҳои наҳви забони
арабӣ барои муайян намудани айни ашё ба аввали исмҳо дохил шуда,
онҳоро маърифа месозад. Дар алифбои забони арабӣ ҳарфҳо ба ду ғурӯҳ:
шамсӣ ва қамарӣ ҷудо шуда, нима аз онҳо шамсӣ ва нима дигарашон қа-
марӣ мебошанд. «ت», «ث», «د», «ذ», «ر», «ز», «س», «ش», «ص», «ض», «ط»,
«ظ», «ل» ва «ن» ҳарфҳои шамсӣ ва чаҳордах ҳарфи боқимонда ҳарфҳои
қамарӣ ҳастанд.

7. Иқлоб ва он дар истилоҳи уламои таҷвид ба маънои иваз кардани
ҳарфи «нун»-и сокин ва «танвин» ба ҳарфи «мим» мебошад. Вақте пас аз
ҳарфи «нун»-и сокин ва ё «танвин» ҳарфи «ب» (бо) ояд, ҳарфи «нун» ва
«танвин» дар талаффуз ба ҳарфи «мим» иваз карда мешаванд ва дар им-
лои қуръонӣ ба шакли «мим»-и хурде дар болои он навишта мешавад, ба
монанди: لِنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ، مِنْ بَعْدِ، لِيُنْبَذَنَّ.

8. Қалқала ва он ба маънои ҷунбонидани забон дар махраҷи ҳарф ва
бо ҷунбиш талаффуз намудани садои он аст. Ҳарфҳои қалқала аз панҷ
ҳарфи зерин: «ق», «ط», «ب», «ج» ва «د» иборатанд, ки дар илми таҷвид
ба онҳо якҷоя «кутб ҷад» гуфта мешавад. Ин ҳарфҳо вақте сокин бошанд
ва ё бар онҳо дар охири калима вақф карда шавад, қалқала – забон дар
махраҷашон ҷунбонида – мешава(н)д, ба монанди: حَطَبٌ، ضَبْحًا، قَدْحًا، فَلَقِي،
فَوَسَطْنَ.

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

9. **Мад(д)** ба маъно кашидани садо аст ва он ба ду навъ: аслий ва фаръӣ чудо мешавад.

а) Мадди аслий он аст, ки ҳарфҳои мад(д): «و», «ا» ва «ي» танҳо – бе сабаби мад(д) – биоянд ва моқабли онҳо ба тартиб замма, фатҳа ва касра бошад. Дар ин ҳолат садои онҳо ба миқдори ду ҳаракат ва ё як алиф кашидида мешавад. Ба он мадди табиӣ низ гуфта мешавад.

б) Мадди фаръӣ он аст, ки дар он ҳарфҳои мад(д) ҳамроҳи яке аз сабабҳои мад(д): «ҳамза» ва «сокин» биоянд. Мадди фаръӣ бар чаҳор навъ аст: 1. мадди муттасил, 2. мадди мунфасил, 3. мадди ориз (ва мадди лин) ва 4. мадди лозим.

Дар ду навъи аввал – мадди муттасил ва мадди мунфасил сабаби мад ҳамза мебошад ва дар ду навъи дигари он – мадди ориз ва мадди лозим сабаби мад(д) сокин аст. Мадди фаръӣ се ҳукм дорад: а) вочиб ва он ҳукми мадде аст, ки сабаби мад(д) дар он ҳамза бошад, б) ҷоиз ва он ба мадҳои ориз, лин ва фарқ хос аст ва в) лозим, ки он ҳукми мадди лозим мебошад. Гуфтанист, ки дар назди баъзе коршиносони соҳаи таҷвид ва пешвоёни фанни қироат мадди мунфасил ба навъи мадҳои ҷоиз дохил аст. Тафсили навъҳои мадди фаръӣ ва миқдори кашидани садо дар онҳо дар китобҳои таҷвид баён мегардад.

10. **Истеъло** ва он дар истилоҳи уламои ин фан ба маънои баланд шудани бештари сатҳи забон ба тарафи коми даҳон аст, ба ин сурат ки ҳангоми талаффузи ҳарфҳои истеъло сатҳи болои забон ба сӯи боло меҳезад ва дар натиҷа ин ҳарфҳо бо тафҳим – ғафс ва бо пуррии даҳон – талаффуз мешаванд. Ҳарфҳои истеъло иборатанд аз: «خ», «ص», «ض», «غ», «ط», «ظ» ва «ق».

Шоёни зикр аст, ки ин коидаҳои таҷвид дар зимни худ ҷузъиёт ва тафсилоти дигаре низ доранд, ки дар ҷои худ ба тафсил баён мегарданд. Дар поён ба ин нуқта низ ишора мекунем, ки ҳолатҳои таҷвидиро дар ин пора ба шакли ранга муайян намудаем, ки:

1. ранги **кабудӣ осмонӣ ва рӯшан** аломати тафҳими ҳарфи «ر» (ro) аст, ба монанди **قَرِيْشٍ**، **صِرَاطٍ**.

2. ранги **кабудӣ тира** нишонаи қалқалаи ҳарф аст, ба монанди **قَدْحًا**، **أَطْعَمَهُمْ**.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

3. ранги сурх ба мад(д) ва навъҳо ва миқдори кашида шудани онҳо далолат мекунад, ба ин тартиб, ки:

а) **сурхи чигарӣ** нишонаи мадди лозим аст ва он ба миқдори шаш ҳаракат кашида мешавад; Мадди лозим дар ҷоест, ки сабаби мад(д) сокин бошад ва он ду навъ аст, мадди лозими калимаӣ, ба монанди **دَابَّةٍ** ва мадди лозими ҳарфӣ, ба монанди **الْم**. Мадди фарқ ба он мулҳақ мешавад, ба монанди **ءَآللهُ أَذِرَب**.

б) **сурхи рӯшан** нишонаи мадди вочиб аст ва он ба миқдори чор ё панҷ ҳаракат кашида мешавад; Мадди вочиб дар ҷоест, ки сабаби мад(д) ҳамза бошад ва он ду навъ аст, мадди мутғасил, ба монанди **جَاءَ** ва мадди мунғасил, ба монанди **الَّذِي أَطْعَمَهُمْ، وَمَا أَدْرَاكَ**. Мадди силаи кубро низ ба он мулҳақ мебошад, ба монанди **تَأْوِيلَهُ إِلَّا**.

в) **сурхи тираи норинҷӣ** аломати мадди ҷоиз аст, ки ҷавозан ба миқдори ду, чор ва ё шаш ҳаракат кашида мешавад; Мадди ҷоиз дар ҷоест, ки сабаби мад(д) сокини оризӣ бошад. Вақте дар охири оят вақф шавад, ҳарфи охири он ба таври оризӣ сокин мегирад, агар пеш аз вай ҳарфи мад(д) бошад, он мадди ориз номида мешавад, ба монанди **نَسْتَعِينُ** **أَلْحَنَاسِ** ва агар пеш аз вай ҳарфи лин омада бошад, мадди лин номида мешавад, ба монанди **وَالصَّيْفِ خَوْفٍ**.

г) **сурхи бунафш** аломати мадди табиӣ аст. Он ба миқдори ду ҳаракат кашида мешавад ва мадди силаи суғро низ ба он мулҳақ мешавад, ба монанди **إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا**.

Дар имлои қуръонӣ дар мавридҳои ҳосе пас аз «о» (ҳо)-и замир дар таносуб бо замма ва касраи он «و» (вов) ва «ي» (йо)-и хурде навишта мешавад, ки онро мадди сила мегӯянд. Аз он ҷо ки «вов» ва «йо» ҳарфи мад(д) ҳастанд, он мадди силаи суғро ва аз навъҳои мадди табиӣ ба шумор меравад ва ба миқдори ду ҳаракат ва ё як алиф кашида мешавад, ба монанди **لِرَبِّهِ، لَهُ**. Вале агар пас аз онҳо дар ибтидои калимаи баъдӣ сабаби мад(д) – ҳамза низ омада бошад, он мадди силаи кубро ва аз

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١﴾ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٢﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿٣﴾

Алҳамду лилла'хи раббил ӯламин. Аррахмони-р-рахӣм.
Молики явмиддин.

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ﴿٤﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ

Ийёка наъбуду ва ийёка настаъйн. Ихдина-с-сиротал муста-
қим. Сирота-л-

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴿٦﴾ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضّٰلِّيْنَ ﴿٧﴾

лазйна анъамта ӯлайҳим. Ғайри-л-мағзӯби ӯлайҳим ва
лаззоллин.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Ситоиш барои Худо (он) парвардигори ҷаҳониён, 2. бахшандаи меҳрубон ва 3. соҳиби рӯзи ҷазо. 4. (Худоё,) танҳо Туро мепарастем ва танҳо аз Ту мадад меҷоҳем. 5. (Пас) моро ба роҳи рост ҳидоят фармо, 6. ба роҳи онҳое, ки бар эшон инъом намудай, 7. (ки он) ғайри роҳи ба ғазаб гирифтормӯшудагон ва бераҳмшудагон аст.

Дар ин сура муҳимтарин асосҳои дини Худо баён шудааст. Дар он тарзи ситоиши Худованд, тавҳиди ибодат ва истинонат, яъне покизагии онҳо барои Худо ва ҳидоятхоҳии пайваста аз ӯ ба мӯъминон таълим дода шудааст.

Ҳамин тавҳиди дар ибодат ва истинонат ва ҳидоятхоҳӣ аз сарчашмаи дини илоҳӣ ваҳдати амалиро дар тамоми заминаҳо, яъне ҳам ваҳдати фикрӣ-эътиқодӣ, ҳам ваҳдати фарҳангӣ, ҳам ваҳдати иҷтимоиро барои мусалмонон ба вучуд меоварад.

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

Дар охири сура Куръони карим бо баёни ин ки роҳи рости Худованд ҳамон роҳи бандагони баргузида ва инъомшудаи ӯ, яъне дини Ислом мебошад, ба мӯъминон тазаккур медиҳад, ки аз роҳу равиши одамон ва миллатҳое, ки ба хашми Худо гирифта гаштанд ва ё ба гумроҳӣ афтадаанд, эҳтиёт ва дурӣ намоянд. Худо дар роҳу равиши зиндагӣ болотар аз пайравони ҳамаи тамаддунҳо бидонанд ва ҳеҷ гоҳ дар зери таъсири андешаҳо, тарзи зиндагӣ ва меъёрҳои ахлоқии онҳо қарор нагиранд.

Маккӣ

Сураи Нос

6 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾

Қул аъзу бираббӣ-н-носи, малики-н-носи, илоҳи-н-нос,

مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي

мин шарри-л-васвоси-л-ханнос, аллазӣ ювасвису фӣ

صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

судӯри-н-носи, мина-л-чиннати ва-н-нос.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Бигӯ: Ба Парвардигори башарият, 2. Подшоҳи башарият ва 3. Худои башарият 4. аз шарру бадии он васвасаангеzi пинҳонӣ паноҳ мебарам, 5. ки дар синаҳои одамон васваса меафканад 6. (ва он) аз чинниён ва одамон мебошад.

Дар ин сура мӯъминон ба паноҳ хостан ба Парвардигор аз шарру осебҳои мавҷудоти ноаён тавсия шудаанд. Дар ин олам мавҷудоте низ вучуд доранд, ки бо чашми одамии дида намешаванд ва баъзе аз онҳо, ба монанди чинҳо, шайтонҳо ва ғайра ба инсон зарар мерасонанд. Инсон, вақте онҳоро намебинад, наметавонад худ-

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

ро аз осеби онҳо эмин ниғаҳ дорад ва дар баробари онҳо ба танҳои муковимат намояд. Бинобар ин, Куръони карим ўро ба кўмак хостан ва паноҳ бурдан ба ҳимояи Худованд амр менамояд, зеро ҳеҷ чизе аз илми фарогири Ў пўшида нест ва ҳама дар қабзаи қудрати Ў қарор дорад. Пас Ў ба ҳимояи инсон қодир мебошад.

Паёмбари Ислom ҳазрати Муҳаммад (с) ба пайравони худ тавсия менамояд, ки барои ҳимояи худ аз осеб ва зиёни мавҷудоти ноаён, сеҳру ҷодуи одамони бад ва шарри ҳосидон ҳамеша ду сураи Нос ва Фалакро бихонанд ва онҳоро бар фарзандонашон низ бихонанд. Он Ҳазрат (с) ин ду сураро муаввизатайн, яъне ду паноҳдиҳанда ва ҳимоятгар номидааст. Зеро инсон бо хондани онҳо худро ба паноҳ ва ҳимояи Худованди тавоно месупорад.

Маккӣ

Сураи Фалак

5 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾

Қул аъӯзу бирабби-л-фалақ, мин шарри мо халақ, ва мин шарри ғосиқин изо вақаб,

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

ва мин шарри-н-наффосоти фи-л-ъуқад, ва мин шарри ҳосидин изо ҳасад.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Бигӯ: Ба Парвардигори сапедаи субҳ, 2. аз шарру бадии ҳар он чи офаридааст, 3. ва (ба хусус) аз шарру осебҳои торикии шаб, вақте (хамаро) фаро гирад, 4. ва аз шарру зиёни дамандагони дар гирехҳо, 5. ва аз шарру бадии ҳасадварз, вақте ба ҳасад афтад, паноҳ мечўям.

Дар ин сура мўъминон ба паноҳ бурдан ба Парвардигор аз шарру газанди тамоми мавҷудоти офаридаи Ў, ба хусус аз он мав-

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

чудоте, ки бо истифода аз торикии шаб даст ба кор мешаванд, ҳамчунин аз шарру зиёни одамоне, ки ба сеҳру чоду машғул мебошанд ва аз ҳасодату зарарҳои одамони ҳасуд, тавсия шудаанд.

Илова бар мавҷудоти ноаёне, ки ба одамон зарар мерасонанд, дар чома одамоне низ вучуд доранд, ки саъйу талошҳои худро ба зиёни башарият равона кардаанд ва бо истифода аз сеҳру чоду, ҳар гуна рамзҳо ва формулаҳои тилисмӣ, шӯъбадаҳо (фокусҳо) ва дигар василаҳо ба одамон зарар ва осеб мерасонанд. Дар ин корҳои бад ва зиддиинсонӣ соҳирон, фолбинон ва дигар дасисагарон шомил мебошанд.

Аксари ин тоифаҳо ба чинҳо ва шайтонҳо ҳамкорӣ ва наздиқӣ доранд ва дар зиёни одамон якдигарро кӯмак менамоянд. Имрӯзҳо дар ҷаҳон барои омӯзиш ва наشري ин корҳои бад марказҳои омӯзишӣ ва донишгоҳҳои махсусе таъсис дода шудааст, ки ба мардум навҳои гуногуни сеҳру чодуро бо номҳои сеҳри сиёҳ, сеҳри сафед ва ғайра таълим медиҳанд.

Мақкӣ

Сураи Ихлос

4 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝

Қул ҳуваллоҳу аҳад. Аллоҳу-с-самад. Лам ялид ва лам йулад.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

Ва лам якун-лаҳӯ куфуван аҳад.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Бигӯ: ӯ, Аллоҳ ягона аст. 2. Худои бениёз аст. 3. На (касери) зода ва на (аз касе) зода шудааст. 4. Ва ҳеч касе бо ӯ ҳамто ва баробар нест.

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

Дар ин сура асоси тавҳиди Худо ва муҳимтарин усули худошиносӣ баён гардидааст. Он Худое, ки Қуръон мардумро ба сӯи ӯ фаро меҳонад, Аллоҳи ягона ва бениёз аст, на касеро зодааст, яъне на фарзанде дорад ва на аз касе зода шудааст, яъне на касе ӯро ба вучуд овардааст ва ҳеҷ касе бо ӯ ҳамто ва баробар намебошад.

Маккӣ

Сураи Лаҳаб

5 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝

Таббат ядо абӣлаҳабин-ва таб(б). Мо ағно ӯанху молухӯ ва мо касаб.

سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝

Саясло норан зоталаҳаб. Вамраатухӯ ҳаммолатал ҳатаб.

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝

Фӣ чӣдиҳо ҳаблун-мин-масад.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Ҳалок бод дастони Абӯлаҳаб ва ҳалок ҳам шуд. 2. Мол ва ҳо-сили касб (-и умр)-аш (дар ҳалосӣ аз ҳалокат) ба вай нафъе набахшид. 3, 4. Зуд аст, ки вай ба оташи забонадоре дохил мешавад ва ҳамсари ҳезумкашаш низ, 5. дар ҳоле ки бар гарданаш ресмоне аз лиф аст.

Дар ин сура душманиҳои Абӯлаҳаб ва ҳамсараш ба Паёмбари Ислому (с) ва хотимаи бади онҳо дар ин дунё ва сазои ухравиашон баён гардидааст. Ҳамин тавр, барои дигар душманони дини Худо хотиррасон шудааст, ки молу сарвати эшон дар баробари ғазаб ва азоби Худо наметавонад ба онҳо нафъе бахшад.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

Маданӣ

Сураи Наср

3 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾

Изо чоа насруллоҳи ва-л-фатҳ, ва раайта-н-носа ядхулӯна фӣ динилла'хи афвоҷо,

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَأَسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

фасаббих бихамди раббика вастағфирх. Иннаҳӯ кона таввобо.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Вақте нусрату пирӯзии Худо фаро расад, 2. ва мардумро дидӣ, ки фавч-фавч ба дини Худо мебароянд, 3. пас хамроҳ бо хамди Парвардигорат Ӯро ба покӣ ёд кун ва аз Вай омуриши бихоҳ. Зеро Ӯ ба ҳақ, тавбапазир аст.

Дар ин сура аз фатҳу пирӯзии дини Худо мужда дода шуда ва аз Паёмбари акрам (с) хоста шудааст, ки вақте он муждаҳои илоҳӣ фаро расиданд, бештар ба ҳамду тасбеҳи Ӯ бипардозад ва аз Вай омуриши бихоҳад. Ҳамин тавр, ба мӯъминон риояи ин меъёрҳои ахлоқӣ ва пойбандиҳои имонӣ дар ҳолатҳои фатҳу пирӯзӣ омӯзиш дода шудааст.

Маккӣ

Сураи Кофирун

6 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

قُلْ يَتَّيْبُهَا الْكٰفِرُونَ ﴿١﴾ لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا اَنْتُمْ

Қул ё аййуха-л-кофирӯн, ло аъбуду мо таъбудӯн. Ва ло антум

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

عَبِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٢﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ

Ъобидӯна мо аъбуду, ва ло ана ъобидун-мо ъабаттум. Ва ло антум

عَبِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٢﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

Ъобидӯна мо аъбуду. Лакум динукум ва лия дин.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Бигӯ: Эй кофирон, 2. наменпарастам он чиро, ки шумо менепарастед, 3. ва на шумо он чиро парастанда ҳастед, ки ман менепарастам, 4. На ман он чиро, ки шумо парастидед, парастанда бошам, 5. ва на шумо (ҳам) он чиро ман менепарастам, парастанда бошед. 6. Барои шумо динатон аст ва барои ман (низ) динам бошад.

Дар ин сура роҳи бебозгашти пайравӣ аз дини Худо аз ҷониби Паёмбари акрам (с) эълон гардидааст. Ҳамчунин, пофишорӣ ва исрори кофирон низ бар дини падаронашон дар он таъкид шудааст.

Ин сура дар яке аз марҳалаҳои ҳассоси даъват дар Макка нозил гардидааст. Мушрикони Қурайш вақте пойдорӣ ва аз худгузаштагии он Ҳазрат (с)-ро дар роҳи даъвати Ҳақ диданд, ба хулосае омаданд, ки бо афзудани фишорҳои гуногуни равонию ҷисмӣ, ранҷу шиканча ва таъқиби он Ҳазрат (с) ва пайравонаш пеши роҳи онҳоро гирифта наметавонанд, балки баръакс, рӯз то рӯз сафи онҳо меафзояд. Пас беҳтар аст ӯро ба созиш ва ҳамкорӣ моил намоянд ва ҳамин тавр пеши пешрафтҳои дини нав ва шикастҳои худро бигиранд.

Агар молу сарват бихоҳад, барояш чандон сармоее чамъ намојанд, ки аз ҳамаи онҳо сарватмандтар гардад, агар мулку фармонравой бихоҳад, ӯро сарвари худ эълон намојанд ва агар зан бихоҳад, зеботарин зани арабро ба никоҳи ӯ дароваранд, вале танҳо ҳамин ки аз мубориза бар зидди дину ойини аҷлодӣ ва худоёни ботили онҳо худдорӣ намојанд.

Вақте ин пешниҳодро ба воситаи амакаш – Абӯтолиб ба вай расониданд, он Ҳазрат (с) сухани машҳури худро ба онҳо гуфт ва азми илоҳӣ ва иродаи шикастнопазири худро барояшон эълон намуд:

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

«На танҳо ин гуфтаҳояшон, балки агар офтобу мохро дар ихтиёрам бигузоранд, ман аз ин роҳ барнамегардам...».

Онҳо вақте ҷавоби қотеи Паёмбар (с)-ро дар ин бора шуниданд, пешниҳоди дигаре намуданд, ки Муҳаммад (с) соле худоёни онҳоро бипарастад ва онҳо низ аз боби ҳусни ният ва ҳамкорӣ соле Худои ўро парастиш намоянд.

Мушрикон, умуман, ба вучуди Худои бартаре бовар доштанд, вале бутҳои худро воситае дар миёни худ ва он Худои бартар медонистанд ва ҳамон расму ойини падарон ва шеваи бутпарастиро ибодати Худо мепиндоштанд.

Худованд ба таври қатъӣ ҷавоби ин ҳамоқати онҳоро дод ва ба Расули акрам (с) дастур дод, то барояшон эълон намояд, ки арзишҳои эътиқодӣ, дину имон ва охират чизҳое нестанд, ки мавриди мубодила ва созиш қарор гиранд, ҳамчунин ибодати Худо коре нест, ки бар асоси ҳавову ҳавас ва манофеи моддӣ ҳар кас ба вучуд оварда шавад, балки он бутҳои эшон чизе ҷуз сохтаи дасти худи онҳо нестанд ва он расму ойини маврусияшон ҷуз гумроҳӣ ва ҷаҳолат чизи дигаре нест.

Он Худоеро, ки ман парастиш мекунам, аз ин бутҳои шумо фарқ мекунад ва роҳу равиши худопарастие, ки ман дорам, низ аз ҷониби Ў муқаррар гаштааст. Дар воқеъ, ман он чизҳоеро, ки шумо мепарастед, нампарастам ва шумо низ он Худоеро, ки ман мепарастам, парастиш надоред. Дар оянда ҳам ман он чиро шумо мепарастед, нахоҳам парастид ва шумо ҳам он Худоеро, ки ман парастиш дорам, нампарастед. Барои шумо дин ва роҳу равиши бутпарастонаи худатон аст ва онро тарк намекунад ва барои ман низ дин ва тарзи худопарастии худам аст, ки бо эътиқодот ва расму ойини шумо монандие надоранд. Роҳи мову шумо аз ҳам фарқ мекунад.

Ҳамин тавр, дар он ба мӯъминон тавсия шудааст, ки миёни куфру имон ҳеҷ гуна созише вучуд надорад ва арзишҳои имонӣ аз расму ойини бединӣ комилан фарқ доранд.

Шахси мусалмон бояд арзишҳои зиндагии худро аз сарчашмаи дини Худо ба даст оварад ва бидонад, ки: «**Дини Худо аслан тарҳи якпорча ва ваҳдати комиле мебошад, ки ҳеҷ гуна таҷзияро нампарад. Ду шахсиятӣ, дуравиятӣ ва думашрабиро аз ҳеҷ кас қабул надорад. Бинобар ин, Худо имони он одамонеро, ки нима аз боварҳои эътиқодӣ, тарзи тафаккур ва роҳу равиши худро дар зиндагӣ аз Ислом**

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

ва нимеро аз идеологияҳои дигар баргиранд ва ё дар бахше аз онҳо ба арзишҳои исломӣ пойбандӣ нишон диҳанд ва дар қисмате ханӯз дар зери таъсири дигар мактабҳои фикрӣ ва идеологӣ қарор дошта бошанд, харгиз наменпазирад».

Маккӣ

Сураи Кавсар

3 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرِ ۝

Инно аътайнока-л-кавсар. Фасалли лираббика ванҳар.

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝

Инна шониака хува-л-абтар.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Мо, воқеан ҳам, ба ту хайри бисёре ато намудаем. 2. Пас барои Парвардигорат намоз бигузур ва қурбонӣ кун. 3. Воқеан, айбҷӯ ва бадгӯи ту ӯ худ абтар (бурида, ноқис ва нопойдор) аст.

Дар ин сура аз неъматҳои мондагор ва иноятҳои бепоёни Худованд ба Паёмбари акрам (с) хабар дода шудааст, ки дар ҷаҳон ҷовидона боқӣ мемонанд. Вақте писарони Расули Худо (с) вафот карданд, баъзе кофирони айбҷӯ гуфтанд, ки насл ва ёди ӯ пас аз марг бурида ва нобуд мегардад.

Худованд дар ин сура ин воқеият ва тариқи арзёбии ҳақоикро барои мардум баён дошт, ки ёди инсон бо неъматҳои бузурги илоҳӣ ва иноёти бепоёни ӯ зинда мемонад, на бо молу фарзандони бисёр. Номи сулолаҳо ва қавмҳои, ки ба як рагаи наҷодӣ мансуб буда ва аз як сарғаҳи иҷтимоӣ ба вучуд омада буданд, аз сафҳаи таърих ба кулӣ маҳв гардида ва номи неки онҳое боқӣ мондааст, ки дар роҳи таҳқиқи ормонҳои дини Худо ва наشري арзишҳои башарӣ талош варзидаанд ва номи неки Расули акрам (с) дар сархатти хамаи онҳо қарор дорад.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ ﴿١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾

Араайта-л-лази юказзибу биддин. Фазолика-л-лази ядуъбу-л-ятим

وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾

ва ло яҳуззу ʔало таъоми-л-мискин. Фавайлун-лилмусаллин,

الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرْءُونَ ﴿٦﴾

аллазйна ҳум ʔан салотиҳим соҳун, аллазйна ҳум юроуна

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

ва ямнаъуна-л-моъун.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Оё дидаӣ он касеро, ки рӯзи ҷазоро дурӯғ мешуморад? 2. Вай ҳамон касе аст, ки ятимро (бо дуруштӣ) меронад, 3. ва бар таоми бе-наво(ён) тарғиб намекунад. 4, 5. Пас вой ба он намозгузоре, ки аз (моҳияти) намози худ ғофил (ва беҳуд) ҳастанд. 6. Онҳо (ҳамон тои-фа одамоне) мебошанд, ки риёкорӣ менамоянд, 7. ва моъун (ҳар гуна доду гирифт, муносибатҳои нек ва дастгириҳои маъмулии ҳамсо-ғӣ)-ро манъ мекунанд.

Дар ин сура амали инсон баёнғари моҳияти эътиқодоти вай до-ниста шудааст. Вақте шахсе ятимро бо дуруштӣ аз худ дур месозад ва ба кӯмаки ниёзмандон аз худ тавачҷӯхе зоҳир наменамояд, ин ба маъноӣ он аст, ки вай ба рӯзи охират бовар надорад ва рӯзи ҷазоро, умуман, дурӯғ мешуморад.

Чунин одамоне агар намоз ҳам бихонанд, аз моҳият ва таассуро-ти неки он баҳрае набурдаанд. Илова бар ин, дар аъмоли худ риё-

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

корӣ мекунад ва аз одитарин меъёрҳои инсонӣ, ки ҳамдарӣ ва ҳамсоғист, худдорӣ ва имтиноъ меварзанд.

Чӣ тавре мебинем, дини Ислом ба муносибатҳои неки ҳамсоғӣ ва ҳамкориҳои амалии одамон эҳтимоми зиёде варзидааст, то ҷое, ки қатъи робитаҳои ҳамсоғӣ ва манъи ҳар гуна ҳамкорӣ бо онҳоро ба маънои инкори рӯзи ҷазо ва бовар надоштан ба охират донистааст.

Маккӣ

Сураи Қурайш

4 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

لَا يَلْفِ قُرَيْشٍ ۝ إِيَّاهُمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۝

Лийлофи қурайшин, ийлофиҳим рихлата-ш-шитои ва-с-сайф.

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۝ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ

Фал яъбуду рабба ҳоза-л-байти-л-лазӣ атъмаҳум-мин ҷӯъи

وَأَمَّنَّهُم مِّنْ خَوْفٍ ۝

-ва оманаҳум-мин хавф.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1, 2. Қурайшиҳо бояд ба (шукронаи) он ваҳдате, ки дар сафарҳои зимистона ва тобистона (бо тадбир ва лутфи Худо) барояшон фароҳам омада буд, 3. Парвардигори ин хонаро ибодат кунанд, 4. он Парвардигоре, ки онҳоро дар гуруснагиҳо бо таом таъмин намуд ва аз ҳар гуна хавфе эмин гардонд.

Дар ин сура сухан дар бораи ваҳдат, ҳамбастагӣ ва муваффақиятҳои мардуми қabilaи Қурайш дар сафарҳои тичоратишон меравад. Онҳо бо фазли Худо тавониста буданд, ки ҳудро аз саҳтиҳои зиндагӣ ва гуруснагӣ начот бахшанд ва бо ин сафарҳои тичоратӣ ба гунае ниёзҳои зиндагиро барои худ таъмин намоянд. Онҳо дар зимистон ба сӯи Яман ва дар тобистон ба сӯи Шом ба сафарҳои ти-

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

чоратӣ мебаромаданд. Ҳамчунин ба воситаи мансубият ба ҳарамии Худо аз ҳар гуна хавфу ноамниие эмин гашта буданд.

Вале дар ивази ин ҳама неъматҳои Худованд ба куфру душманӣ бо дин ва Паёмбари ӯ (с) бархоста буданд. Ин чост, ки Худо аз онҳо меҳодад соҳиб ва парвардигори ин Хонаро ибодат кунанд ва аз дини ӯ пайравӣ намоянд.

Худованд дар симои мардуми Қурайш ба дигар сарватмандон ва дорандагоне, ки бо фазлу инояти ӯ ба чунин неъмате расидаанд, ёдовар мешавад, ки ин рафоҳияти моддӣ ва молу сарват табиатан аз онҳо меҳодад, ки ба садои фитрати хеш гуш диҳанд ва барои соҳиб ва бахшандаи он ибодат ва шукргузорӣ намоянд.

Мақкӣ

Сураи Фил

5 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضَلُّلٍ ﴿٢﴾

Алам тара кайфа фаъала раббука биасҳоби-л-фил?. Алам яҷъа-л-кайдаҳум фӣ тазлӣл

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ

ва арсала ғалайҳим тайран абобил, тармиҳим

بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾

биҳичоратин-мин сичҷил. Фаҷъалаҳум каъасфин-ма'кӯл?.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Оё надидӣ, ки Парвардигорат ба соҳибони фил чӣ гуна кард? 2. Оё нақша ва тадбири онҳоро табоҳ ва беасар нагардонд? 3. Ва бар сари онҳо селани паррандагонро равона намуд, ки пораҳое аз сангилро бар (сари) онҳо партоб мекарданд 4. (ва ҳамин тавр) онҳоро ба монанди коҳи кӯбида (ва пасхӯрда)-е намуд.

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

Ин сура дар бораи ҳодисаи таърихие сухан мегӯяд, ки соли 570-уми милодӣ – чанд моҳ қабл аз таваллуи Расули акрам (с) ба вукӯъ пайвастааст. Абраҳа, сарлашқари ҳабашитабори Яман, бо сипоҳи фаровон ва филони чангӣ ба мақсади хароб сохтани хонаи Каъба ба Макка лашқар мекашад. Худо бо намоиши қудрати худ лашқари азими паррандагонро ба сӯи онҳо ба ҳаракат меоварад ва он селай паррандагон бо партоби пораҳое аз сангил лашқари Абраҳаро ба ҳалокат мерасонанд.

Аз он ҷо, ки онҳо ҳамроҳи худ филони чангиеро оварда буданд, дар таърих бо ёрони фил ва ё сипоҳи филсавор машҳур гардидаанд.

Худованд бо зикри намоиши қудрати худ дар ин сура ба дигар кишвардорон, зӯроварон ва тавонмандон гӯшзад намудааст, ки аз интиқом ва азоби саҳти Ҷ биандешанд ва сиёсати душманона ва роҳи ситез бо дини Ҷро дар пеш нагиранд, зеро чунин рафтор хотимаи бадеро барои онҳо дар пай дорад.

Маккӣ

Сураи Ҳумаз

9 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾

Вайлун-ликулли ҳумазатин-лумзаҳ, аллазӣ ҷамаъа молан- ва ъаддадаҳ,

تَحَسَّبَ أَنْ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾

яхсабу анна молаҳу ахладаҳ. Калло!. Лаюмбазанна фи-л-хутамах.

وَمَا أَذْرَبُكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقِدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾

Ва мо адрока ма-л-хутамах, норуллоҳи-л-муқадаҳ, аллатӣ татталибуъ ҷала-л-аф-идаҳ,

إِنهَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

иннаҳо ҷалайҳим-му-садаҳ, фӣ ҷамадин-мумаддадаҳ.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Вой бар ҳар айбҷӯи эродгире, 2. ки моле гирд овард ва онро (ба такрор) баршумурд. 3. Гумон мекунад, ки он молаш ўро ҷовид ва поянда месозад. 4. Ҳаргиз чунин нест, балки ў (хоҳ-нохоҳ) ба (зери) хутама (дарҳамшикананда ва хурдкунанда) афканда мешавад. 5. Ва ту (ҳоло) чӣ донӣ, ки хутама чист!?. 6. Он оташи барафрӯхтаи Худованд аст, 7. ки бар дилҳо ихота ва тасаллут меёбад. 8, 9. (Дарҳои) он бар рӯи эшон дар сутунҳои дароз (ва кашидае) басташуда аст.

Ин сура дар бораи ахлоқи зишт ва равиши бади одамоне сухан меғӯяд, ки ба бадгӯӣ, истехзо, ғайбат ва эродгирии дигарон сару кор доранд. Ин рафтори нописанд ва ахлоқи зишт, умуман, дар ҷомеаҳои ривож меёбад, ки мардуми он ба фақри моддиву маънавий гирифта шуда ва ба ду табақаи доро ва нодор ҷудо шуда бошанд.

Табақаи сарватманд ва доро тамоми фикру андешаи худро ба андӯштани моли дунё ва гирд овардани сарвати ҳарчи бештар сарф менамоянд ва шабу рӯз ба ҳисобу китоби он машғул мебошанд. Вале кори аз ин ҳам зишттарашон он аст, ки вақте мардуми нодор, фақрзада ва поёнтар аз худро мебинанд, бо ишораҳои таҳқиромези чашму лаб ва ё дасту сар ба истехзои онҳо мепардозанд ва ё бо суханони нешдор онҳоро мавриди таъну эрод қарор медиҳанд.

Онҳо бо ин шеваи зишти ахлоқӣ ва рафтори мағруронаи худ ба миллат ва ҷомеаи худ аз ду ҷанба зарба мезананд. Яке он ки бо андӯштани бо хирсу тамаи молу сарват ва напардохтани ҳуқуқҳои молии Худованд дар ҷомеа ихтикор (монополия)-и сармояро ба вучуд меоваранд ва ба иқтисоди кишвар зарарҳои ҷуброннопазиреро ворид месозанд. Ҳамин тавр онҳо омилҳои аслии бӯҳрони иқтисодӣ ва ба вучуд омадани фақру тангдастӣ дар он ҷомеа мегарданд.

Дуюм, он ки бо истехзоҳои айбҷӯӣ ва эродгириҳои худ мардуми нодор ва фақрзадаро рӯҳан озурда месозанд ва маънавиёти онҳоро мешикананд ва ҳамин тавр, наслҳои ояндаро беҳувият ва бешахсият мегардонанд.

Дар ҳоле ки вичдони имонӣ ва масъулияти шахрвандӣ аз инсон меҳодад, ки дар пайи ислоҳи мушкилоти иҷтимоӣ ва ҳалли бӯҳронҳои маънавии мардум бошад ва саҳми худро дар ин роҳ бигузорад.

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

«Хумаза» ба маънои шахсе аст, ки бо ишораҳои таҳқиромезе бо чашму лаб ва ё сару даҳон ба истехзои дигарон бипардозад ва онҳоро бинобар вазъи ногувори зиндагӣ ва ё норасоии ҳисми мавриди таҳқир қарор диҳад.

«Лумаза» ба маънои шахсе мебошад, ки бо суханони нешдор, эродгириҳо ва баёноти айбҷӯёнае мардуми нодор ва поёнтар аз худро ба истехзо кашад ва таъна занад.

Албатта, ин равиши нописанд ва ахлоқи зишти чунин одамон, чӣ тавре Куръони карим дар оятҳои баъдӣ баён менамояд, дар натиҷаи фуру рафтани ба ҳирси молу сарват ва фаромӯш намудани охират дар қалби онҳо устувор гардидааст. Куръони карим ҳам зиштӣ ва қабохати чунин рафторро баён кардааст ва ҳам омил ва ангезаи равонии пайдоиши онро дар дили одамон бозгӯ намудааст. Фуру рафтани ба ҳирси молу сарват ва онро ҳадафи ягонаи зиндагӣ қарор додан инсонро нисбат ба дигар ҳадафҳои олии инсонӣ бетафовут мегардонад ва ҳатто мурдан ва аз дунё рафтаниро аз ёди ӯ мебарорад. Одам дар ин ҳолат чунон дар ҳирсу тамаъ фуру меравад, ки гӯё молу сарват ба вай ҳаёти ҷовид ва умри поянда мебахшида бошад.

Куръони карим бо баёни ҳол ва поёни сарнавишти ин одамон ба дигарон гӯшзад менамояд ва аз онҳо меҳаҳад, ки аз чунин рафтори мағрурона ва ҳирси гофилона ва аз оқибати ногувори он барҳазар бошанд.

Қазое, ки Худованд дар охират барои айбҷӯёни эродгир ва моландӯз муқаррар намудааст, ба ҳамон сифати айбҷӯӣ, эродгирӣ, моландӯзӣ ва фуру рафтани дар ҳирси сарват мувофиқ мебошад. Ҳирси молу сарват вучуди онҳоро дар ин дунё фаро гирифта ва онҳоро ба таҳқир ва истехзои дигарон водошта буд, пас оташе, ки дар он афканда мешаванд, ҳамин тавр, тамоми вучуди онҳоро фаро мегирад ва дарҳояш ба рӯи онҳо баста мешаванд.

Маккӣ

Сураи Аср

3 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكْفُورٌ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا

Ва-л-ъасри, инна-л-инсона лафӣ хуср, илла-л-лазина оманӯ

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصَوْا بِالصَّبْرِ

Ва ʔамилу-с-солиҳоти ва тавосав билҳаққи ва тавосав би-с-сабр.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Қасам ба аср, 2, 3. ки (насли) башар, ба ҷуз онҳое, ки имон овардаанд ва амали солеҳ анҷом додаанд ва якдигарро ба ҳақ ва ба сабр тавсия намудаанд, ҳама дар зиён мебошанд.

Худованд дар ин сура ба замон, ки фарогирандаи таърихи миллатҳои гуногун ва фарозу нишеби саргузашти қавмҳои мухталиф ва тамаддунҳои башарӣ мебошад, савганд ёд намудааст, ки наслҳои башарият вақте аз имон ва амали солеҳ бебаҳра бошанд, ҳам худ ва ҳам ҷомеаи башариро дар умум дучори зиён ва осебпазириҳои гуногуне менамоянд.

Башарият барои растагорӣ ва таъмини саодати худ ба ҷаҳор асли муҳим: имон, амали солеҳ, тавсияи ба ҳақ ва тавсияи ба сабр ниёз дорад. Имон асоси саодати инсонро ба вуҷуд меоварад ва ба ҳаёти мардум оромӣ ва назм мебахшад. Баръакс, зиндагонии беимон ҷаҳонро ба ноамнӣ ва бесомонӣ мекашонад ва мардумро аз ҷанбаи равонӣ ноором месозад. Дар фазои бедонӣ ва беимонӣ заминаи ҳар гуна инҳирофоти фикрӣ, падидаҳои манфии иҷтимоӣ ва шеваҳои зишти рафторӣ ба вуҷуд меояд. Инсоният худро танҳо бо имони ба Худо ва амали солеҳ аз ҷунин изтироботи равонӣ ва нокомиҳои зиндагӣ метавонад наҷот диҳад.

Маккӣ

Сураи Тақосур

8 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

أَلْهَكُمُ التَّكَاثُرُ ۚ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۚ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ

Алҳокуму-т-такосуру, ҳатто зуртуму-л-мақобир. Калло, савфа таъламӯна,

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥٣﴾

сумма калло савфа таъламун. Калло, лав таъламӯна ълмал
яқин.

لَتَرْوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٥٤﴾ ثُمَّ لَتَرْوُنَهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٥٥﴾

Латаравунна-л-чаҳима, сумма латаравуннаҳо ьайна-л-яқин,

ثُمَّ لَتَسْأَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾

сумма латус'алунна явмаизин ьани-н-наъим.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1, 2. Зиёдаталабӣ ва афзунхоҳӣ шуморо то замоне саргарм ва машғул намуд, 2. ки ба гӯристонҳо рафтед. 3. Ҳаргиз чунин нест, (балки) ба зудӣ хоҳед донист. 4. Боз чунин нест (ва) ба зудӣ хоҳед донист. 5. (Оре) чунин нест, (ки шумо мепиндоред), (балки) агар шумо бо илми яқин медонистед, (ҳеч гоҳ ин афзунталабиҳо шуморо аз омодагӣ барои охират саргарм ва машғул намесоخت). 6. Ҳатман, чаҳимро мебинед, 7. пас аз он онро бо дидаи яқин мебинед, 8. он гоҳ дар он рӯз аз неъматҳо (-е, ки дар ин дунё ба шумо дода шудааст) пурсида мешавед!.

Дар ин сура Худованд ба кашф ва муолиҷаи яке аз бемориҳои равонӣ ва номавзуниҳои ботинии инсон пардохтааст. Баъзе одамон дар ҷамъии молу сарват ба ҷунон ифрот ва зиёдаравие дода мешаванд, ки то дами марг аз савдои он фориг намегарданд. Ҳамин мусобикаи дар ҷамъии мол ва хирси серинопазири дунё то ҷое дар мағзу андешаи инсонии моландӯз реша мегирад, ки то дами марг аз вай ҷудо намегардад.

Одамоне, ки ба ин бемории равонӣ гирифтаанд, харгиз ба сарнавишти ҷомеа ва ояндаи миллат намеандешанд ва ҳамвора шираи мағзу андеша ва молу сарвати мардумро мемаканд.

Худованд бо таҳдид ба онҳо мефармояд, ки оқибати бади ин сифати нафсонии худро хоҳанд дид ва ба ҷазои аъмоли зишташон хоҳанд расид.

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

Худованд бо кашфи ин бемории равонӣ ва номавзунии ботинии одамони моландӯз мецоҳад сабабҳои аслии ақибмондагии кишвар ва омилҳои асосии пайдоиши бӯҳронҳои моддӣ ва маънавиро дар ҷомеа барои коргуздорон ва мақомоти салоҳиятдори кишвар муайян намояд ва мардуми мусалмонро, дар умум, аз чунин беморихон равонӣ ва маразҳои рафторӣ барҳазар дорад.

Маккӣ

Сураи Қориа

11 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

الْقَارِعَةُ ۝۱ مَا الْقَارِعَةُ ۝۲ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝۳

Алқориаату ма-л-қориах? Ва мо адрока ма-л-қориах!

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝۴ وَتَكُونُ الْجِبَالُ

Явма якуну-н-носу калфароши-л-мабсӯс, ва такуну-л-ҷиболу

كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝۵ فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۝۶

ка-л-ъихни-л-манфӯш. Фааммо ман сақулат мавозӣнухӯ

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۝۷ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۝۸ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝۹

фахува фӣ ӯйшати-н-розиях, ва аммо ман хаффат мавозӣнухӯ фауммухӯ ховиях.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَ ۝۱۰ نَارٌ حَامِيَةٌ ۝۱۱

Ва мо адрока моҳиях! Норун ҳомиях.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Қориах (кӯбанда). 2. Чист он кӯбанда!? 3. Ва (ҳоло) аз кучо донӣ, ки он кӯбанда чист! 4. (Он) рӯзест, ки мардум (дар он) ба монанди парвонаҳои пароканда мебошанд, 5. ва кӯҳҳо ба сони пашмҳои пошхӯрда парешон мегарданд. 6, 7. Аммо касе, ки кашадаҳо (ва

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

паллаи аъмоли некаш дар он рӯз) вазнин оянд, вай дар зиндагии хушнудонае қарор гирад. 8, 9. Ва аммо касе, ки кашадоҳ (ва аъмоли некаш) сабук оянд, пас чойгоҳаш ховия аст. 10, 11. Ва ту чӣ донӣ, ки ховия чист! (Он) оташи тафсоне аст.

Имон ба рӯзи охират яке аз муҳимтарин рукнҳои ақидаи исломӣ ба шумор меравад ва Қуръони карим барои устувор намудани ин асли имонӣ дар дилҳои мардум онро тақрибан дар тамоми мавридҳо пас аз имон ба Худо зикр намудааст. Воқеан ҳам, инсон вақте аз аъмоли нек пайравӣ менамояд ва зиштиҳоро тарк мекунад, ки ба рӯзи чазо бовар дошта бошад ва ин корҳоро барои таъмини саодати ухравӣ ва растагории хеш дар он рӯз анҷом медиҳад.

Бинобар ин, Қуръони карим дар тамоми давраи маккии даъват ба эҷоди таҳаввули фикрӣ, ислоҳи эътиқодот ва рехтани пояҳои имони мардум пардохтааст ва дар ҳар мавриде силсилаи ҳаводиси рӯзи қиёматро бо калимаҳои кӯтоҳ ва такондихандае баён намудааст.

Ин сура низ дар ибтидо ба барҳам хӯрдани назми ҷаҳони ҳастӣ, аз байн рафтани қувваи ҷозибият ва ба сурати ғуборҳои пароканда ва ё пашмиҳои пошхӯрда даромадани кӯҳҳо ишора менамояд. Сипас ҳолати мардумро дар зери дахшати рӯзи қиёмат баён медеҳад, ки онҳо ба сони парвонаҳои парешон аз қабрҳо бармехезанд ва барои бозхост ва ҳисоби аъмоли хеш дар саҳрои маҳшар ҷамъ оварда мешаванд.

Дар охир мефармояд, ки вазни аъмоли неки ҳар касе дар тарозуи адли илоҳӣ бар аъмоли бадаш гарон ояд, вай ба зиндагонии хуш ва ризоятбахши ҷовидона сарфароз мегардад ва касе вазни некиҳояш сабук бошад ва паллаи бадиҳояш гарон ояд, вай ба қаъри оташи тафсоне бо номи «ховия» афканда мешавад.

Чӣ тавре дар ин ҷо мебинем, аъмоли неки инсон пас аз имон дар ҷои дуом ва ҳалқунанда қарор мегиранд. Имон вақте барои шахс фоида дорад, ки ӯро ба саъйи талош ва анҷоми аъмоли хайр водорад.

Маккӣ

Сураи Одиёт

11 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

وَالْعَدِيدِ صُبْحًا ﴿٦﴾ وَالْمُورِيَةِ قَدْحًا ﴿٧﴾ وَالْغَيْرَاتِ صُبْحًا ﴿٨﴾

Вальодиёти забҳан, фалмуриёти қадҳан, фалмуғироти субҳан,

فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٩﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿١٠﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿١١﴾

фаасарна бихӣ нақъан, фавасатна бихӣ чамъан. Инна-л-инсона лираббихӣ лаканӯд,

وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿١٣﴾

ва иннаҳӯ ғало золика лашаҳид, ва иннаҳӯ лихубби-л-хайри лашадид.

﴿١٤﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ رُوحٌ فِي الْقُبُورِ ﴿١٥﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٦﴾

Афало яъламу изо буъсира мо фи-л-қубӯр, ва ҳуссила мо фи-с-судӯр,

﴿١٧﴾ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١٨﴾

инна раббаҳум бихим явмаизин-лахабӣр?!.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Қасам ба тезпоёни нафасзан, 2. сипас ба шарарафрӯзони сумзан, 3. он гоҳ ба ҳамлаварони субҳгоҳӣ, 4. (ки дар чараёни он) гарду ғуборе барангехтанд, 5. (ва ба он) дар миёни чамъ(-и душман) раҳна намуданд, 6. ки инсон нисбат ба Парвардигораш бисёр носипос аст 7. ва вай бар ин (кори худ) гувоҳ аст 8. ва ӯ дар муҳаббати молу дунё бисёр саҳт аст. 9, 10, 11. Магар намедонад, ки вақте он чи дар қабр-хост, берун афканда шавад ва он чи дар дилхост, берун оварда шавад, Парвардигорашон дар он рӯз аз онҳо комилан огоҳ аст.

Ин сура дар бораи носипосӣ, худношиносӣ ва ношукрии инсон сухан мегӯяд. Худованд тамоми некӯӣ ва неъматҳоро барои ӯ офарида, шароити зарурӣ ва муҳити муносибро барои ҳастӣ, бақо ва идомаи ҳаёти вай фароҳам овардааст, пайкари зебоеро барои хилкати ӯ баргузида ва қобилиятҳои гуногунеро дар вучуди вай ниҳо-

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

дааст. Илова бар ин, васоили касби ризку рӯзӣ ва абзори таъмини ниёзҳои зиндагиро дар ихтиёри ӯ қарор додааст, вале инсон дар баробари ин ҳама навозишҳои илоҳӣ носипосӣ ва ношукрӣ менамояд.

Худованд дар ин сура ба аспони тезпое, ки дар аснои дави худ нафасҳои тунд мекашанд ва садои саҳмгине ба вучуд меоваранд ва аспоне, ки дар натиҷаи бархӯрди суми онҳо ба замин шарарҳое аз пайи онҳо ба ҳаво мечаханд ва аспоне, ки чанговарон саҳаргоҳон савори онҳо бар душман ҳамла мебаранд ва дар асари он чангу ғуборро ба ҳаво мехезонанд ва бо он ҳаракати сареи худ дар чамъи душман раҳна менамоянд, савганд ёд намудааст, ки инсон дар баробари неъматҳои илоҳӣ носипос ва ношукр аст, неъматҳое, ки ҳар як дахҳо ва садҳо шукрро аз ӯ талаб менамояд.

Аспоне, ки аз соҳибони худ танҳо обу алаф ва гоҳо дасти навозиши онҳоро бар сару пушти худ дидаанд, бар асоси фитрати пок ва асолати табиӣ худ ба поси он мепардозанд ва ҳатто дар чангҳо аз соҳибонашон сарпечӣ ва носипосӣ намекунанд. Аммо инсоне, ки бар пояи ақлу андеша навозишҳои бештар ва бузургтареро аз Парвардигораш дидааст, доништа ва огоҳона аз онҳо носипосӣ менамояд.

Ангезаи ин носипосӣ ва ношукриҳои инсон дар он аст, ки вай барои ин зиндагӣ ҳадаф, поёни барномарезишуда ва бозхосте намебинад ва онро беҳуда ва бемантиқ медонад. Ба ҳаёти дигаре пас аз марг бовар надорад ва қабул намекунад, ки мурдагон пас аз поёни ин дунё бори дигар зинда гардонида мешаванд ва барои бозхости аъмолашон ба сӯи Худо бармегарданд, асрори дилҳо ва рози синаҳо ҳама ошкор гардонида мешаванд ва Парвардигоре, ки бар тамоми ниҳону ошқори онҳо огоҳ аст, он рӯз ҳама чизро барояшон равшан месозад.

Маданӣ

Сураи Залзала

8 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۝

Изо зулзилати-л-арзу зилзолаҳо, ва ахраҷати-л-арзу асқолаҳо,

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٥٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٥٨﴾

ва қола-л-инсону мо лаҳо? Явмаизин тухаддису ахбораҳо,

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥٩﴾ يَوْمَئِذٍ يَصُدُّرُ النَّاسُ أَسْتَاتًا لِّيُرَوَّاْ أَعْمَلَهُمْ ﴿٦٠﴾

бианна раббака авҳо лаҳо, явмаизин-ясдуру-н-носу аштотан-лиюрав аъмолахум.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٦١﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٦٢﴾

Фаман-яъмал мисқола зарратин хайран-ярах, ва ман-яъмал мисқола зарратин шарран-ярах.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1, 2. Вақте замин ба сахтӣ чунбонида шавад ва борҳои вазнинашро берун намояд, 3. ва инсон (бо таачҷуб) бигӯяд, ки онро чӣ шудааст?, 4. дар он рӯз замин (тамоми) ахборашро бозгӯ намояд. 5. Ба (сабаби) ин ки Парвардигорат ба вай ваҳй (амр) намудааст. 6. Он рӯз мардум ба сурати пароканда берун меоянд, то ба онҳо аъмолашон нишон дода шавад. 7. Он гоҳ касе ба вазни заррае некӣ (ва кори хайр) карда бошад, онро мебинанд, 8. ва касе ба вазни заррае (кори) бад карда бошад, ӯ (низ) онро мебинанд.

Ин сура низ аз ҳаводис ва аҳволи рӯзи қиёмат сухан мегӯяд. За-мин дар яке аз маҷмӯаҳаводиси рӯзи қиёмат ба сурати сахте тақон дода мешавад ва дар натиҷаи он чунбиш тамоми борҳои вазнин, аз ҷумла мурдагонро аз худ берун меафканад. Одамон вақте аз қабрҳо берун мешаванд ва ин ҳолати заминро мебинанд, бо таачҷуб ме-пурсанд, ки заминро чӣ шуда бошад? Замин бошад, тамоми ахбори худро дар он рӯз бозгӯ менамояд ва қитъаҳои гуногуни он ба аъмо-ли одамон шаҳодат медиҳанд ва замин дар ҷавоби одамони ҳай-ратзада мефармояд, ки Парвардигоратон онро ба ин кор ваҳй (амр) намудааст.

Мардум дар он рӯз ба сурати пароканда ва гурӯҳ-гурӯҳ берун меоянд, то ба онҳо аъмоли хуб ва бадашон нишон дода шавад. Он гоҳ инсон корҳои нек ва аъмоли хайри худро, агар ба андозаи зар-

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

ра ва губоре хурд бошанд ҳам, мебинад ва ҳамин тавр, корҳо ва аъмоли бадашро низ мебинад.

Ин сура ба сабт ва забт гардидани аъмоли инсон дар фазои бепоёни кайҳонӣ ва боқӣ мондани нусхаи зиндаи ҳамаи мавҷудот ва сурати айнии зиндагонии онҳо дар ин ҷаҳон ишора дорад. Яке аз воқеиятҳои айние, ки илми башарӣ ба ҳамин наздикиҳо ба он даст ёфтааст, сабт гардидани ҳаракот ва қору зиндагии мавҷудот дар маҷмӯаи мавҷҳои гуногун ва лапишҳои мавҷие мебошад, ки дар фазо вучуд доранд.

Маданӣ

Сураи Баййина

8 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахим

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ۝

Лам якуни-л-лазйна кафарӯ мин аҳли-л-китоби ва-л-мушрикйна мунфаккйна ҳатто та'тияҳуму-л-баййинах,

رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ۝ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ۝

расӯлун-миналлоҳи ятлӯ суҳуфан-мутаҳҳарах, фӣҳо кутубун қаййимах.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَةُ ۝

Ва мо тафаррақа-л-лазйна ўту-л-китоба илло мим баъди мо чо-атҳуму-л-баййинах.

وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيؤْتُوا

الزَّكَاةَ ۝ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ۝

Ва мо умирӯ илло лияъбудуллоҳа мухлисйна лаҳу-д-дина, ҳуна-фоа ва юқиму-с-салота ва ю'ту-з-закота ва золика дину-л-қаййимах.

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٥٩﴾

Инна-л-лазйна кафару мин аҳли-л-китоби ва-л-мушрикйна фӣ
нори чаҳаннама холидина фӣҳо, улоика хум шарру-л-барийях.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٦٠﴾

Инна-л-лазйна оману ва ʼамилу-с-солиҳоти, улоика хум хайру-
л-барийях.

جَزَاءُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

Ҷазоухум ʼинда раббихим ҷанноту ʼаднин таҷри мин тахтиха-
л-анхору холидина фӣҳо абадо.

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ حَشَىٰ رَبَّهُ ﴿٦١﴾

Разияллоҳу ʼанҳум ва разу ʼанҳу. Золика лиман хашия раббах.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Ҳеч гоҳ онҳое кофир шудаанд, аз аҳли китоб ва мушрикон (аз куфру инхирофи худ) чудо набуда, то он ки далели равшане барояшон биояд, 2, 3. фиристодае аз ҷониби Худо, ки саҳифаҳои покро тиловат менамояд, (ки) дар онҳо навиштаҳо ва аҳкоми устуворе вучуд доранд. 4, 5. Онҳое, ки ба эшон китоб дода шудааст, (дар қабули ҳақ) пароканда нагаштанд, магар пас аз он ки бурҳони равшане барояшон омад, дар ҳоле, ки амр нашуда буданд, магар ба ин ки Худоро бо дини холис ва покна парастии намоянд, намозро барпо доранд ва закотро пардохт намоянд ва ҳамин аст дини рост ва устувор.

6. Онҳое аз аҳли китоб, ки кофир шуданд ва мушрикон, дуруст, дар оташи чаҳаннам раванд (ва) дар он ҷовидона боқӣ монанд. Онҳо, дар ҳақиқат, бадтарини офаридаҳо ҳастанд. 7. (Аммо) онҳое, ки имон оварда ва амалҳои солаҳ анҷом додаанд, онҳо воқеан ҳам, беҳтарини махлуқот мебошанд. 8. Подоши онҳо дар назди Парвардигорашон

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиб

боғҳои ҷовидонаи бихишт аст, ки аз зери (дарахтони он) нахрҳо (-и об) равон аст, дар он (манзилҳои бихишти) ҷовидона (ва ба таври) абадӣ боқӣ монанд. Худо аз онҳо хушнуд гардида ва онҳо низ аз (лутфу навозишҳои) Ё розӣ мебошанд. Ин ҳама барои касе аст, ки аз Парвардигораш тарс (ва тақво) дошта бошад.

Дар ибтидои сура фалсафаи фиристодани паёмбарон ва зарурати он ва ҳамчунин нақш ва аҳамияти раҳбарони динӣ дар ҳидояти ҷомеа ва таъсири бемонанди онҳо дар афкори мардум баён мегардад ва таъкид мешавад, ки кореро, ки паёмбарони илоҳӣ дар ҳидояти ҷомеа ва эҷоди таҳаввули решадор дар зиндагии мардум карда метавонанд, аз дасти каси дигаре сохта намебошад.

Сипас ба ин воқеият равшанӣ меандозад, ки касе роҳи лачочат ва куфру инодро дар пеш гирад, бо китобу ҳуччат низ имон намеоварад. Онҳо пас аз мушоҳидаи паёмҳои илоҳӣ ва дидани ҳуччатҳои қотеъ доништа ва аз рӯи инод аз қабули ҳақиқат сар мепечанд.

Он гоҳ ваҳдати асосҳои эътиқодӣ ва усули ибодотро дар тамоми динҳои осмонӣ таъкид менамояд ва мефармояд: «Аҳли китоб (ва дигар умматҳои пеш аз шумо) амр нашуда буданд, магар ба ин ки Худоро бо дини ҳолис ва покона парастииш намоянд, намозро барпо доранд ва закотро адо намоянд». Ва ҳамин тавр баён мегардад, ки дини рост ва устуворе, ки Худованд дар тӯли таърих барои башариат ва ба василаи паёмварони гуногуни худ фиристодааст, ҳамин мебошад.

Дар охир саранҷоми қор ва воқеияти ҳар ду гурӯҳи кофирон ва имондоронро бозгӯ менамояд. Гурӯҳи аввал, яъне кофирон бадтарини махлуқот мебошанд ва имондорон бошанд, беҳтарин махлуқоти Худо ба шумор мераванд.

Маккӣ

Сураи Қадр

5 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'ҳи-р-рахмони-р-рахӣм

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾

Инно анзалноҳу фӣ лайлати-л-қадр. Ва мо адрока мо лайлату-л-қадр!

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٦١﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ

Лайлату-л-қадри хайрун-мин алфи шаҳр. Таназзалу-л-малоикату ва-р-руҳу фйҳо биизни раббихим-

رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٦٢﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ ﴿٦٣﴾

мин кулли амр. Саломун ҳия ҳатто матлаъи-л-фачр.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Мо он (Қуръон)-ро дар шаби Қадр фурӯ фиристодем. 2. Ва ту чӣ донӣ, ки шаби Қадр чист!? 3. Шаби Қадр аз ҳазор моҳ беҳтар аст. 4. Дар он (шаб) фариштагон ва Рӯх (Ҷабраил) бо дастури Парвардигорашон барои ҳар коре фуруд меоянд. 5. (Ва) он (шаб) то дамидани субҳ салом аст.

Дар ин сура азамат ва арзиши шаби Қадр баён гардидааст ва ин арзиш ва азамати шаби Қадр барои он аст, ки Қуръони карим – ин каломи сарнавиштсози илоҳӣ дар ҳамин шаб бар қалби поки Расули Худо (с) фуруд омадааст. Нузули Қуръони карим, ки барномаи ҳидояти мардум, далелҳои роҳи рост ва чудосозандаи ҳақ аз ботил мебошад, дар ҳамин шаб оғоз гардидааст.

Сарнавишти одамон ва миллатҳо дар партави паёмҳои ҷовидонаи Қуръони карим муайян мегардад. Касе ба он имон оварад ва онро барномаи зиндагӣ ва машъали роҳи худ қарор диҳад, ба иззату сарбаландӣ ва саодати дунё ва охираат мерасад ва касе ба он муҳолифат варзад, сарнавиштеро ба ҷуз зиллату хорӣ барои худ интиҳоб накардааст.

Илова бар ин, ҳар сол дар шаби Қадр тақдирӣ яқсолаи ҳар инсон дар тамоми паҳлӯҳои зиндагиаш муайян карда мешавад ва фариштагоне, ки вазифаҳои гуногунро иҷро менамоянд, ҳамроҳи Ҷабраили амин (ъ) барои таъйини сарнавишти тамоми мавҷудот дар зарфи як сол ба замин фуруд меоянд.

Дар он шаб то дамидани субҳ паёми саломатӣ ва офият садо ме диҳад ва касе дар он шаб бо ҷаҳду талош дар ҷустуҷӯи саодати яқсолаи худ бошад ва аз ҳар гзанде офият бихоҳад, Худованд ҳамон

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

хостаашро ба вай ато менамояд ва фариштагони дорои маъмурият онро дар дафтари тақдираш китобат менамоянд.

Маккӣ

Сураи Алақ

19 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

أَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ① خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ②

Икра· бисми раббика-л-лази халақ. Халақа-л-инсона мин ъалақ.

أَقْرَأَ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ③ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ④ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ⑤

Икра· ва раббука-л-акрам, аллази ъаллама би-л-қалам. Ёаллама-л-инсона мо лам яълам.

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ ⑥ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ⑦

Калло инна-л-инсона лаятфо, ар-раоҳу-стағно. Инна ило раббика-р-руҷъо.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ⑧ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ⑨ أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهُدَىٰ

⑩ أَوْ أَمَرَ بِالْقَوَىٰ ⑪

Араайта-л-лази янҳо ъабдан изо салло. Араайта ин кона ъала-л-худо, ав амара би-т-такво.

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ⑫ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ⑬

Араайта ин каззаба ва тавалло. Алам яълам бианналлоҳа яро.

كَلَّا لَنْ يَنْصُرَهُ لَنْصَفًا بِالنَّاصِيَةِ ⑭ نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ⑮

Калло лаин-лам янтаҳи, ланасфаъам би-н-носияҳ, носиятин козибатин хотиаҳ.

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ۖ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ۗ كَلَّا لَا تَطَعَهُ ۖ وَأَسْجُدْ ۖ وَأَقْتَرِبْ ۗ

Фалядъу нодиях. Санадъу-з-забониях. Калло ло тутиъху вас-чуд вақтариб.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Бихон ба номи Парвардигорат, ки офарид. 2. Инсонро аз хуни бастае офарид. 3, 4. Бихон, ки Парвардигорат бонавозиш аст, он (Парвардигоре, ки) ба воситаи қалам (ва навиштан) биомӯхт. 5. Ба инсон он чиро намедонист, омӯхт. 6, 7. Зинҳор! Инсон, вақте худро бениёз бинад, тугён менамояд. 8. (Ва ин тугёни ӯ дар ҳоле аст,) ки бозгашт ба сӯи Парвардигорат мебошад.

9, 10. Оё дидаи он касеро, ки бандаро вақте намоз гузорад, (аз он) бозмедорад? 11, 12. Оё дидаи, ки (ин кор дар ҳоле сураат гирад, ки) вай (шахси намозгӯзор) бар роҳи рост бошад ва ё ба тақво амр намояд?. 13, 14. Оё дидаи, ки вай (даъвати ҳақро) тақзиб намуда ва (аз қабули он) рӯй бартофтааст?. Оё надониста, ки Худо (ин амалҳои ӯро) мебинад?.

15, 16. Ҳаргиз! Агар (аз ин рафтораш) бознаиштад, аз пешона – пешонаи дурӯғгӯи хатокораш мекашем. 17, 18. Пас, бигӯзор, ёрони маҳфил ва ҷамъи худро (ба кӯмак) фаро хонад. Мо низ забонияро (барои қабзи вай) фаро меҳонем. 19. Зинҳор! Ӯро итоат накун ва сачда намо ва (ба Худо) наздик шав!.

Панҷ ояти аввали сураи Алақ аввалин қисмати аз Қуръони карим мебошад, ки бар Паёмбар (с) нозил шудааст ва бо ҳамин рисолати он Ҳазрат (с) шурӯъ мегардад. Чӣ тавре дар ин оятҳо мебинем, нахустин чизе, ки Худованд ваҳй ва рисолати худро бо он оғоз намудааст, амр ба хондан ва баёни аҳамияти қалам ва навиштан мебошад. Ин амр ба маънои он аст, ки дини Ислом дини илму дониш, хондану навиштан ва дини фарҳангу тамаддун мебошад.

Дар ин асно ба як воқеияти илмӣ ишора менамояд ва яке аз марҳалаҳои офариниши инсонро, ки марҳалаи ба хуни баста табдил ёфтани нутфа мебошад, баён мекунад.

Он гоҳ ба таъсири муҳит ва сатҳи иҷтимоии зиндагӣ дар пайдоиши тарзи тафаккур, зухуроти равонӣ ва ҳолати хосси ботинии инсон ишора менамояд ва мефармояд: «**Инсон вақте худро бениёз ме-**

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

бинад ва барои вай заминаҳои зиндагонии сарватмандона фароҳам мегарданд, тугён менамояд ва шахсияти вай дар зери таъсири қудрати ангезаҳои мол қарор мегирад».

Дар ин чо танҳо чизе, ки метавонад ўро аз ин таъсирпазирӣ ва тугёну беҳудӣ боздорад, имон ба рӯзи охират ва яқин ба бозгашт ба сӯи Худо мебошад. Вақте ин имон дар дили инсон тамоман вуҷуд надошта бошад ва ё дар зери таъсири ангезаҳои молу сарват ва ҷозибҳои ҳаёти моддӣ суст ва камранг гашта бошад, одам ба тугён ва сарпечӣ аз меъёрҳои инсонии худ даст мезанад.

Дар охир душманиҳо ва талошҳои хасмонаи мушрикноро нисбат ба Паёмбар ақрам (с) баён менамояд ва он Ҳазрат (с)-ро ба пойдорӣ ва идомаи даъвати худ тавсия менамояд.

Маккӣ

Сураи Тин

8 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахӣм

وَالْتَيْنِ وَالزَيْتُونَ ﴿١﴾ وَطُورِ سَيْنِينَ ﴿٢﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾

Ва-т-тӣни ва-з-зайтун, ва тӯри сӣнина, ва ҳоза-л-балади-л-амӣн.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾

Лақад халақна-л-инсона фӣ аҳсани тақвӣм, сумма рададноҳу асфала софилӣн,

إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾

Илла-л-лазӣна оманӯ ва ӯамилу-с-солиҳоти, фалаҳум ачрун ғайру мамнӯн.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

Фамо юказзибука баъду би-д-дӣн. Алайсаллоҳу биаҳқами-л-ҳоқимӣн!.

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1, 2, 3. Савганд ба анчир ва ба зайтун ва ба Тури Сайно 4. ва ба ин шаҳри эмин, 5. ки инсонро дар беҳтарин сохтор (ва бо пайкари зебо) офаридем. 6. Он гоҳ ўро ба поинтарин (мартабаи) пастҳо баргардонидем, магар онҳое, ки имон оварда ва амалҳои солеҳ анҷом додаанд, пас барои онҳо аҷри пайваста ва подоши поённапазир бошад. 7. Дигар чӣ чизе пас аз ин туро ба тақзиби рӯзи ҷазо вомедорад? 8. Оё Худо боҳикматтарини ҳокимон нест!?

Қуръони карим дар ин сура аз офариниши инсон дар беҳтарин сохтори ҷисмӣ ва рӯҳӣ ва шаклу пайкари зебо сухан мегӯяд ва барои исботи он ки ҳамин андом ва тарҳрезии комили илоҳӣ дар сохти инсон барои расидани ӯ ба камоли матлуб ва барои анҷоми вазифаҳои ҳаёти ва шаръиаш комилтарин сурат мебошад, ба ҷаҳор чиз: анчир, зайтун, Тури Сайно (Сино) ва шаҳри Макка ва ё ба ҷаҳор сарзамине, ки дар онҳо ҷаҳор инсонии комил – ҷаҳор паёмбари улулазми илоҳӣ барангехта шудаанд, савганд ёд менамояд.

Ин ҷаҳор сарзамин ҳезишгоҳи мардони Худо ва ҷойгоҳи беъсати паёмбарон мебошанд. Сарзамини Шом ҷойгоҳи беъсати Исо (ъ), сарзамини Фаластин макони нузули ваҳй бар Иброҳими халил (ъ), Тури Сайно (Сино) меодгоҳи Мӯсо (ъ) бо Парвардигораш ва Баладуламин – Маккаи мукаррама ҷои ваҳйи Худованд бар ҳазрати Муҳаммад (с) мебошанд.

Сипас нишон медиҳад, ки инсон аз ин сохтори комил ва пайкари зебои худ танҳо аз роҳгузари имон ва амали солеҳ метавонад ба дурустӣ баҳра гирад ва дар зинаҳои баланди камолот боло равад. Аммо вақте аз қабули паёмҳои ҷовидона ва арзишҳои олиии дини Худо рӯй бартобад, дар он сурат ба поинтарин дараҷаи пастҳо сукут менамояд. Инсон бо ин сохтори зебо ва бо ин ҳама истеъдодҳое, ки дар ҳамираи вучуди ӯ ниҳода шудааст, дар натиҷаи инҳироф аз хатти имон ва интиҳоби роҳи куфр ба пастии ҳайвоният, ваҳшат ва зулму ноадолатӣ сукут менамояд ва аз ҳар даррандае бадтар мегардад.

Дар охир ба сурати саволи инкорӣ аз инсон мепурсад: «Пас аз мушоҳидаи ин ҳама намунаҳои амалии қудрати Худо чӣ чизе туро ба инкори рӯзи ҷазо вомедорад?. Оё намедонӣ, ки Аллоҳ аҳкамул ҳокимин аст?».

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

бора мефармояд: «**Ва ба зудӣ Парвардигорат барои ту (неъматҳо ва муваффақиятҳо) ато менамояд, ки аз он хушнуд мегардӣ**».

Сипас се неъматеро, ки барои анҷоми рисолат ва наشري арзишҳои даъват аҳамияти ҳаёти доштанд, бармешуморад ва бар Паёмбар (с) миннат мениҳад, ки онҳоро барои ту фароҳам овардем. Нахуст мефармояд: Оё туро ятим наёфт, ки он вазъ барои анҷоми рисолат ва наشري арзишҳои даъват муносиб набуд, пас аз он ба ту маъво дод ва сарпарастӣ ва вазъи муносиби иҷтимоиеро барои ту фароҳам овард?

Дуюм: Ва оё туро дар ҳайрат наёфт ва мавриди ҳидоят қарор дод, яъне туро аз парешонии андешаҳо берун овард ва барои ту барномаи ҳидоят ва китоби равшангаре ато намуд?. Сеюм: Ва оё туро бемолу бенаво наёфт ва пас аз он туро бениёз гардонд, яъне барои анҷоми рисолати илоҳӣ барои ту вазъи муносиби иқтисодӣ ва шароити миёнаи молие фароҳам овард?

Инҳо заминаҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ, барномавӣ-амалӣ ва иқтисодие мебошанд, ки барои наشري арзишҳои даъват ва анҷоми рисолати илоҳӣ аҳамияти ҳаёти доранд ва Худованд онҳоро барои Расули акрам (с) фароҳам оварда буд.

Вале анҷоми вазифаи рисолат илова бар ин фароҳам омадани зарфиятҳои амалӣ, тавоноҳои ҷисмӣ ва нерӯҳои равониеро дар вучуди инсон низ талаб менамояд, то шахси соҳибрисолат ва доӣ бо синаи кушода, қалби мутмаин ва рӯҳи хастагинопазир ба даъвати худ идома диҳад.

Дар сураи «Шарҳ» Худованд се неъматӣ дигареро аз ин қабил бармешуморад, ки онҳоро барои Расули акрам (с) ато намуда буд. Аввал, синаи ӯро кушода ва пургунҷоиш намуда буд. Воқеан ҳам, гоҳо пас аз ҳама ҷаҳду талош вақте баъзе мушрикони даъвати он Ҳазрат (с)-ро намепазируфтанд, синааш танг мешуд. Илова бар ин, таҳаммули он ҳама душвориҳо, душманиҳо ва ранҷҳо дар роҳи даъват рӯҳи пурбардошт ва синаи ботаҳаммуле мехост. Худованд ҳамин неъматро барои Паёмбари бузурги Исломи (с) ато намуда, рӯҳашро пурбардошт ва синаашро кушода сохт.

Дар ояти дуюм Худованд ба бори сангине ишора менамояд, ки пушти он Ҳазрат (с)-ро хамида сохта буд ва онро аз дӯши ӯ фурӯ ниҳод. Ин ҳамон бори вазнини ғаму дарде буд, ки аз мушоҳидаи ширку ҷаҳолат ва ҳаёти бесарнавишти мардум бар замири ҳассос ва рӯҳи бедори Расули Худо (с) сангинӣ мекард, ҳамон ҳисси мас-

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмилла'хи-р-рахмони-р-рахим

﴿٢﴾ الْمَنْشَرَحَ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وَرَكَّ

Алам нашрах лака садрак, ва вазаъно ъанка визрак,

﴿٥﴾ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

аллазӣ анқаза захрака, ва рафаъно лака зикрак?!. Фаинна маъа-л-ъусри юсран,

﴿٨﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٧﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ﴿٩﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿١٠﴾

инна маъа-л-ъусри юсро. Фаизо фарағта фансаб, ва ило раб-бика фарғаб.

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

1. Оё барои ту синаатро пургунчоиш ва кушода нагардонидем!?, 2, 3. ва аз дӯши ту он бори гаронатро, ки пуштатро ҳам карда буд, фуру нагузоштем!? 4. ва зикр (-у ном)-и туро баланд набардоштем!? 5. Пас бо ҳар душворӣ ҳатман, осоние аст, 6. (ва) бе шак, бо ҳар душворӣ осоние аст. 7, 8. Пас ҳар вақте (аз анҷоми вазифаҳои даъват) фароғат ёфтӣ, (дар ибодати Худо) бикӯш ва ба сӯи Парвардигорат саъйӯ рағбат намо!.

Дар ин сура ва сураи Зуҳо Худованд неъматҳоеро бармешуморад, ки онҳоро ба ҳайси заминаи корӣ ва фароҳам овардани фазои муносиби нашри даъвати ҳақ барои Паёмбар (с) ато намуда буд. Аз ин наздикии маонӣ ва пайванди мавзӯоти ҳар ду сура ба ҳубӣ равшан мегардад, ки онҳо дар як вазъи яксонӣ пайи ҳам нозил шудаанд.

Дар сураи Зуҳо Худованд ба Паёмбар (с) итминон медиҳад, ки даъвати ҳақ рӯз то рӯз вазъи беҳтаре ба худ мегирад ва ба муваффақиятҳо ноил мегардад ва дар ниҳоят ба пирӯзӣ мерасад. Дар ин

● Тафҳим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди ҷоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

ъулият, талош барои ҳидоят ва раҳнамоии мардум ва дилсӯзие нисбат ба башарият буд, ки миёни ӯро ҳам сохта буд. Бардошти чунин боре метавонад миёни ирода ва шахсияти ҳар доъиеро бишканад. Худованд бо таъйидоти имонӣ ва ба хусус бо нузули ваҳй ва барномаи ҳидоят, дили он Ҳазрат (с)-ро мутмаин гардонд ва он бори сангинро аз дӯши ӯ фуру гузошт.

Дар ояти сеюм Худованд неъматии дигареро ёдовар мешавад, ки онро барои Паёмбар (с) ато намудааст. Номии ӯро Худованд баландовоза гардонид ва зикри ӯро бардоштааст. Аз ин оят бармеояд, ки овозаи нек ва рифъати ном ва зикри доъӣ дар масири даъвати ҳақ ва наشري арзишҳои олии Ислом таъсири муҳимме дорад.

Дар охир ба Паёмбари ақрам (с) тавсия менамояд, ки вақте аз қорҳои даъват фориғ гардид, дар ибодати Худо бикӯшад ва ба сӯи Парвардигораш рӯй оварад.

Маккӣ

Сураи Зуҳо

9 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾
 وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾
 أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَكَوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾
 وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَأَمَّا السَّائِلَ
 فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

Маккӣ

Сураи Лайл

21 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣﴾
 إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ
 بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنِيَرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾
 وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنِيَرُهُ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

تَرَدَّى ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ﴿١٣﴾
 فَأَنْذَرْتُمْ نَارًا تَلْظَىٰ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾ الَّذِي كَذَّبَ
 وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا
 لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾
 وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

Маккӣ

Сураи Шамс

15 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّهَا
 ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا
 طَحَاهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾
 قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
 بِطَغْوَاهَا ﴿١١﴾ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ
 وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ
 فَسَوَّاهَا ﴿١٤﴾ وَلَا تَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٥﴾

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدٌ
 لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٣﴾ أَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ
 أَحَدٌ ﴿٤﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ﴿٥﴾ أَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ﴿٦﴾
 أَلَمْ نجعل له عَيْنَيْنِ ﴿٧﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٨﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ
 ﴿٩﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١٠﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١١﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٢﴾
 أَوْ إِطْعَمٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٣﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٤﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا
 مَتْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
 بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٦﴾ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ
 أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٨﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ ﴿١٩﴾

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسَّرَ ﴿٤﴾ هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرِ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخَلِّقْ مِثْلَهَا فِي الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾ وَثُمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبَلَدِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْلَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَخْضُوتَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِئَاءَ يَوْمٍ يُؤْمَدُ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى ﴿١٣﴾ يَقُولُ يَلِيَّتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا
 يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَأْتِيهَا النَّفْسُ
 الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَأَدْخُلِي فِي
 عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَأَدْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

Маккӣ

Сураи Ғошия

26 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وَجُوهُ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ
 نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آٰنِيَةٍ ﴿٥﴾ لَيْسَ
 لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيحٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾
 وَجُوهُ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لَسَعِيهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾ لَا
 تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾
 وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزُرَابِيٌّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾
 أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَىٰ الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَىٰ السَّمَاءِ كَيْفَ

● Тафҳим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

رُفِعَتْ ﴿١١﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٢﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ
 سُطِحَتْ ﴿١٣﴾ فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿١٤﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ
 ﴿١٥﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿١٦﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿١٧﴾ إِنَّ
 إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿١٩﴾

Маккӣ

Сураи Аъло

19 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى ﴿٢﴾ وَالَّذِي
 قَدَّرَ فَهَدَى ﴿٣﴾ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى ﴿٥﴾
 سَنُقَرِّطُكَ فَلَا تَنْسَى ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا
 يَخْفَى ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى ﴿٨﴾ فَذَكَرْ إِن نَّفَعْتَ الذِّكْرَى ﴿٩﴾
 سَيَذَكِّرُكَ مِنْ خَشْيَتِي ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ
 الْكُبْرَى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٤﴾
 وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤَثِّرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿٧﴾ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿٨﴾ صُحُفِ

إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿٩﴾

Маккӣ

Сураи Торик

17 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ النَّجْمُ
التَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ
خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ تَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾
إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ
وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾
إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِأَهْزَلٍ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾
وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهْلِكُ الْكَافِرِينَ أَهْمَلَهُمْ زُوَيْدًا ﴿١٧﴾

Маккӣ

Сураи Буруҷ

22 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талафуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿١٦﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿١٧﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا
 قُعُودٌ ﴿١٨﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿١٩﴾ وَمَا نَقَمُوا
 مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٢٠﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٢١﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا
 الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَهُمْ عَذَابُ
 الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ جَنَّاتُ تَجْرِي مِنْ
 تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ﴿٢٣﴾ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿٢٤﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿٢٥﴾
 إِنَّهُ هُوَ يُبَدِّئُ وَيُعِيدُ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿٢٧﴾ ذُو الْعَرْشِ
 الْمَجِيدُ ﴿٢٨﴾ فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿٢٩﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿٣٠﴾
 فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿٣١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿٣٢﴾ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ
 مُحِيطٌ ﴿٣٣﴾ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَجِيدٌ ﴿٣٤﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٣٥﴾

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ أَنْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ
 مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾
 يَأْتِيهَا الْإِنْسُنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ
 أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ مُحَاسَبٌ حِسَابًا يُسِيرًا ﴿٨﴾
 وَيُنْقَلَبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾
 فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصَلِّي سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ
 مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا
 ﴿١٥﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقِ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ
 ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ
 عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾
 وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ
 ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талафуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиб

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾

وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ

لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ

كِتَابَ الْفُجَارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٧﴾ كِتَابٌ

مَرْقُومٌ ﴿٨﴾ وَيَلُوكُ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٩﴾ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ

﴿١٠﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١١﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا

قَالَ أَسْطِيرُ الْأُولِينَ ﴿١٢﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ

﴿١٣﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَّحْجُوبُونَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا

الْجَحِيمِ ﴿١٥﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٦﴾ كَلَّا إِنَّ

كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٨﴾ كِتَابٌ

مَرْقُومٌ ﴿١٩﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٠﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢١﴾ عَلَىٰ

الْأَرَابِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾
 يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَمُهُمْ مِسْكَ ۚ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ
 الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمَرَا جُهُمْ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ
 ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾
 وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾
 وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ
 حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾
 عَلَىٰ الْأَرَابِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثَوَّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

Маккӣ

Сураи Инфитор

19 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ
 فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمْتَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾
 يَتَأَيَّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ
 فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талафуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

بِالَّذِينَ ۞ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ۞ كِرَامًا كَاتِبِينَ ۞ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ۞ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۞ وَإِنَّ الْفَجَارَ لَفِي حَجِيمٍ ۞ يَصَلُّونَهَا يَوْمَ الَّذِينَ ۞ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ۞ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الَّذِينَ ۞ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الَّذِينَ ۞ يَوْمَ لَا تَمَلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا ۞ وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ۞

Маккӣ

Сураи Таквир

29 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۞ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۞ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۞ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۞ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۞ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۞ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۞ وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ۞ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ۞ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۞ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۞ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ ۞ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۞ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ۞ فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۞ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۞ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ۞ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۞ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۞ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ۞ مُطَاعٍ ثُمَّ أَمِينٍ ۞

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ
 عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٥﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٦﴾ فَأَيْنَ
 تَذْهَبُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
 يَسْتَقِيمَ ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾

Маккӣ

Сураи Абаса

42 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿١﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَكَّى ﴿٣﴾
 أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ﴿٤﴾ أَمَّا مَنْ أَسْتَغْنَى ﴿٥﴾ فَأَنْتَ لَهُ
 تَصَدَّى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَكَّى ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ﴿٨﴾
 وَهُوَ يَخْشَى ﴿٩﴾ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى ﴿١٠﴾ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَنْ
 شَاءَ ذَكَرْهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي
 سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ
 شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾
 ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

مَا أَمْرُهُ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ
 صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾
 وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَيْكِهَةً
 وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَتَّعًا لَكُمْ وَلَا نَعْمَكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ
 يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَلِحَتِيهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾
 لِكُلِّ أَمْرٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾
 ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ
 ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكٰفِرَةُ الْفَجْرَةُ ﴿٤٢﴾

Маккӣ

Сураи Нозииот

46 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّزَعَتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّشِطَتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّبْحَتِ
 سَبْحًا ﴿٣﴾ فَالسَّبِقَتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدْبِرَتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ
 تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾

● Тафхим

● Ихфо, ғунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиӣ

أَبْصَرُهَا خَشِيعَةً ﴿١﴾ يَقُولُونَ أَيْنَا لِمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿٢﴾ أَيْذَا
 كُنَّا عِظْمًا نَخْرَةً ﴿٣﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذَا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿٤﴾ فَإِنَّمَا هِيَ
 زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿٥﴾ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿٦﴾ هَلْ أَتَيْتُكَ حَدِيثُ
 مُوسَى ﴿٧﴾ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿٨﴾ أَذْهَبَ إِلَى
 فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿٩﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى ﴿١٠﴾ وَأَهْدِيكَ
 إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ﴿١١﴾ فَأَرْسَلْنَا آيَةَ الْكُبْرَى ﴿١٢﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَى ﴿١٣﴾
 ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى ﴿١٤﴾ فَحَشَرَ فَنَادَى ﴿١٥﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ
 الْأَعْلَى ﴿١٦﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ﴿١٧﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَعِبْرَةً لِمَنْ تَخْشَى ﴿١٨﴾ ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا ﴿١٩﴾ رَفَعَ
 سَمَكَهَا فَسَوَّيْنَاهَا ﴿٢٠﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢١﴾
 وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَلْنَاهَا ﴿٢٢﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٢٣﴾
 وَالْجِبَالَ أَرْسَلْنَاهَا ﴿٢٤﴾ مَتَّبِعْنَا لَكُمْ وَإِلَّا نَعْلَمِكُمْ ﴿٢٥﴾ فَإِذَا جَاءَتْ
 الطَّامَّةُ الْكُبْرَى ﴿٢٦﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ﴿٢٧﴾ وَبُرِّزَتْ

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талафуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиб

الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَنْ طَغَى ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ
 وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿٤١﴾
 يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِلُهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا ﴿٤٣﴾
 إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَىٰ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مَنِ تَحْشَدُهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ
 يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحًى ﴿٤٦﴾

Маккӣ

Сураи Набаъ

40 оят

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبِإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ
 ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ
 مَهْدًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا
 نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾
 وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا
 مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талаффуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди вочиб

● Мадди табиӣ

وَجَنَّتِ الْفَافَا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَتَنَا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ
 فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾
 وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾
 لِلطَّاغِيْنَ مَعَابًا ﴿٢٢﴾ لَبِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا
 شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وَفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا
 لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ
 أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ إِنَّ
 لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾
 وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّنْ
 رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنِ
 لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا ﴿٣٨﴾ لَا
 يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أُذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٩﴾ ذَلِكَ الْيَوْمُ
 الْحَقُّ ﴿٤٠﴾ فَمَنْ شَاءَ اخْتِذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَعَابًا ﴿٤١﴾ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا
 يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَلَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٢﴾

● Тафхим

● Ихфо, гунна, иқлоб ва идғоми боғунна

● Талафуз нашудан

● Қалқала

● Мадди лозим

● Мадди чоиз

● Мадди воҷиб

● Мадди табиб

БАХШИ СЕЮМ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ
يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا
وَمَا يَدَّكُرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٢٩﴾

«(Худованд) ҳикматро ба касе бихоҳад,
ато менамояд ва ба касе ҳикмат
дода шавад, воқеан ҳам, хайри
бисёре ба ӯ дода шудааст ва
ба чуз соҳибхирадон
панд намегиранд».

(Бақара, 269).

1. Маърифати Ҳақ

Шинохти Ҳақ таъоло ва эътироф ба ҳастӣ ва ягонагии \bar{U} асоси маърифати инсонӣ ба шумор меравад ва он аз фитрати пок ва андешаи солими шахс хабар медиҳад. Зеро ҳеҷ андешаи солим ва фитрати поке наметавонад дар мавҷудият ва ягонагии Ҳақ таъоло шакке дошта бошад. Қуръони карим бо маҳкум намудани ҳар гуна шакке дар бораи ҳастӣ ва ягонагии Худованд мефармояд:

«Оё дар бораи Худо (он) офаридгори осмонҳо ва замин шак аст?...».³

Бинобар ин, маърифати Ҳақ таъоло ва шаҳодат додан ба ҳастӣ ва ягонагии \bar{U} аввалин рукни бинои Исломо мебошад. Бандаи мӯъмин бояд панҷ рукни бинои Исломо ба таври дуруст бидонад ва онҳоро ба фарзандон ва наздикони худ таълим диҳад. Зеро дар ташаккули шахсияти солими инсонӣ ва тарбияи дурусти фарзанд ҳамон барномае бештар муваффақ аст, ки бар пояи маърифати динӣ бино ёфта бошад. Паёмбар (с) мефармояд:

«Исломо бар панҷ чиз бино ёфтааст: а) Шаҳодат додан бар ин ки ба ҷуз Аллоҳ таъоло ҳудои дигаре вучуд надорад ва ин ки Муҳаммад банда ва фиристодаи \bar{U} ст; б) Барпо доштани намоз; в) Додани закот; г) Ҳаҷ кардан ва д) Рӯзаи моҳи Рамазон».⁴

* * *

Шаҳодат додан ба ҳастӣ ва ягонагии Худованд ба ин маъност, ки:

а) Барои ин олам офаридгор ва сарчашмае вучуд дорад, ки он зоти поки Ҳақ таъоло мебошад.

б) Тамоми мавҷудот ва олами ҳастиро \bar{U} офарида ва низоми бақо ва ҳаракати пайвастаи онро бо сохтори устувор, конунмандихои дақиқ ва назми зебоне таъмин намудааст, ки дар он ҳеҷ норасоӣ ва шикофе дида намешавад. **«Боз чашматро (ба тамошо ва мушоҳидаи он) баргардон, оё дар он ҳеҷ (норасоӣ ва) шикофе мебинӣ?».**⁵

Дар сар то сари низоми офариниш осори қудрати як офаридгор ва нусхаи ягонае, яъне ваҳдате дар офариниш мушоҳида мешавад,

³ Сураи Иброҳим, 14: 10.

⁴ Саҳеҳи Бухорӣ, 8, 4514; Саҳеҳи Муслим, 114; Сунани Тирмизӣ, 2609.

⁵ Сураи Мулк, 67: 3.

ки он бар ягонагии офаридгор ва сарчашмаи офариниш далолат менамояд. «Дар офариниши Худои бахшанда ҳеҷ тафовут (ва гуногунносаҳаги)-е намебинӣ». ⁶

в) Касе ва ё чизе дар ин офариниш ва тадбири ҳақимонаи олами ҳастӣ ҳамроҳи ӯ ширкат наварзидааст. Инро тавҳиди дар холиқиқат (офаридгорӣ) мегӯянд.

г) Гардонандаи чархи коинот, тадбиркунандаи умури мавҷудот, нигоҳдорандаи низоми олам ва фароҳамсози шароити бақо ва қонунманди (суннат)-ҳои идомаи ҳаёти мавҷудот ӯ таъоло мебошад ва касе дар ин корҳо бо ӯ шарик нест. Инро тавҳиди дар рубубият (парвардигорӣ) мегӯянд.

д) Дунёро бар ботил ва беҳуда наофаридааст, балки онро ҳадафманд ва бар пояи ҳикмати азалии худ офаридааст. Ҳеҷ мавҷуде-ро дар он бе сарнавишт, ҳатти сайри ҳаёт ва барномаи дурусти зиндагӣ нагузоштааст.

Пас ҳатман, инсонро низ бе сарнавишт ва бе барномаи дурусти зиндагӣ боқӣ нагузоштааст, балки саодат ва ҳатти сайри зиндагии ӯро ба василаи паёмоварони худ бо барномаи ҳидоят ва тарҳи комиле бо номи дин таъмин намудааст.

Зеро мантиқи ақл тақозо мекунад, ки вақте Худованд тарҳи ҳаракат ва маҷрои зиндагии тамоми мавҷудотро бо низоми дақиқе дар фитрати онҳо ниҳода бошад, пас ноғузир барои инсон, ки бо лотарин ташаккули мавҷудоти олам мебошад, низ чунин барномае-ро пешбинӣ намудааст.

Шинохт ва зиндагии инсон бар асоси ин барномаи ҳидоят, яъне дар чорҷӯбаи арзишҳои динӣ ва меъёрҳои шаръӣ тавҳиди дар улуҳият ва ягонагии маъбуд мебошад. Ба ибораи дигар, Ҳақ таъолоро ягона маъбудии барҳақ доништан ва тамоми ибодатҳо, истионатҳо, дуъоҳо, тарзи тафаккур ва шеваи зиндагиरो бар асоси муқаррароти шаръ тарҳрезӣ намудан ва танҳо Худои ягоноро сазовори он ҳама доништан тавҳиди дар улуҳият мебошад.

Дин маҷмӯаи арзишҳои олий, ормонҳои неқ ва паёмҳои ҷовидонаи илоҳӣ мебошад, ки аз ҳазонаи илми Худованд барои ҷомеаи башарӣ ба армуғон фиристода шудааст.

* * *

⁶ Сураи Мулк, 67: 3.

Шаҳодат додан ба паёмбарии ҳазрати Муҳаммад (с) ба ин маъност, ки Худованд ўро барои расонидани рисолат ва паёмҳои ҷовидонаи худ баргузидааст ва ўро дар байни худ ва башарият намоянда ва воситае қарор додааст.

Расули акрам (с) дар зимни ваҳйи илоҳӣ арзишҳои олии башарӣ ва паёмҳои ҷовидонаи Исломо дарёфт карда ва ба башарият расонидааст. Ҷомеаи башарӣ, ба хусус мусалмонон, абадан маҷнун ришолат ва ҳадамоти арзандаи Паёмбари акрам (с) мебошанд. Бинобар ин, бояд аз вай пайравӣ намоянд, ўро дӯст доранд ва бар равоии покаш салавот фиристанд.

2. Покизагӣ аз назари Исломо

Покизагӣ яке аз асосҳои муҳими дини Исломо ба шумор меравад ва ба қавли баъзе донишмандон аз чор як ҳиссаи шариатро покизагӣ ташкил медиҳад.⁷

Покизагӣ тақозои фитрат ва зарурати табиӣ барои ҳаёти инсон аст ва дар рушди маънавиёт, таъмини саломатӣ ва тарбияи дурусти ў аҳамияти зиёде дорад. Илова бар ин, Исломо мавзӯи покизагиро таъкид ва ба пайравони худ дар бораи он тавсияҳои боарзише намудааст, балки барои он тарҳ ва барномаи махсусе бо номи «поки» (таҳорат) пешбинӣ намудааст.

Паёмбари акрам (с) мефармояд: *«Даҳ чиз аз фитрат аст: 1) кӯтоҳ кардани мӯйлабҳо, 2) ба ҳолати табиӣ гузоштани риш, 3) мисвок кардан, 4) истиншоқ кардан (биниро бо об шустан), 5) гирифтани нохунҳо, 6) шустани хамгаштҳо ва пайвандҳои даст, 7) чидани мӯи зери багал, 8) тарошидани мӯи зери ноф, 9) ва истинҷо кардан бо об»*. Ровии ҳадис – Мусъаб – мегӯяд: «Ва даҳумашро фаромӯш кардам ва фикр мекунам, ки он *мазмаза (шустани даҳон)* бошад».⁸

Чӣ тавре мебинем, Паёмбари акрам (с) дар ҳадиси боло тамоми мавзӯҳоеро, ки ба гунае ҷои чиркнишин ва ҷамъ омадани олудагиҳо дар бадан ташкил медиҳанд, ба таври фарогир зикр намудааст.

Исломо дар бораи тозагӣ бехтарин барномаро барои башарият пешкаш намудааст ва вақте бандаи мӯъмин онро ба таври пурра

⁷ Манзур Муҳаддиси Дехлавӣ Шоҳ Валиюллоҳ мебошад. Ў ин матлабро дар китоби «Ҳуҷҷатуллоҳи болиға» баён доштааст.

⁸ Саҳеҳи Муслим, 603, 604; Сунани Абӯдовуд, 53; Сунани Тирмизӣ, 2757; Сунани Насоӣ, 5055, 5056, 5057; Сунани Ибни Моча, 293.

дар ҳаёти ҳаррӯзаи худ татбиқ ва риоя намояд, дар сатҳи баланди беҳдоштӣ ва гигиенӣ қарор мегирад. Татбиқи амалӣ ва риояи ин барномаи тозагӣ-гигиенӣ ҳам покизагӣ ва саломатии инсонро таъмин менамояд ва ҳам ибодати Худо ба шумор меравад. Риоя накардани он дар ҳаёти амалӣ дар айни ҳоле, ки боиси расидани зарарҳои гуногуне ба саломатии инсон мегардад, ҳамзамон таҳаллуф аз меёрҳои покизагии шаръ низ ба шумор меояд.

Барои ошноии беҳтари мардум ба ин барномаи покизагӣ-гигиенӣ Ислом мо хулосаи онро ба ҳайси дастуруламали ҳаррӯзаи банди мӯъмин пешкаши онҳо менамоем.

а) Шустани дастҳо

Аз он ҷо, ки дастони инсон вазифаҳои муҳиммеро дар ҳаёти ӯ иҷро мекунанд ва тақрибан аксари корҳои зиндагиро ба воситаи онҳо анҷом медиҳад, бештар аз ҳар узви дигаре дучори олудагӣ, нопокӣ ва ҳар гуна чангу ғуборе мегарданд. Илова бар ин, дастҳо ҳамеша кушода мебошанд ва эҳтимоли олудагии онҳо ба ҳар гуна микроб ва зарраҳои хурди захролуд ва зараровар зиёдтар мебошад.

Бинобар ин, дини Ислом ба тозагӣ ва шустани онҳо ҳамеша, ба хусус дар мавридҳои зерин, таъкид намудааст:

1. Вақте одам аз хоб бармехезад, пеш аз ҳама, яъне пеш аз он ки дастони худро ба обе ва ё хӯроке бизанад, бояд онҳоро бишӯяд. Паёмбари Худо (с) мефармояд: **«Вақте касе аз шумо аз хоб бархост, пеш аз он ки дастонашро ба зарфи обе фуру намояд, аввал онҳоро се бор бишӯяд, зеро ӯ намедонад, ки дастонаш (дар аснои хоб) дар қучо буданд».**⁹

Пас бояд ҳар кас дастони худро вақте аз хоб бармехезад, ҳам пеш аз вузӯ ва ҳам пеш аз хӯрок хӯрдан се бор бишӯяд. Зеро одам вақте мехобад, дигар намедонад, ки дастонаш ба кадом узви баданаш мерасанд ва ё дар қучо гузошта мешаванд.

2. Ин дар ҳолате аст, ки дар онҳо наҷосати зоҳир дида нашавад, аммо вақте онҳо ба наҷосате олула бошанд, чи аз хоб бархоста бошад, чи дар бедориаш, вочиб аст онҳоро бишӯяд.

3. Ҳамин тавр, вақте мехоҳад бо дастонаш хӯрок бихӯрад ва ё онҳоро ба зарфи обе фуру намояд, ҳарчанд онҳо ба наҷосате олула набошанд ҳам, суннат аст, ки онҳоро бишӯяд. Зеро эҳтимол дорад, ки

⁹ Саҳеҳи Муслим, (278)-87, 88; Сунани Абӯдовуд, 103, 104, 105; Сунани Тирмизӣ, 24; Сунани Насоӣ, 1; Сунани Ибни Моча, 393. Бухорӣ низ онро дар Саҳеҳи худ дар баҳше аз ҳадиси 162 ривоят кардааст.

онҳо ба чангу ғубор ва ё микробе олуда шуда бошанд. Дар ҳадисе ривоят шудааст, ки: *«Баракати таом дар вузӯ, яъне дар шустани дастҳо пеш аз он ва баъд аз он мебошад»*.¹⁰

4. Пас аз хӯрдани таом низ шустани дастҳо суннат мебошад. Икрош ибни Абӯзуайб (р) дар ҳадиси муфассале ривоят мекунад, ки: *«... Пас аз он об оварда шуд ва Расули Худо (с) дастони худро шуст ва бо тарии каффи дастонаш рӯй, банди дастҳо ва сарашро масҳ кашид ва фармуд: Эй Икрош, вузӯи пас аз таом ҳамин мебошад»*.¹¹

Ҳамчунин ривоят шудааст, ки Расули Худо (с) фармуд: *«Касе (бо дастони ношуста) бихобад ва дар дастонаш (олудагӣ) ва ё бӯе аз равған монда бошад ва ба сабаби он балое ба ӯ расад, дигар касеро ҷуз худ маломат накунад»*.¹² Яъне вақте одам бо дастони ношуста ва хӯроколуд мехобад, бӯи равғане, ки дар онҳо боқӣ мондааст, ҳар гуна ҳашароти зараррасон ва ё чинхоро ба сӯяш чалб менамояд. Зеро таоми онҳо пасмондаи хӯрок ва чарбиҳои ношуста мебошад. Дар ин ҳолат одам, вақте бо дастони ношуста мехобад, боиси ба зиён гирифтори гаштани худ мегардад.

б) Шустани даҳону бинӣ

Дини Ислом ба покиза нигоҳ доштани даҳон ва шустани дандонҳо аҳамияти зиёде додааст. Ҳанӯз ҳазору чаҳорсаду чанд сол пеш аз тараққӣ ва пешрафти дастовардҳои илмии башарият дини Ислом барои покизагии даҳон ва шустушӯи дандонҳо тавсияҳо ва таъкидоти зиёде намуда буд. Расули Худо (с) мефармояд: *«Мисвок кардан боиси покизагии даҳон ва мӯҷиби хушнудии Худо аст»*.¹³ Дар ҳадиси дигаре мефармояд: *«Агар бар умматам машаққат намешуд, онҳоро дар вақти ҳар намоз ба мисвок кардан амр мекардам»*.¹⁴

Расули Худо (с) илова бар тавсияҳои муҳимме, ки дар бораи тоза нигоҳ доштани даҳон ва шустани дандонҳо намуда, ба таври

¹⁰ Сунани Абӯдовуд, 3761; Сунани Тирмизӣ, 1846. Ҳадисро дар ҳар ду Сунан заъиф гуфтаанд, вале Музирӣ онро ҳадиси ҳасан донистааст. «Тӯҳфаи Аҳвазӣ» (Ҷ. 5. С. 593). Дар таҳриҷи муснади имом Аҳмад (Ҷ. 17. С. 93, 23622) низ исноди онро ҳасан гуфтааст. Ба ҳар ҳол назари аксари аҳли илм он аст, ки шустани дастҳо пеш аз таом мустаҳаб аст.

¹¹ Сунани Тирмизӣ, 1848; Сунани Ибни Моча, 3274. Дар Сунани Ибни Моча лафзи ахири ҳадис наомадааст ва дар таҳриҷи аҳодиси Тирмизӣ ҳадисро заъиф гуфтаанд.

¹² Сунани Абӯдовуд, 3852; Сунани Тирмизӣ, 1860.

¹³ Саҳеҳи Бухорӣ, муқаддимаи ҳадиси 1934; Сунани Насоӣ, 5; Сунани Ибни Моча, 289; Сунани Доримӣ, 688. – Ҷ. 1. – С. 285; Муснади имом Аҳмад, 7, 23683, 24404. – Ҷ. 1, 7. – С. 7, 71, 187.

¹⁴ Саҳеҳи Бухорӣ, 887, 7240; Саҳеҳи Муслим, (252)-42.

амалӣ низ рӯзе чанд бор дандонҳояшро мисвок мекард ва пас аз хӯрдани гӯшт ва ё хӯрокҳои равғанӣ даҳонашро бо об мазмаза – обгардон мекард. Аз Оиша (р) пурсида шуд, ки: *«Паёмбар (с) вақте ба хонааш медаромад, аз чӣ коре шуруъ мекард? Фармуд: Аз мисвок кардан»*.¹⁵

Аз Хузайфа ибни Ямон (р) ривоят шудааст, ки: *«Он Ҳазрат (с) шабҳо вақте барои намози таҳачҷуд мехест, (пеш аз вузӯ) дандонҳояшро мисвок мекард»*.¹⁶

Аз Ибни Аббос (р) ривоят шудааст, ки: *«Расули Худо (с) шир нӯшид ва даҳонашро обгардон кард ва фармуд: Он (дар таркибааш) равған дорад»*.¹⁷ Аз Сувайд ибни Нӯъмон (р) ривоят шудааст, ки: *«Расули Худо (с) дар соли (фатҳи) Хайбар талқон хӯрд ва мо низ хӯрдём. Он гоҳ даҳонашро обгардон кард ва мо низ обгардон кардем ва намози шомро гузоридём»*.¹⁸

Бинӣ дар бадани ҳайвоноти зинда, аз ҷумла одам, роҳи нафас ва фуру бурдани ҳаво мебошад. Худованд ин узви муҳимро бо тамоми васоиле, ки барои анҷоми вазифаи табиӣ он зарурат доранд, мучаҳҳаз намудааст. Яке аз вазифаҳои муҳимми он дар чараёни фуру бурдани ҳавои нафас тасфия ва пок гардонидани он ба воситаи пашмакҳо ва нармие, ки дар маркази он ҷойгир шудааст, мебошад. Бинӣ бо анҷоми ин вазифаи муҳим ҷисми инсон ва дигар ҳайвоноти зиндаро аз олуда шудан ба чангу ғубор ва дигар зарраҳои хурди микроболуд ҳифз менамояд. Вазифаи дигаре, ки ин нармии дохили бинӣ иҷро менамояд, мӯътадил намудани ҳавои сард мебошад, то ба шушҳо ва дигар узвҳои нозуки дохилӣ зарар нарасонад.

Дар чараёни тасфия ва пок гардонидани ҳаво гарду ғубор ва дигар зарраҳои хурде, ки дар таркиби ҳаво вучуд доранд, дар ҳамин пашмакҳо ва нармии бинӣ боқӣ мемонанд. Бинобар ин, дини Ислом ба шустан ва тоза намудани нармии бинӣ аҳамияти бузурге зо-

¹⁵ Саҳеҳи Муслим, (253)-43, 44; Сунани Абӯдовуд, 51; Сунани Насоӣ, 8; Сунани Ибни Моҷа, 290.

¹⁶ Саҳеҳи Бухорӣ, 245, 889, 1136; Саҳеҳи Муслим, (255)-46, 47. Аз Ибни Аббос (р) низ ҳадисе ба ҳамин маъно ривоят шудааст. Вай шабе дар хонаи Паёмбар (с) хобид ва дид, ки: *«Паёмбари Худо (с) дар охириҳои шаб аз хоб бархост ва ба берун баромада, ба осмон нигоҳ кард ва ояти 190 ва 191-уми сураи Оли Имронро тиловат намуда, ба хона баргашт. Он гоҳ дандонҳояшро мисвок намуда, вузӯ гирифт ва намоз хонд. Сипас (каме) хобид ва боз бархоста ҳамин корро такрор кард»*. (Саҳеҳи Муслим, (256)-48).

¹⁷ Саҳеҳи Бухорӣ, 211, 5609; Саҳеҳи Муслим, (358)-95.

¹⁸ Саҳеҳи Бухорӣ, 211, 215, 2981; Сунани Насоӣ, 186.

хир намуда, мардумро ба шустани он дар аснои шустушӯи дасту рӯй ва ё дар вақти вузӯ амр кардааст. Паёмбар (с) мефармояд: *«Вақте касе аз шумо аз хоб бархост ва вузӯ гирифт, се бор биниширо бишӯяд. Зеро шайтон шабона дар димоғ (дохили бини)-аш меҳобад»*.¹⁹

в) Гусли ҳафтаӣ

Бадани одам дар натиҷаи арақ кардан ва нишастани гарду ғубор чиркин мешавад ва дар чунин ҳолат бӯи нохуше аз вай берун меояд. Ин амр илова бар он ки боиси озор ва нохушии одамони атрофи ӯ мегардад, ба саломатии вай низ зарар дорад. Зеро вақте болои пӯсти баданро қабате аз чирк ва гарду ғубор фаро мегирад, роҳҳои баромадани арақ ва ҳар гуна ашёи дигари бухоршавандаро аз бадан мебандад. Ин ҳолат барои ҷисм вазниние эҷод менамояд ва боиси сустӣ ва афсурдагии он дар анҷоми вазоифаш мегардад.

Бинобар ин, дини Ислому мусалмононро ҳафтае ҳадди ақал як бор ба шустани бадан тавсия намуда ва ба гусли рӯзи ҷумъа ба таври ҳосе таъкид намудааст, зеро шахси мусалмон дар он рӯз ҳатман барои намоз дар миёни ҷамъи азиме аз намозгузoron ҳозир мегардад ва яке аз меъёрҳои ахлоқӣ дар он рӯз ин аст, ки бо бадани покӣ ва бӯи хуш дар он ширкат варзад. Расули Худо (с) мефармояд: *«Гусли рӯзи ҷумъа бар ҳар шахси болиғ воҷиб аст ва ин ки мисвок намояд ва агар хушбӯие пайдо кунад, хушбӯӣ бизанад»*.²⁰

Дар ҳадиси дигаре мефармояд: *«Бар ҳар шахси мусалмон ҳақ аст, ки дар зарфи ҳафт рӯз – ҳар ҳафта – гусл намояд: сару баданиширо бишӯяд»*.²¹

Шустан ва покӣ доштани бадан вақте мавсими гармо бошад ва бадан тез-тез ба бӯи арақ ва қабати чирк пӯшида шавад, зарурати бештаре пайдо мекунад.

г) Ҳифзи покизагии об

Об сарчашма ва манбаи ҳаёти тамоми мавҷудоти зинда мебошад. Худованд барои ҳифз ва идомаи ҳаёти мавҷудот дар рӯи замин обро ба сурати дақиқе дар укёнусҳо, баҳрҳо ва дигар захира-

¹⁹ Саҳеҳи Бухорӣ, 3295; Саҳеҳи Муслим, (238)-23.

²⁰ Саҳеҳи Бухорӣ, 880; Саҳеҳи Муслим, (846)-7. Дар ин бора ҳадисҳои зиёде ворид шудааст.

²¹ Саҳеҳи Бухорӣ, 897, 898, 3487; Саҳеҳи Муслим, (849)-9.

гоҳҳои табиат ниғаҳ доштааст. Ба андозаи муайяне аз захираи оби ҷаҳониरो ба сурати оби тоза дар муҳити замин захира намуда ва онро дар зимни қонуниятҳои муназзаме ба сурати чашмаҳо, дарёҳо ва барфу борон дар рӯи замин ба гардиш даровардааст.

Аҳамияти оби тоза барои ҷомеаи башарӣ дар ҳамин ним асри гузашта маълум гардид. Ҷомеаи ҷаҳонӣ пас аз мушоҳидаи тағйироти азиме дар муҳити кураи замин, хушкдани баҳрҳо, хушксолиҳо ва маҳрум мондани шумораи зиёде аз аҳолии дунё аз оби ошомидани солим ба ин воқеият изҳори тавачҷӯх намуданд. Ҳамчунин, вақте илм исбот кард, ки бемориҳо ва микробҳои зиёде аз тариқи нӯшидани обҳои олуда ба инсон сироят мекунанд, диққати мардум ба тозагии об бештар гардид.

Пас бояд эътироф кард, ки дини Ислом чӣ неъматӣ бузурге барои башарият аст. Наздик ба якуним ҳазор сол пеш дар иршодоти Расули ақрам (с) дар бораи тоза ва солим ниғаҳ доштани об чандон таъкид шудааст, ки назирӣ онро дар ҳеҷ таълимот ва консепсияҳои илмӣ дигар намебинем. Аз ҷумла, аз пешоб кардан дар оби истода ва бечараён наҳй намудааст, он ҷо ки мефармояд: *«Ҳеҷ кадоме аз шумо дар оби қарор ва истодае, ки ҷорӣ нест ва онро барои гусл ва ошомидан истифода мебарад, бавл нанамояд»*.²² Ба ҳамин маъно ривояти дигаре низ омадааст: *«Ҳеҷ кадоме аз шумо дар оби истодае, ки ҷорӣ нест ва онро барои гусл ва шустушӯяш истифода мебарад, пешоб нанамояд»*.²³

Дар ҷои дигар аз ғусли ҷанобат дар оби беҳаракат наҳй намуда, мефармояд: *«Ҳеҷ кадоме аз шумо дар оби истода (обе, ки ҷорӣ нест) аз ҷанобат гусл нанамояд»*.²⁴

Илова бар ин роҳнамоиҳои арзишманд ва тавсияҳои муҳим, дини Ислом барномаи ибодат ва намозро ба покӣ ва тозагӣ саҳт вобаста намудааст ва ҳеҷ намозро бе покӣ ва таҳорат қабул намекунад. Вақте шахси мусалмон дар як шабонарӯз ба тартиб ва дар вақтҳои муайян намоз мегузорад, ҳатман, барои он худро пок ва ботаҳорат месозад. Пас вақте ба ҳамон тартиб ба намозҳои худ пойбандӣ нишон диҳад, ин ба маънои он аст, ки ҳамеша покиза ва бо таҳорат мегардад. Ба ибораи дигар, барномаи намоз ҳам робитаи бандаро бо Парвардигораш барқарор менамояд ва ҳам покизагӣ ва саломатии ўро таъмин месозад.

²² Саҳеҳи Ибни Ҳиббон, 1256. – Ҷ. 4. – С. 67; Саҳеҳи Ибни Хузайма, 94. – Ҷ. 1. – С. 50.

²³ Саҳеҳи Бухорӣ, 239; Саҳеҳи Муслим, (282)-95, 96; Сунани Абӯдовуд, 69; Сунани Тирмизӣ, 68; Сунани Насоӣ, 57, 58, 221, 398.

²⁴ Саҳеҳи Муслим, (283)-97; Сунани Насоӣ, 220, 330, 394.

3. Тарбияи солими фарзанд

Тарбияи дурусти фарзандон бар пояи маърифати динӣ ва ба вучуд овардани пойгоҳ (таҳдоби)-и имоние дар ботини онҳо аз ҷумлаи заруратҳои динии ҳар фарди мусалмон ба шумор меравад.

Онҳо вақте бо фитрати солим, ахлоқи ҳамида ва андешаи нек ба камол мерасанд, ки дар марҳалаҳои рушди фикрӣ ва ташаккули шахсияти худ аз ҳамон синну соли хурдӣ бо маърифати Ҳақ, шинохти арзишҳои инсонӣ ва некиҳо парвариш ёфта бошанд. Шинохти ҷойгоҳи падару модар, эҳтироми онҳо ва дигар муносибатҳои неки иҷтимоӣ, вақте аз тариқи тарбияи динӣ дар ботини онҳо устувор гардида бошанд, дигар ҳеҷ гоҳ дар даврони калонсолӣ аз назари онҳо дур на мешаванд.

Куръони карим ба Паёмбари акрам (с) мефармояд: **«Ва аҳли худро ба намоз амр кун ва бар он пойдорӣ намо...»**.²⁵

Тарбияи фарзанд аз ҳамон рӯзи ба дунё омаданиаш шурӯъ мешавад, ҳарчанд омодагии падару модар барои фарзанддор шудан бояд аз ҳамон даврони издивоҷ оғоз гардад. Яке аз суннатҳои Ислом он аст, ки пас аз таваллуди фарзанд ўро ба назди шахси табаррук ва бузурге баранд. Он бузургвор ўро таҳник намояд ва дар ҳаққаш дуъои нек кунад. Он гоҳ дар гӯшаш азон гӯянд.

Падар бояд номи неке барои фарзандаш интихоб намояд ва барои шодбош ва шукронаи неъматҳои фарзанд дар рӯзи ҳафтум таоме бо номи таоми ақиқа омода созад. Расули Худо (с) мефармояд: **«Навзод дар гаври ақиқааш мебошад. Рӯзи ҳафтум ба (муносибати) вай забҳе шавад, номгузори шавад ва сараш тарошида шавад»**.²⁶

Ин иқдоми нек оғози тарбияи солими фарзанд мебошад. Сипас бояд дар марҳалаҳои гуногуни синну соли ба тарбияи баданӣ, маънавӣ, имонӣ, иҷтимоӣ ва ғайраи ӯ бипардозад. Дар синни ҳафтсолагӣ вайро кам-кам ба намоз ҷалб намояд ва кӯшиш кунад, ки то синни даҳсолагӣ пурра намозхон шавад. Паёмбари акрам (с) мефармояд: **«Фарзандони худро дар синни ҳафтсолагӣ ба намоз амр намоед ва онҳоро бар (тарки) он дар даҳсолагӣ таъдиб кунед ва онҳоро дар бистарҳои хоб аз ҳам ҷудо созед»**.²⁷

²⁵ Сураи Тоҳо, 20: 132.

²⁶ Сунани Абӯдовуд, 2837, 2838; Сунани Тирмизӣ, 1522; Сунани Насоӣ, 4231; Сунани Ибни Моча, 3165.

²⁷ Сунани Абӯдовуд, 495.

4. Хомӯш сохтани оташ пеш аз хоб

Дини мубини Ислом мардуми мусалмонро ба риояи баъзе меъёрҳои амниятӣ ва эҳтиёт дар зиндагӣ роҳнамоӣ кардааст. Аз ҷумла ба онҳо тавсия намудааст, ки пеш аз хоб дарҳои худро бибанданд, даҳони машқоро бибанданд, рӯи зарфҳои обро бипӯшонанд ва оташ ва чароғро хомӯш созанд.

Ин роҳнамоии Ислом ҳам ҷанбаи амниятӣ, ҳам ҷанбаи эҳтиёт дар зиндагӣ ва ҳам ҷанбаи беҳдоштӣ (гигиенӣ) дорад, зеро дар торикии шаб ҳар гуна мавҷудоти зиёновар ва ҳатто дузду роҳзан дар ҳоли гашту гузор ва машғули фаъолият мебошанд. Вақте одам дари худро мекандад, то андозае аз шарри онҳо эмин мегардад.

Вақте одам оташ ва ё чароғро пеш аз хобидан хомӯш месозад, худ ва манзилашро аз хатари сӯхтор эмин медорад, зеро оташ чизи пешгуинашаванда мебошад ва илова бар ин, дар натиҷаи ҳаракат ва гашту гузори баъзе мавҷудот хавфи сар задани ҳодисаҳои ғайри ҷашмдошт аз эҳтимол дур нест. Ҳамчунин ногаҳон қатъ шудан ва аз нав омадани василаҳои гармидиҳандаи газӣ хатари ҷиддие барои ҳаёти одамон дорад.

Вақте даҳони машқро мекандад ва рӯи зарфҳои обро мепӯшонад, об ва нӯшокиҳоро аз нӯл задани ҳар навъ мавҷудоти аён ва ноаён ва ҳатто аз афтодани ҷангу губор ва ё ҳар гуна микробе нигоҳ медорад.

Бо дарназардошти ҳолатҳои номбурда Ислом аз пайравони худ мехоҳад, ки меъёрҳои амниятӣ ва эҳтиётӣ фавақро ҳангоми хоб риоя намоянд. Паёмбари акрам (с) мефармояд: *«(Ҳангоми хоб) дарро бибандед, даҳони машқоро бибандед, рӯи зарфҳоро бипӯшонед ва чароғро хомӯш созед, зеро шайтон дари бастаро намекушояд ва машики баста ва зарфи пӯшидаро боз намекунад. (Бояд бо хабар бошем, ки) ҷонварони зиёновар хонаи мардумро ба сӯхтор мекашанд»*.²⁸

Он Ҳазрат (с) дар ҷои дигар мефармояд: *«Вақте ба-хоб меравед, оташро дар хонаҳоятон (афрӯхта) нагузоред»*.²⁹

Вале бояд вақти бастанӣ дар ва дигар корҳо «**Бисмиллоҳ...**» бигӯяд ва ба ин кор дар ҳадиси дигаре тавсия шудааст.

²⁸ Саҳеҳи Муслим, (2012)-96; Сунани Абӯдовуд, 3731, 3732, 5247; Сунани Тирмизӣ, 1812. Дар Саҳеҳи Бухорӣ низ ҳадисҳои зиёде ба ҳамин маъно ривоят шудааст: 3280, 3304, 3316, ва...

²⁹ Саҳеҳи Бухорӣ, 6293; Саҳеҳи Муслим, (2015)-100; Сунани Абӯдовуд, 5246; Сунани Тирмизӣ, 1813; Сунани Ибни Моча, 3769.

5. Муҳофизати кӯдакон ҳангоми фаро расидани торикии шаб

Вақте торикии шаб фаро мерасад, ҳангоми шомгоҳ то соате аз шаб, шайтон (чин)-ҳо ба ҳар тараф паҳн мешаванд. Онҳо аз ҳама бештар дар ҳамин вақт ба одамон, ба хусус кӯдакон, осеб мерасонанд. Вақте ба ҷойҳои муайяни худ расиданд, фазои шаб то андозае ором мегардад. Барои ҳамин Паёмбари акрам (с) мефармояд: *«Вақте торикии шаб фаро мерасад, шайтон (чин)-ҳо (ба ҳар тараф) паҳн мешаванд. Дар ин вақт фарзандони худро (аз гашту гузор дар берун) боз доред. Ҳамин ки соате аз шаб гузашт, онҳоро раҳо созед»*.³⁰ Дар ривояти дигар омадааст: *«... Чинҳо дар ин вақт паҳншавӣ ва осебрасоние доранд»*.

Бинобар ин, бояд кӯдакон ҳангоми фаро расидани торикии шаб – вақти шом то гузаштани соате аз он беназорат ва дар берунҳо гузошта нашаванд, вале пас аз гузашти соате боз метавонанд беташвиш ба берун бароянд.

Ҳаёти инсонро ҳамеша аз сӯи мавҷудоти ноаён ва одамони бад хатарҳо ва осебу зиёнҳои гуногуне таҳдид мекунад. Ин зиёнҳо аксаран дар раванди таъсиргузориҳои худ моҳияти моддӣ ва хусусияти (характер)-и ҷисмонӣ надоранд, то ба осонӣ пешгирӣ карда шаванд. Онҳо таъсироти манфӣ ва осори зиёновари худро бештар дар ҷанбаи равонии одам боқӣ мегузоранд. Бинобар ин, вай ба танҳои аз муқовимат дар баробари онҳо очиз аст. Аз қабилӣ чашми бад, осеби чину шайтон ва ғайра. Осебу зиёни онҳо аз ҳама бештар ба кӯдакон таъсири манфӣ мерасонад.

Аз ин рӯ, Исломи маҷмӯаи дуъохоеро ба мо омӯхтааст, ки ҳар кас худро дар чунин ҳолатҳо ба василаи он дуъоҳо ба паноҳи Худо месупорад ва бо ҳамин аз шарру зиёни онҳо эмин мегардад. Ривоят шудааст, ки Расули Худо (с) набераҳои худ – Ҳасан ва Ҳусайн – ро таъвиз мекард, яъне онҳоро бо ҳандани дуъое ба паноҳ ва ҳимояи Худо месупорид ва чунин мегуфт: *«Шуморо аз ҳар шайтон ва ҳашароте ва аз ҳар чашми расандае ба паноҳи калимоти комил ва томми Худо месупорам ва мегуфт: Падаратон Иброҳим бо ҳамин калимот Исмоил ва Исҳоқро таъвиз мекард»*.³¹

³⁰ Саҳеҳи Бухорӣ, 3280, 3304, 3316; Саҳеҳи Муслим, (2012)-97, (2013)-98; Сунани Абӯдовуд, 3733.

³¹ Саҳеҳи Бухорӣ, 3371; Сунани Абӯдовуд, 4737; Сунани Тирмизӣ, 2060; Сунани Ибни Моҷа, 3525.

Аз Оиша (р) ривоят шудааст, ки: *«Паёмбар (с) ҳар шаб вақте ба бистари хоб мерафт, кафи ҳар ду дасташро чамъ намуда, муаввизот (сураҳои Кул хуваллоҳу аҳад, Кул аъзузу бираббӣ-л-фалақ ва Кул аъзузу бираббӣ-н-нос)-ро меҳонд ва дар онҳо медамид. Сипас онҳоро ба бада-наш ба ҳар ҷое, ки дасташ мерасид, мешакид. Аз сару рӯ ва пеши бада-наш шуруъ мекард ва ин корро се бор такрор мекард»*.³²

Ҳамчунин он Ҳазрат (с) мефармояд: *«Касе ду ояти охири сураи Ба-қараро шабона бихонад, ӯро (аз ҳар чизе) кифоя намоянд»*.³³

Бинобар ин, бояд падару модар ва калонсолон ҳамон гуна, ки ба ҳифзи саломатӣ ва ҳаёти худ эътибор медиҳанд, ба ҳифзи саломатии кӯдаконашон низ эҳтимом варзанд ва онҳоро бо дуъоҳои ривоятшуда таъвиз намоянд, то онҳо ҷисман ва рӯҳан солим ба воя расанд. Паём-бари акрам (с) мефармояд: *«(Таъсири) чаши ҳақ аст...»*.³⁴

6. Одоби хӯрдан ва нӯшидан

Аз ҳамон синни хурдсолӣ бояд ба кӯдакон одоби нишастан, таом хӯрдан, даст шустан пеш аз хӯрок ва ба дасти рост хӯрданро ёд диҳем. Ҳамчунин, ба онҳо бояд одоби мурочиат ба падару модар, бузургсолон ва меҳмононро биомӯзем.

Одоби шаръии таом хӯрдан он аст, ки пеш аз хӯрдан шахс дастони худро бишӯяд, пас аз он «**Бисмиллоҳ**» бигӯяд, бо дасти росташ бихӯрад ва агар таом дар табақ ва зарфҳои умумӣ бошад, аз пеши худ бихӯрад. Паёмбари гиромӣ (с) дар насихате ба писари ҳамсараш Умар ибни Абӯсалама мефармояд: *«Эй ҷавон, (ҳангоми хӯрдан) номи Худо-ро ёд кун, яъне «Бисмиллоҳ» бигӯ, бо дасти ростат бихӯр ва аз пеши худат бихӯр»*.³⁵

Ҳамчунин бояд рост нишаста таом бихӯрад ва дар вақти хӯрдан беузр тақя накунад. Расули Худо (с) мефармояд: *«Ман ҳаргиз дар ҳоли тақя таом намехӯрам»*.³⁶

³² Саҳеҳи Бухорӣ, 5017, 6319; Сунани Абӯдовуд, 5056; Сунани Тирмизӣ, 3402; Сунани Ибни Моча, 3875.

³³ Саҳеҳи Бухорӣ, 4008, 5008, 5009; Саҳеҳи Муслим, (807)-255, (808)-256; Сунани Абӯдовуд, 1397; Сунани Тирмизӣ, 2881.

³⁴ Саҳеҳи Бухорӣ, 5740, 5944; Саҳеҳи Муслим, (2187)-41, (2188)-42; Сунани Абӯдовуд, 3879; Сунани Тирмизӣ, 2061.

³⁵ Саҳеҳи Бухорӣ, 5376, 5377, 5378; Саҳеҳи Муслим, (2022)-108.

³⁶ Саҳеҳи Бухорӣ, 5398, 5399; Сунани Абӯдовуд, 3769; Сунани Тирмизӣ, 1830; Сунани Ибни Моча, 3262.

Пас аз хӯрдан бояд ангуштони худро билесад ва баъд аз он онҳоро бо дастпоке покиза намояд. Паёмбар акрам (с) мефармояд: *«Вақте касе аз шумо аз хӯрдан фориғ гашт, то дасти худро налесад, онро (ба чизе) покиза накунад»*.³⁷

Он гоҳ шукри Худоро ба ҷой оварад ва бигӯяд: *«Алҳамду лиллоҳи касиран таййибан муборакан фиҳи, ғайра макфиййин ва ло муваддаъин ва ло мустагнан ғанҳу раббано»*.³⁸ Ё бигӯяд: *«Алҳамду лиллоҳи-л-лазӣ атъамано ва сақоно ва ҷаълано муслимина»*.³⁹

Одоби нӯшидани об ин аст, ки обро бо як дам нанӯшад ва дар вақти нӯшидан дар зарфи об нафас накашад ва дар он пуф накунад. Паёмбар (с) мефармояд: *«Вақте касе аз шумо об нӯшид, дар зарфи об нафас накашад, яъне нафаси худро дар он хориҷ насозад ва дар он пуф накунад...»*.⁴⁰

Аз Анас ибни Молик (р) ривоят шудааст, ки Расули Худо (с) обро бо се дам ва ё бо се бор нафас гирифтани менӯшид.⁴¹ Ва Анас мегуфт, ки ин равиш ташнагиро тезтар мешиканад.

7. Тарбияи ҷисмонии фарзанд

Дини мубини Ислом ба тарбияи баданӣ ва парвариши наслҳои ҷисман солим аҳамияти ҷиддӣ дода, пайравони худро ба тақвияи сохтори ҷисмонии худ фаро хондааст.

Ислом ҳеҷ паҳлӯи ҳаёти инсонро аз партави таълимоти худ канор нагузоштааст. Пайравони худро ба тарбияи баданӣ ва тақвияи сохтори ҷисмии худ фаро хондааст, зеро рӯҳи тавоно ва ақли солим дар ҷисми солим парвариш меёбад ва ҷомеаи солим аз шахсияти солими инсонӣ ба вучуд меояд. Шахсияти солим ва ҷисман тавоно асоси парвариши дурусти фарзанд мебошад. Инсон вақте масъулиятҳои шаръӣ ва вазифаҳои ҳаётии худро ба таври дилхоҳ анҷом дода метавонад, ки ҷисман солим ва тавоно бошад.

Худованд вақте Толутро ба подшоҳӣ ва сарвари бани Исроил баргузид, ҳикмати онро чунин баён намуд, ки: *«Ҷуро дар вусъати илмӣ ва (тавоноии) ҷисмӣ фузунӣ додааст»*.⁴²

³⁷ Саҳеҳи Бухорӣ, 5456; Саҳеҳи Муслим, 5262.

³⁸ Саҳеҳи Бухорӣ, 5458, 5459; Сунани Абӯдовуд, 3849; Сунани Тирмизӣ, 3456.

³⁹ Сунани Абӯдовуд, 3850.

⁴⁰ Саҳеҳи Бухорӣ, 153, 5630.

⁴¹ Саҳеҳи Бухорӣ, 5631; Саҳеҳи Муслим, 5254; Сунани Абӯдовуд, 3727; Сунани Тирмизӣ, 1884.

⁴² Сураи Бақара, 2: 247.

Мӯъмине дастбакор, чобук ва тавоно дар пешгоҳи Худованд аз мӯъмине корношоям ва нотавон беҳтар аст. Паёмбари акрам (с) мефармояд: «*Мӯъмине тавоно дар назди Худо аз мӯъмине нотавон беҳтар ва маҳбубтар аст...*».⁴³

Бинобар ин, хуб аст фарзандонро барои тарбияи солими ҷисмонӣ ва тақвияти сохтори баданӣ ба навъҳои ҷоиз ва нафъовари варзиш ҷалб намоем. Расули Худо (с) дар ҷавоби шахсе, ки пурсид: Оё фарзанд бар мо ҳаққе дорад? фармуд: «*Оре, ҳаққи фарзанд бар падар ин аст, ки навиштан, шиноварӣ ва тирандозиро ба вай таълим диҳад ва ўро адаби хуб омӯзад*».⁴⁴ Дар хабар аст, ки ҳазрати Умар (р) мефармояд: «*Шиноварӣ, тирандозӣ ва аспсавориро ба фарзандони худ биомӯзад*».⁴⁵

8. Эҳтироми падару модар

Ба ҷой овардани эҳтиром ва хидмати падару модар аз бузурғтарин масъулиятҳои шаръии ҳар фарди мусалмон ба шумор меравад. Худованд ҷойгоҳи онҳоро дар зимни вазифаҳои динии шахс пас аз тавҳид ва шинохти ягонагии худ қарор додааст, он ҷо, ки мефармояд: «*Ва Парвардигорат ҳукм кард, ки танҳо Ўро бипарастед ва ба волидайнӣ худ некӣ намоед...*».⁴⁶

Ислом бо таъкидоти қатъии худ пайравонашро муваззаф намудааст, ки ҷойгоҳи боазамати падару модарро бишиносанд ва ба онҳо эҳтиром бигузоранд. Барои ба вучуд омадани эҳсоси нерӯманд ва пойдоре дар ботини шахс нисбат ба ҷойгоҳи падару модар ва борвар шудани ин мафҳум дар вучуди инсон Қуръон назари ўро ба ранҷҳои модараш дар ҳамл, зоиш, ширдиҳӣ ва парвариши минбаъдаи ў ҷалб менамояд, он ҷо ки мефармояд: «*Мо инсонро ба некӣ (эҳтиром ва бузурғдошт)-и волидайнаш (таъкид ва) тавсия намудем. Модараш ўро бо саҳтӣ (дар шикамаш) ҳамл намуд ва бо саҳтӣ ба дунё овард ва (дар даврони) ҳамл ва ҷудосозии ў аз шир (ба муддати) сӣ моҳ (барои вай ранҷ кашид)*».⁴⁷

⁴³ Саҳеҳи Муслим, (2664)-34.

⁴⁴ Байҳақӣ онро бо санади заъиф ривоят кардааст. Сунани Куброи Байҳақӣ, 20300. – Ҷ. 14 – С. 419. Шуабулимон, 8665. – Ҷ. 6. – С. 401.

⁴⁵ Доктор Ваҳба Зухайлӣ, Фикҳи хонавода. – С. 181.

⁴⁶ Сураи Исро, 17: 23.

⁴⁷ Сураи Аҳқоф, 46: 15.

Бинобар ин, аз инсон қотеона меҳоҳад, ки поси хотири онҳоро бидорад: **«Барои Ман ва барои волидайнат шукргузор бош (ва дар охир) бозгашти ниҳой ба сӯи Ман аст»**.⁴⁸

Нисбат ба онҳо фурутан, дилсӯз ва бораҳм бошад ва дар ҳаққи онҳо ҳамеша дуъои хайр намояд: **«Барои онҳо болҳои раҳматро фуруд овар ва бигӯ: Парвардигоро, онҳоро раҳмат намо, ҳамон гуна, ки маро дар хурдӣ тарбият намуданд»**.⁴⁹

Вақте онҳо ба даврони пирӣ расида бошанд, хидмати онҳоро ба хубӣ ба ҷой оварад ва ба онҳо сухани нек бигӯяд. Ҳеч гоҳ онҳоро ноорохат насозад ва дар баробари ин вазъи онҳо аз худ афсурдагӣ нишон надиҳад ва уф нагӯяд. Қуръони карим мефармояд: **«Агар яке ва ё ҳар дуи онҳо дар назди ту ба (синни) пирӣ бирасанд, ҳеч гоҳ ба онҳо уфф нагӯ ва онҳоро ба дуруштии аз худ нарон ва баръакс, ба онҳо сухани хуб ва каримона бигӯ»**.⁵⁰

Аз мӯҷиботи некӣ ва эҳсон ба волидайн он аст, ки инсон сабабгори бадгӯӣ, носазо ва дашном шунидани онҳо низ нагардад. Паёмбари акрам (с) мефармояд: **«Дашном ва носазо гуфтан ба падару модар гуноҳи кабира ба шумор меравад. Пурсида шуд, ки: Эй Расули Худо (с), оё одам падару модари худро дашном медиҳад? Фармуд: Оре, вақте падару модари мардумро дашном дод, онҳо низ падару модарашро дашном медиҳанд ва худи ӯ сабабгори дашном шудани онҳо гаштааст»**.⁵¹

Пас аз марг барои онҳо дуъо ва истиғфор намудан низ яке аз масъулиятҳои фарзандӣ ва нишонаи вафодории инсон ба ранҷҳои кашода ва эҳёи хотираи неки онҳо мебошад. Корҳои нек ва дуъоҳои фарзанд яке аз он мавридҳои ҳастанд, ки аҷру савоби он ба рӯҳи волидайн мерасад. Худованд дар бораи онҳо ба фарзандон чунин тавсия намуздааст: **«Ва бигӯ: Парвардигоро, онҳоро раҳмат намо, ҳамон гуна, ки маро дар хурдӣ тарбият намудаанд»**.⁵²

9. Насиҳати Лукмон ба фарзандаш

«Лукмон (и ҳаким) дар насихат ба фарзандаш гуфт: Эй фарзанд, ба Худо ширк наёвар, зеро ширк, бешак, зулми бузургест....

⁴⁸ Сураи Лукмон, 31: 14.

⁴⁹ Сураи Исро, 17: 24.

⁵⁰ Сураи Исро, 17: 23.

⁵¹ Саҳеҳи Бухорӣ, 5973; Саҳеҳи Муслим, (90)-146.

⁵² Сураи Исро, 17: 24.

Эй фарзанд, агар амал ва ё гуноҳ (ва чинояти инсон) ба андозаи донаи хардал хурд ва (илова бар он) дар (даруни) санге (ва) ё дар (гӯшае) аз осмонҳо ё замин бошад, Худо онро (дар рӯзи қиёмат) меоварад. Худо бисёр дақиқбин (ва) огоҳ аст.

Эй фарзанд, намозро барпо дор, ба некиҳо амр кун ва аз бадихо боз дор ва ба он чи ба ту расад, сабр кун. Зеро ин аз корҳои бузург аст. Ва чехраатро дар баробари мардум турш насоз ва дар рӯи замин сархушона роҳ нарав, зеро Худо ҳеҷ мутақаббири сархушро дӯст намедорад. Ва дар роҳ рафтани худ эътидол намо ва садои худро (наrm ва) паст кун, зеро зишттарини овозҳо, ҳамон садои харон аст».⁵³

Қуръони карим бо нақли насихатҳои Луқмон ба фарзандаш аз пайравони худ меҳаҳад, ки ин омӯзаҳои имонӣ ва пандҳои ахлоқиро дар зиндагии худ ба кор гиранд ва аз тавсияҳои ҳакимонаи ӯ пайравӣ намоянд.

Луқмони ҳаким дар ин ганҷинаи нафиси маънавӣ ва мероси гаронбаҳои фарҳангӣ даҳ насихати боарзиш ва панди муҳимро барои мо ба ёдгор гузоштааст. Вай ба фарзандаш насихат мекунад, ки:

1. Ҳеҷ гоҳе ба Худо ширк наоварад, зеро ширк зулми бузург аст.

2. Ба илми фарогири Худо бовар дошта бошад ва бидонад, ки Ҳақ таъоло ҳар амали инсонро, агар ба андозаи донаи испанд хурд ва дар даруни санге фурӯ рафта бошад ва ё дар гӯшае аз осмонҳо ва замин пароканда гашта бошад ҳам, дар рӯзи қиёмат ҳозир менамояд ва инсон аз вай бозхост мешавад.

3. Намозро барпо дорад, 4. мардумро ба некиҳо амр ва даъват намоянд, 5. онҳоро аз бадихо боз дорад ва 6. дар баробари саҳтиҳо сабр намоянд. Ин маҷмӯа аз ҷумлаи корҳои бузург мебошанд.

7. Дар баробари мардум аз худ рӯи турш нишон надиҳад.

8. Дар рӯи замин сархушона роҳ наравад, зеро ин нишонаи худбинӣ ва такаббури инсон мебошад ва Худо чунин одамонро дӯст намедорад.

9. Дар роҳ рафтан равиши миёна ва эътидолро пеш гирад.

10. Ва бо садои наrm ва охиста бо мардум сухан гӯяд, зеро зишттарини овозҳо садои харон мебошад.

⁵³ Сураи Луқмон, 31: 13-19.

10. Ваҳдати мусалмонон

Худованд низоми ҳастиро бар пояи ваҳдати мутакомил, ҳамоҳангии саросарӣ ва назми дақиқе офаридааст ва ин хусусияти аслиро дар ҷавҳари олами офариниш ниҳодааст. Бар ҳамин асос, дар сар то сари низоми ҳастӣ: аз хурдтарин зарраҳо то бузургтарин қаҳқашонҳо ҳамоҳангии комил, ваҳдати якпорча ва назми зебӯе ҳукмфармо аст, ки ақлҳои солимро ба ҳайрат вомедорад. Хиради башарӣ ва ҷашми бино дар ҳеҷ ҷое аз он ноҳамгунӣ, парокандагӣ ва беназмиро намебинад: «...Дар офариниши Худои меҳрубон ҳеҷ гуна шикаф ва ноҳамгунӣ намебинӣ. Борҳо дида (-и худ)-ро (дар тамошои он) ба гардиш даровар, оё ҳеҷ раҳнае дар он мебинӣ!?».⁵⁴

Миллатҳо, умматҳо ва ҷомеаи башарӣ дар умум низ аз ин қонуни саросарӣ ва асли низоми офариниш истисно намебошанд. Дар миёни кишрҳои гуногун ҳар ҷомеае ваҳдату ҳамоҳангӣ ҳукмфармо бошад ва дар миёни давлат ва мардум ҳамбастагӣ ва ҳамсӯӣ ба вучуд омада бошад, он ҷомеа ба пешрафту шукуфӣ ва муваффақиятҳои ҳамаҷониба даст меёбад ва дар ҳар ҷомеае ин ваҳдату ҳамоҳангӣ ва ҳамдилӣ вучуд надошта бошад ва ё заъиф бошад, дар он омилҳои ақибмондагӣ ва заминаҳои таназзули тадриҷӣ бар асоси қонуниятҳои иҷтимоӣ қори худро анҷом медиҳанд ва он миллатро ба ноқомӣ рӯ ба рӯ месозанд.

Аз ин рӯ, ваҳдату ҳамбастагӣ дар дини мубини Ислому яке аз бузургтарин фаризаҳои иҷтимоӣ ба шумор меравад ва он иззату шараф ва сарбаландиро барои мусалмонон ба бор меоварад. Худованд дар Қуръони карим мусалмононро ба ваҳдату ҳамдилӣ амр карда, аз онҳо қотеона хостааст, ки аз ҳар гуна парокандагӣ ва ихтилофу кашмакашҳо ҳазар намоянд. Дар Қуръони карим ояте бо номи «ояти эътисом ва якпорчагӣ» вучуд дорад, ки ба мусалмонон дастур медиҳад: «**Ва ҳама ба ресмони (дини) Худо ҷанг бизанед ва пароканда нагардед!**».⁵⁵

Дини Ислому бо арзишҳои башарие, ки дорад, тавонист дар миёни миллатҳои гуногун ва наҷодҳои мухталифи дунё ваҳдату ҳамбастагии бемонанде ба вучуд оварад, ки башарият дар таърих ва фарҳанги ҳеҷ қавме назири онро надидааст. Ин ваҳдати амалиро дар миёни ақвоми гуногун дар тӯли асрҳо ҳифз намуд ва одамони гуногуннаҷод худро як уммат медонистанд. Ба унвони мисол нубуғи Мавлонои Балх дар

⁵⁴ Сураи Мулк, 67: 3.

⁵⁵ Сураи Оли Имрон, 3: 103.

миёни мардуми турк ба камол расид ва афкори ин бузургмард аз диёри Рум ба ҷаҳон тобид.

Ин ваҳдату ҳамбастагӣ то замони истилои кишварҳои мустамликадорӣ Аврупо бар ҷаҳони Ислому идома дошт ва ин истилогарони аҷнабӣ дар тӯли ду – се қарни гузашта онҳоро ба турку тоҷик, форсу араб ва ғайра ҷудо намуда, бар асоси мақоли машҳури: «Тафриқа би-андозу ҳокимият кун» барномаҳои гуногуни истеъмори сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва ҳарбии худро дар миёни онҳо татбиқ намуданд.

Мусалмонон вақте ба иззату сарбаландӣ ва асолати фарҳангии хеш ноил мегарданд ва аз ин парокандагӣ ва дармондагӣ хориҷ мешаванд, ки бори дигар ҳамон ваҳдату ҳамдилӣ ва ягонагии фарҳангиро дар байни худ барқарор намоянд.

Эҳтимом варзидан ба умури мусалмонон ва умуман, дар пайи ваҳдати амалии онҳо будан вазифаи шаръии ҳар мусалмон аст ва касе аз ин масъулияти азими динӣ канорагирӣ намояд ва ҳеҷ таваҷҷӯҳ ва эътино ба вазъ ва ҳоли мусалмонон надошта бошад, ӯ ханӯз ба маънои имондорӣ ва мусалмонӣ худ дуруст сарфаҳм нарафтааст. Расули Худо (с) мефармояд: *«Касе ба амри мусалмонон, умуман, эҳтимом наварзад, аз ҷумлаи онҳо нест»*.⁵⁶

⁵⁶ Мустандраки Ҳоким, 7959, 7972. – Ҷ. 5. – С. 451, 456; Мӯъҷамулавсат, 471. – Ҷ. 1. – С. 151, 7473. – Ҷ. 7. – С. 218.

БАХШИ ЧОРУМ

Зикр
ва дуъо
яке аз
муассиртарин

василаҳои худсозӣ ва тақомули шахсияти инсон мебошанд ва қалби ӯ бо зикру дуъо ором ва нерӯ мегирад. Қуръони карим зикр, яъне ба ёд овардани азамат, нишонаҳои кудрат ва осори ҳикмати Худовандро ҳамроҳ бо тафаккур дар офариниши осмонҳо ва замин нишонаи хушмандӣ, боақлӣ ва соҳибхирадии инсон донистааст, он ҷо ки мефармояд: «Албатта, дар офариниши осмонҳо ва замин ва дар дигаргуншавии шабу рӯз нишонаҳо ва оятҳои барои соҳибхирадон, онҳое, ки Худоро бархоста, нишаста ва бар паҳлӯҳояшон ёд менамоянд ва дар офариниши осмонҳо ва замин меандешанд (ва мегӯянд): Парвардигоро, ин ҳамаро беҳуда наофаридай, пок ҳастӣ Ту, пас моро аз азоби оташ нигаҳ дор!».

Паёмбари акрам (с) мефармояд: «*Дар назди Худои таъоло ҳеҷ чизе боарзиштар аз дуъо нест*» ва дар ҷои дигар мегӯяд: «*Дуъо ибодат аст*».

Калимаҳо ва дуъоҳои зарурӣ

Аввал, калимаи Таййиба гуфтан аст, ки:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ.

Ба ҷуз Аллоҳ ҳудои дигаре вуҷуд надорад ва Муҳаммад фиристодаи Худо аст.

Дуюм, калимаи Шаҳодат гуфтан аст, ки:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

Шаҳодат медиҳам бар ин ки ба ҷуз Аллоҳ, ки ягона ва бе шарик аст, ҳудои дигаре вуҷуд надорад ва гувоҳӣ медиҳам, ки Муҳаммад банда ва фиристодаи Ӯст.

Сеюм, калимаи Тамчид гуфтан аст, ки:

سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ،
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Пок аст Худо, ситоиш барои Худо, ба ҷуз Аллоҳ ҳудое нест, Худо бузург аст ва қувват ва тавоноие вуҷуд надорад, магар ба василаи Худои баландмартаба ва боазамат.⁵⁷

Чорум, калимаи Тавҳид гуфтан аст, ки:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَ يُمِيتُ،
وَ هُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ كُلُّهُ، وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

⁵⁷ Сунани Абӯдовуд, 5060; Мустандраки Ҳоким, 1893, ҷ. 2, с. 178. Дар ривояти Ҳоким омадааст, ки Расули Худо (с) фармуд: «Касе ин дуъоро бихонад, Худованд (дар ҷавобаи) гӯяд: Бандаам таслими Ман гардид».

*Ба ҷуз Аллоҳи ягона ва бе шарик худои дигаре вуҷуд надо-
рад. Мулк ва фармонравой барои Ёст ва ҳамд низ. Ҳаёт ме-
бахшад ва мемиронад, хайру некӣ ба дасти Ёст ва Ё бар ҳар
чизе тавоност.⁵⁸*

Панҷум, калимаи Радди куфр гуфтан аст, ки:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ،
وَ أَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ.

*Худоё, ман ба Ту паноҳ мебарам аз ин ки чизеро донис-
та ба Ту ширк биоварам ва аз чизи нодониста омурзиш ме-
хоҳам.⁵⁹ (Тавба кардам ва аз он бозгаштам. Худоё, аз куфр-
ру ширк, дурӯғ, гайбат, тӯҳмат ва тамоми гуноҳон безорӣ
меҷӯям, ислом ва имон овардам ва мегӯям: Ашҳаду алло
илоҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу ло шарика лаҳ ва ашҳаду анна
Муҳаммадан ғабдуҳу ва расулуҳу).*

Шашум, калимаи Саййиди Истиғфор гуфтан аст, ки:

اللَّهُمَّ! أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ
وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ
عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ.

*Худоё, Туӣ Парвардигорам, ба ҷуз Ту худое нест. Маро
офаридай ва ман бандаи Туам ва ба андозаи тавонам бар
аҳд ва ваъдаи Ту ҳастам. Аз шарри кардаи худ ба Ту паноҳ
мебарам ва неъмататро ба худ эътироф дорам ва ба гуно-*

⁵⁸ Мустадраки Ҳоким, 2017, 2018, 2019, ҷ. 2, с. 230, 231; Сунани Ибни Моча, 2235.

⁵⁹ Адаби муфрад, 737; Муснади Абӯяъло, 58, 60, ҷ. 1, с. 61, 62.

Ривоят шудааст, ки Расули Худо (с) ба Абӯбакр (р) гуфт: «*Ширк дар шумо аз ҳаракати мӯрча пӯшидатар аст. Оё туро ба калимае роҳнамой кунам, ки хурду бузург ва каму зиёди онро (аз ту) дур менамояд? Гуфт: Оре, эй Расули Худо (с). Он Ҳазрат (с) фармуд: Ҳар рӯз се бор: Аллоҳумма, иннӣ аъзуз бика... (дуъои мазкур)-ро мехонӣ*».

*ҳам низ эътироф менамоям. Пас маро мағфират намо. Зеро ба чуз Ту касе гуноҳонро намебахшад.*⁶⁰

Дуъои ифтидох

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ،
وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

[Субҳонакаллоҳумма ва биҳамдика ва таборака-смука ва таъоло чаддука ва ло илоҳа ғайрук].⁶¹

«Худоё, Туро ҳамроҳ бо ҳамдат ба покӣ ёд мекунам, номи Ту бисёр бобаракат ва азамати Ту бениҳоят бузург аст ва гайр аз Ту худое вучуд надорад».

Ташахҳуд (Аттаҳийёт)

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ،
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

«Саломҳо, таҳсинҳо ва тамоми покиҳо барои Худо. Салом ва раҳмату баракоти Худо бар ту бод, эй Паёмбар! Салом бар мо ва бар тамоми бандагони неки Худо! Шаҳодат медиҳам, ки ба чуз Аллоҳ дигар худое нест ва шаҳо-

⁶⁰ Саҳеҳи Бухорӣ, 6306, 6323; Сунани Насоӣ, 5537. Расули Худо (с) дар идомаи ҳадис мефармояд: *«Касе онро рӯзона бо яқини том бигӯяд ва пеш аз шаб вафот намояд, ба ҷаннат равад ва касе онро шабона бо яқини том бигӯяд ва пеш аз субҳ вафот намояд, ба ҷаннат равад».*

⁶¹ Ифтидох ба маънои сар кардан мебошад. Дуъои ифтидох дуъоест, ки намоз ба он шуруъ мешавад ва ба он «сано» низ мегӯянд. Ривоят шудааст, ки Паёмбар (с) вақте намозро ифтидох мекард, (пас аз такбир): *«Субҳонакаллоҳумма ва биҳамдика»*-ро мехонд. (Сунани Абӯдовуд, 775, 776; Сунани Тирмизӣ, 242, 243; Сунани Насоӣ, 898, 899; Сунани Ибни Моҷа, 804, 806).

*дат медиҳам, ки Муҳаммад банда ва фиристодаи Ӯст».*⁶²

Дурудҳо (салавот)

اللَّهُمَّ! صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ، اللَّهُمَّ! بَارِكْ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ
إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ.

«Худоё, бар Муҳаммад ва бар оли Муҳаммад дуруд фирист, ҳамон гуна, ки бар Иброҳим ва бар оли Иброҳим дуруд фиристодӣ. Ростӣ, Ту бисёр ситуда (ва) боазаматӣ.

*Худоё, бар Муҳаммад ва бар оли Муҳаммад баракат бинех, ҳамон гуна, ки бар Иброҳим ва бар оли Иброҳим баракат ниҳодӣ. Ростӣ, Ту бисёр ситуда (ва) боазаматӣ».*⁶³

Дуъои пас аз фарзи намоз

اللَّهُمَّ! أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.

Ривоят шудааст, ки Расули Худо (с) вақте аз намоз берун меомад, се бор «Астағфируллоҳ» мегуфт ва ин дуъоро мехонд: *«Худоё Туй салом ва аз ҷониби Ту аст салом. Парвардигоро, бобаракат ҳастӣ, эй соҳиби ҷалол (азамат, шукӯҳ) ва икром!»*.⁶⁴

⁶² Саҳеҳи Бухорӣ, 831, 835, 1202; Саҳеҳи Муслим, (402)-55; Сунани Абӯдовуд, 968. Расули Худо (с) дар идомаи ҳадис мефармояд: *«Вақте инро гуфтед, саломи шумо ба ҳар бандои солеҳе, ки дар осмонҳо ва замин аст, мерасад»*.

⁶³ Саҳеҳи Бухорӣ, 3370, 4797, 6357; Саҳеҳи Муслим, (405)-65, (406)-66, (407)-69.

⁶⁴ Саҳеҳи Муслим, (591)-135, (592)-136, 1335; Сунани Абӯдовуд, 1512, 1513; Сунани Тирмизӣ, 298, 299, 300; Сунани Насоӣ, 1336; Сунани Ибни Моҷа, 928.

Дуъои кунут

Дар намози витр аз Паёмбар (с) дуъоҳои гуногуне ривоят шудаанд, ки ду дуъои он машҳур мебошанд ва мусалмонон дар кунути витр онҳоро мехонанд:

اللَّهُمَّ! إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نُشْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ وَ لَا نَكْفُرُكَ وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ، اللَّهُمَّ! إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّي وَ نَسْجُدُ وَ إِلَيْكَ نَسْعَى وَ نَحْفِدُ وَ نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَ نَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَافِرِ مُلْحِقٌ.

а) Худоё, аз Ту истионат металабем ва мағфират мехоҳем, Ту ро санои хайр ва шукр мегӯем ва ношукрӣ намекунем ва аз худ дур месозем он касеро, ки ба Ту фучур (фисқ) меварзад.

*Худоё, танҳо Ту ро мепарастем ва барои Ту намоз мегузorem ва саҷда мекунем ва ба сӯи Ту меширобем, аз раҳматат умед ва аз азобат бим дорем. Ростӣ, азоби Ту ба кофирон расанда аст.*⁶⁵

اللَّهُمَّ! اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَ لَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَالَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ.

*б) Худоё, маро дар зумраи онҳое, ки ҳидоят фармудаӣ, ҳидоят фармо ва дар зумраи онҳое, ки ба эшон офият додаӣ, офият ато фармо ва дар миёни онҳое, ки дар ҳимояи худ гирифтаӣ, ҳимоят фармо ва дар он чи бароям ато кардаӣ, баракат бинех ва маро аз шарри қазои худ нигаҳ дор. Ростӣ, ин Туӣ, ки ҳукм менамоӣ ва бар Ту ҳукм карда намешавад ва касеро дар ҳимояи худ бигирӣ, хор намегардад. Парвардигоро, Ту бобаракат ва баландмартаба ҳастӣ.*⁶⁶

⁶⁵ Сунани Куброи Байҳақӣ, 3226. – Ҷ. 3. – С. 53; Мусаннафи Ибни Абӯшшайба, 1, 5. – Ҷ. 2. – С. 200, 213; Мудавванани Кубро. – Ҷ. 1. – С. 192.

⁶⁶ Сунани Абӯдовуд, 1425, 1426; Сунани Тирмизӣ, 464; Сунани Насоӣ, 1744, 1745; Сунани Ибни Моча, 1178.

Оятулкурси

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَهُ مَا فِي
السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۗ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ ۗ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ۗ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا ۗ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

Аллоҳ, худое ба чуз \bar{V} нест, хамешазинда (хай ва) тадбиркунанда (и корҳои офариниш (қайюм) аст. На хоби сабук (ғаноб) \bar{U} ро фаро мегирад ва на хоби гарон. Аз \bar{U} ст он чи дар осмонҳо ва замин аст. Кист он касе, ки дар назди \bar{V} шафоат наояд, магар ба иҷозати \bar{V} ? Тамоми он чиро, ки пеши \bar{r} ва дар пушти онҳост, медонад ва онҳо ба чизе аз илмаш, чуз ба он чи \bar{V} бихоҳад, ихота надоранд. Курсии \bar{V} осмонҳо ва заминро (дар худ) фаро гирифтааст. Ва ҳифзу (нигаҳдошти) онҳо бар \bar{V} гаронӣ намекунад ва \bar{V} баландмартабаву боазамат аст.

Дар ин оят тавҳиди зот ва сифоти Худо ба сурати зебо ва расо баён гардидааст ва он яке аз бузургтарин оятҳои баёнкунандаи тавҳиди Худованд мебошад. Дар он маҷмӯае аз хусусиятҳои зот ва сифоти Худованд, ба монанди ҳастӣ, ягонагӣ, зиндаи хамешачовид, тадбиркунанда ва гардонандаи умури тамоми мавҷудот будани \bar{V} бо ибораҳои равшане собит гардидааст.

Ҳамчунин, дар ин оят бартарии \bar{V} аз тамоми аҳвол ва таҳаввулотҳои ҳоким бар мавҷудот, молики тамоми ҳастӣ ва соҳиби чалолу азамат будани \bar{V} , ки касе бе иҷозат дар пеши \bar{V} наметавонад суҳан бигӯяд ва ё шафоте бихоҳад, доштани қудрати комиле, ки дар офаридани олами ҳастӣ ва мавҷудоти он, дар гардонидани ҷарҳи офариниш, бақои олам ва устувору муҳкам нигоҳ доштани назми он \bar{U} ро суству хастагӣ фаро намегирад ва низ илми фарогир ва бартариву азамати \bar{V} баён гардидааст.

Ин оят тамоми донишҳои худошиносӣ ва шинохтҳои дурусти тавҳидиро дар худ гунҷонида ва дар он аз азамат ва бузургии курсии Худо суҳан рафтааст. Бинобар ин, он «Оятулкурси» номида шудааст.

Оятулкурси бинобар фармудаи Расули Худо (с) бузургтарин ояти Қуръони қарим ба шумор меравад.⁶⁷ Паёмбари ақрам (с) аз Убай ибни Каъб пурсид: «**Қадам оят дар китоби Худо аз ҳама бузургтар аст?** Гуфт: Оятулкурси. Он Ҳазрат (с) фармуд: «*Ин илм бар ту муборак бошад, эй Абӯмунзир!*»⁶⁸.

⁶⁷ Муснади имом Аҳмад, 21785; Саҳеҳи Ибни Ҳиббон, 361. – Ҷ. 2. – С. 76; Шуабулимон, 2391. – Ҷ. 2. – С. 458; Муъҷамулқабир, 8659. – Ҷ. 9. – С. 133.

⁶⁸ Саҳеҳи Муслим, 1885 (810)-258; Шуабулимон, 2387. – Ҷ. 2. – С. 456.

Дар ин оят нуқоти муҳимме дар тавҳиди зот ва сифоти Худои таъоло баён гардида, ки ҳар мусалмоне бояд онҳоро бидонад.

1. Аллоҳ худои ягона аст ва ғайр аз Ӯ маъбуди дигаре вучуд надорад.
2. Ҳамешазинда ва сарпарасту ниғаждори тамоми мавҷудоти олам аст.
3. Худо бо ин ҳама намоиши қудрат – корҳои бузурги гардониш, тадбир ва ҳифзу сарпарастии мавҷудоти олам ҳаргиз гирифтори хастагӣ ва дигар сифатҳои заъфи инсонӣ намегардад. На Ӯро хоби андак (ғанаб) фаро мегирад ва на хоби гарон.

4. Тамоми он чи дар осмонҳо ва замин аст, ҳама мулки Худо мебошанд. Дар онҳо бар асоси ирода ва илму ҳикмати Худ тасарруф менамояд.

5. Ин қайюмият, моликият, ҳокимиёт ва тасарруфи Ӯ ҳам дар дунё ва ҳам дар охират нофиз мебошад.

6. Илми Худо фарогири тамоми аҳвол ва дақиқи мавҷудот ва офаридаҳои мебошад. Аз гузаштаву ҳол ва ояндаи онҳо бохабар аст. Тамоми рӯйдодҳо ва ҳаводисеро, ки ба марҳалаи қабл аз шурӯи офариниши инсон ва ё пас аз поёни зиндагонии дунё – охират бармегарданд, медонад ва ҳар чизе, ки барои инсон ошкор аст ва ё дур аз ихотаи илми ӯ ба вуқӯъ пайваста, ҳамаро медонад.

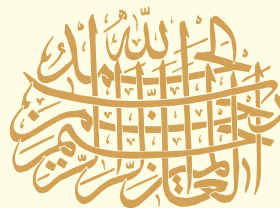
7. Аммо одамон аз илми Худо танҳо ҳамон микдореро фаро мегиранд, ки Ӯ таъоло хоста ва ба василаи паёмбарон ба онҳо расонида бошад.

8. Курсии Худованд ба андозае бузург аст, ки осмонҳои ҳафтгона ва заминро дар худ гунҷонидааст. Аршу Курсӣ ду офаридаи Худо мебошанд, ки Курсии Ӯ аз осмонҳо ва замин бузургтар аст ва Арш аз Курсӣ бузургтар аст. Ибни Касир мегӯяд: Саҳеҳ он аст, ки Курсӣ аз Арш фарқ дорад ва чӣ тавре ахбор ва осор собит месозанд, Арш аз Курсӣ бузургтар аст.

9. Ҳифзу ниғаждории осмонҳо ва замин ва тадбири корҳои коинот ҳеҷ гуна сангинӣ ва душвориеро барои Худо ба вучуд намеоварад.

10. Ӯ бисёр баландмартаба ва боазамат аст. Дар нӯҳ ҷумлаи гузашта сифоти камол ва хусусиятҳои зоти Худованд баён шуданд. Бо мушоҳида ва дарки дурусти онҳо шахси оқил ногузир ба моликият, азамат ва бартарии Худо эътироф менамояд ва сазовори ин ҳама ҳамон зоти покро медонад.

Қуръони қарим бо зикри маҷмӯаи сифатҳои камол ва салоҳиятҳо (хусусиятҳо)-и худии Парвардигори якто дар ин оят меҳаҳад ақлу андешаи инсонро ба фитрати аслии ҳеш баргашт диҳад, то бо тааммул дар нотавонии худоёни гумонӣ ва нодурусти пиндорҳои ғайривоқеие, ки дар заминаи худошиносӣ дар таълимоти равияҳои динӣ ва мактабҳои фикрии дигар дар ҷаҳон вучуд доранд, ба сӯи нерӯи ҳақиқии офаридгори ҷаҳон – Худои якто роҳ ёбад ва парастии фармонбарии Ӯро ҳолисона ба ҷой оварад.

Мундарича

Сухане чанд дар ҳошияи «Қоидаи тоҷикӣ».....	3
Хусни матлаъ.....	6
Бахши аввал	10
Дарси аввал	11
Дарси дуюм.....	11
Дарси сеюм	14
Дарси чорум	15
Дарси панҷум	17
Дарси шашум.....	18
Дарси ҳафтум	21
Дарси ҳаштум.....	24
Дарси нӯҳум.....	26
Дарси даҳум.....	28
Бахши дуюм.....	29
Чанд нуқтаи таҷвидӣ.....	30
Сураи Фотиҳа.....	36
Сураи Нос.....	37
Сураи Фалак.....	38
Сураи Ихлос.....	39
Сураи Лаҳаб.....	40
Сураи Наср.....	41
Сураи Кофирун.....	41
Сураи Кавсар.....	44
Сураи Моъун.....	45
Сураи Қурайш.....	46
Сураи Фил.....	47
Сураи Ҳумаза.....	48
Сураи Аср.....	50
Сураи Такосур.....	51
Сураи Қория.....	53
Сураи Одиёт.....	54
Сураи Залзала.....	56
Сураи Баййина.....	58
Сураи Қадр.....	60
Сураи Алак.....	62
Сураи Тин.....	64
Сураи Шарҳ.....	66
Сураи Зухо.....	69

Сураи Лайл.....	69
Сураи Шамс.....	70
Сураи Балад.....	71
Сураи Фаҷр.....	72
Сураи Гошия	73
Сураи Аъло.....	74
Сураи Ториқ.....	75
Сураи Буруҷ.....	75
Сураи Иншиқоқ	77
Сураи Мутаффифин.....	78
Сураи Инфитор.....	79
Сураи Таквир	80
Сураи Абаса.....	81
Сураи Нозиот	82
Сураи Набаъ.....	84
Бахши сеюм	86
Маърифати Ҳақ.....	87
Покизагӣ аз назари Ислому	88
Тарбияи солими фарзанд	95
Хомӯш сохтани оташ хангоми хоб	96
Муҳофизати кӯдакон хангоми фаро расидани торикии шаб	97
Одоби хӯрдан ва нӯшидан	98
Тарбияи ҷисмонии фарзанд.....	99
Эҳтироми падару модар.....	100
Насихати Лукмон ба фарзандаш	101
Ваҳдати мусалмонон.....	103
Бахши чорум.....	105
Дуъоҳо ва калимаҳои зарурӣ.....	106
Дуъои ифтитоҳ	108
Ташаххуд.....	108
Дурудҳо	109
Дуъои пас аз фарзи намоз	109
Дуъои кунут	110
Оятулқурсӣ	111

Силсилаи китобҳои омӯзишӣ (1)

Боқизода А.

**Дастури
омӯзиши алифбои арабӣ
маъруф ба
ҚОИДАИ ТОЧИКӢ**

Ҳуруфчини компютерӣ: Айюби Сафарзод

Муҳаррири масъул: Файзуллоҳи Аҳёзода

Верошии компютерӣ: Фаридуллоҳи Убайдуллоҳ

Ба чоп супорида шуд 27. 03. 12. Ба чопаш 02. 04. 12 имзо шуд. Коғаз офсетӣ.
Андозаи: 60 x90 ¹/₁₆. Гарнитурани Times New Roman Тj. Ҷузъи чопии шартӣ 7.
Адади нашр 1 000. Супориши № 1.

Нашриёти «Паёми ошно»

Нуктаи мурочиати хоҳишмандон дар шаҳри Душанбе,
Саховат, бозори «Панҷшер», мағозаи китоби Матхолов Б.
Тел: 919634784, 917186117.
Тел. муаллиф: 233-91-35.

 амадгуни боғановати Ислом яке аз пурбортарин тамаддунҳои ҷаҳонӣ ба шумор меравад. Тарбияи дурусти наслҳо ва сохтани шахсияти солими инсонӣ асоси барномаҳои фарҳангӣ ва таълимоти онро ташкил медиҳад. Ислом тамоми вазифаҳои шаръӣ ва масъулиятҳои диниро бар пояи илму маърифат ва ақлу дониш бино ниҳода ва омӯзиши илмро бар пайравони хуш фарз ва ҳатмӣ гардондааст.

Пас пайравӣ аз арзишҳои олиӣ фарҳанги исломӣ ба маънои пойбандӣ ба арзишҳои олиӣ инсонӣ ва пайравӣ аз илму маърифат мебошад ва мусалмон будан ба маънои бофарҳанг, бомаданият ва бомаърифат будан аст. Бинобар ин, шахси мусалмон бояд кӯшиш кунад, ки сатҳи маърифати динӣ ва омӯзишҳои имми худро баланд бардорад ва дар ҷомеаи шахсияти комил ва инсонӣ намунавӣ бошад.

Қуръони карим мефармояд: «Худованд касонеро аз шумо, ки имон овардаанд ва ба онҳо илм дода шудааст, ба дараҷоти баланде мебардорад...».

Паёмбар (с) мефармояд: «Беҳтарини шумо он касест, ки Қуръонро ҳам хуш биомӯзад ва ҳам онро (ба дигарон) таълим диҳад». Ҳамчунин мефармояд: «Ҳеҷ падаре ба фарзанд тӯҳфае беҳтар аз тарбия ва адаби хуб накардааст». Бинобар ин, муҳимтарин вазифаи шаръӣи волидайн таълим ва тарбияи солими фарзанд мебошад!